

Academiejaar
2024 - 2025

De rol van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in het kader van de verslaggeving van de psychosociale dienst van de gevangenis.

Master in de rechten

Meesterproef Thesis
Module **strafrecht**

Promotor
Prof. dr. Miet Vanderhallen

1^e assessor
Maartje Verdickt

Aantal tekens
293.363

Universiteit Antwerpen
| Faculteit Rechten

Voorwoord

Met deze meesterproef, met als onderwerp “De rol van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in de verslaggeving van de psychosociale dienst van de gevangenis”, bereik ik het einde van de studie Master in de Rechten aan de Universiteit Antwerpen.

Dit onderzoek is gebaseerd op een persoonlijke interesse in de wijze waarop juridische en menselijke aspecten elkaar raken.

Het schrijven van deze thesis was een leerzaam proces waarin ik niet alleen veel heb geleerd over het onderwerp en over hoe het voeren van een empirisch onderzoek, maar waarbij ik ook mezelf weer een beetje beter heb leren kennen.

In combinatie met eigenschappen zoals faalangst en perfectionisme bleek het schrijven van deze meesterproef niet alleen een intellectuele maar ook een mentale uitdaging. Door de steun van verschillende waardevolle mensen gedurende dit proces was echter niets onmogelijk. Daarom maak ik van deze gelegenheid graag gebruik om enkele mensen in het bijzonder te bedanken.

Allereerst wil ik mijn promotor professor dr. Miet Vanderhallen maar ook doctorandus Maartje Verdickt van harte bedanken voor de deskundige begeleiding en waardevolle feedback gedurende dit proces. Het voeren van een empirisch onderzoek was onbekend terrein voor mij. Zonder hun begeleiding, ondersteuning, advies en wijze raad zou ik er niet in geslaagd zijn dit onderzoek tot een goed einde te brengen. Ik kon steeds met al mijn vragen bij hen terecht en ben dan ook zeer dankbaar dat zij hun wijsheid met mij wilden delen.

Daarnaast wil ik ook mijn oprechte dank betuigen aan alle deelnemende respondenten voor hun openheid en medewerking. Zonder hun was dit onderzoek niet mogelijk geweest.

Ten slotte wil ik ook graag enkele van mijn naasten bedanken. Ten eerste mijn ouders, niet alleen omdat zij mijn gehele studententijd gefinancierd hebben, maar ook omdat zij de potentie en capaciteiten in mij zagen op momenten wanneer anderen daar hun twijfels bij hadden. Ook zou ik graag mijn partner Stef willen bedanken om mij op alle mogelijke manieren te ondersteunen, van het huishouden op zich nemen tot het helpen relativeren en geruststellen wanneer de stress even de bovenhand nam.

Claudie Van Opstal

11 augustus 2025

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	2
Inhoudsopgave	3
1 Inleiding	6
1.1 <i>Probleemstelling</i>	6
1.2 <i>De (afbakening van de) onderzoeksvragen</i>	8
1.3 <i>Doelstelling</i>	9
1.4 <i>Onderzoeksmethoden</i>	10
1.5 <i>Beperkingen van het onderzoek</i>	11
2 Theoretisch kader	12
2.1 <i>Strafdoelstellingen</i>	13
2.1.1 Vergelding	16
2.1.2 Intimidatie en algemene preventie.....	17
2.1.3 Individuele preventie	18
2.1.4 Herstel.....	20
2.1.5 Resocialisatie, rehabilitatie en re-integratie	21
2.1.6 Bescherming van de maatschappij.....	24
2.1.7 Uiting maatschappelijke afkeur	25
2.2 <i>De toekenning van strafuitvoeringsmodaliteiten</i>	26
2.2.1 Door de minister toe te kennen modaliteiten	27
2.2.1.1 Uitgaansvergunningen (UV)	27
2.2.1.2 Penitentiair verlof (PV).....	28
2.2.1.3 Voorwaarden en procedure	28
2.2.2 Door de SUR/SURB toe te kennen modaliteiten	29
2.2.2.1 Beperkte detentie (BD)	29
2.2.2.2 Elektronisch toezicht (ET).....	30
2.2.2.3 De voorwaardelijke invrijheidstelling (VI)	30
2.2.2.4 Voorlopige invrijheidstelling met het oog op verwijdering van het grondgebied of met het oog op overlevering (VILO)	30
2.2.2.5 Voorwaarden en procedure	30
a) Eén of meerdere vrijheidsstraffen met een uitvoerbaar gedeelte tot en met drie jaar	31
b) Eén of meerdere vrijheidsstraffen met een uitvoerbaar gedeelte van meer dan drie jaar	32
2.2.3 Enkele tegenindicaties van naderbij bekeken	35
2.2.3.1 Risico dat veroordeelde zich aan de uitvoering van de straf zou onttrekken	35
2.2.3.2 Risico op nieuwe ernstige strafbare feiten	36
2.2.3.3 De afwezigheid van vooruitzichten op sociale reclassering van de veroordeelde.....	38
2.2.3.4 De houding ten aanzien van de slachtoffers, het risico dat de veroordeelde de slachtoffers zou lastigvallen en de geleverde inspanningen om de burgerlijke partij te vergoeden	39
2.3 <i>De rol van de PSD</i>	40
2.3.1 Wat is de PSD?	41
2.3.2 Samenstelling.....	42
2.3.3 Missie	42
2.3.4 Opdracht	43
2.3.4.1 Onthaal van gedetineerden	43
2.3.4.2 Adviesverlening.....	44

2.3.4.3	Penitentiaire begeleiding	47
2.3.5	Opmaak van de PSD-verslagen	48
2.3.5.1	Standaardverslag.....	49
2.3.5.2	Re-integratienota	50
2.3.5.3	Uitgebreid verslag	50
2.3.6	Het belang van de PSD-verslagen	51
2.4	<i>Conclusie</i>	55
3	Empirisch onderzoek	57
3.1	<i>Onderzoeksmethoden</i>	57
3.1.1	Kwalitatief onderzoek: semigestructureerde interviews	58
3.1.2	Toelatingsprocedure	59
3.1.3	Respondenten	60
3.1.3.1	Rekrutering van de respondenten	60
3.1.3.2	Aantal respondenten	60
3.1.3.3	Beschrijving van de respondenten	61
3.1.4	Verloop van het interview.....	63
3.1.5	Analysen van kwalitatieve onderzoeksresultaten: reflexieve thematische analyse.....	64
3.1.6	Betrouwbaarheid en validiteit	70
3.2	<i>Analyse van de resultaten</i>	72
3.2.1	De invulling van de begrippen schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen.....	72
3.2.2	Het gebruik van de begrippen schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in het PSD-verslag.....	74
3.2.3	De informatie op basis waarvan het PSD-verslag wordt opgesteld	75
3.2.4	Peiling naar de aanwezigheid en oprechtheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen....	77
3.2.4.1	Peiling naar de aanwezigheid van schuldinzicht, berouw en spijt	77
3.2.4.2	Peiling naar de oprechtheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen.....	78
a)	Sociaal wenselijke uitingen	78
b)	Verbale en non-verbale uitingen	79
c)	Emoties.....	79
d)	Consistentie in de uitingen	79
e)	Diepgang van de spijtbetuigingen.....	80
f)	Motivatie om het in de toekomst beter te doen	80
g)	Verandering in het gedrag	81
h)	Koppeling met persoonlijkheid	82
3.2.4.3	Moeilijkheden bij de inschatting van de oprechtheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen	82
a)	Inschatting oprechtheid gedeeltelijk op gevoel bij gebrek aan objectieve maatstaven	82
b)	De inschatting van oprechtheid bij anderstalige gedetineerden.....	83
c)	De impact van cultuurverschillen op de inschatting van de oprechtheid	83
3.2.5	Invloed van tijd op schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen.....	85
3.2.6	De plaats waar schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in het PSD-verslag aan bod komen...	86
3.2.6.1	Standaardverslag.....	86
3.2.6.2	Re-integratienota	91
3.2.6.3	Uitgebreid verslag	92
3.2.7	De impact van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen op het uiteindelijke advies	93
a)	De impact van de afwezigheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen op het PSD-advies..	93
b)	De impact van de aanwezigheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen op het PSD-advies	96
c)	Andere belangrijke factoren voor het PSD-advies	97
3.3	<i>Discussie</i>	99
3.3.1	Schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen of liever een verontschuldiging?.....	99

3.3.2	Tussen woorden en waarheid: de beoordeling van de oprechtheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen door de respondenten getoetst aan empirisch onderzoek.....	103
3.3.3	Schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in relatie met recidive	105
3.3.4	De therapeutische paradox: schuldinzicht als voorwaarde én doel	109
4	Besluit	112
4.1	<i>Subvraag 1: De begripsinvulling.....</i>	<i>113</i>
4.2	<i>Subvraag 2: het gebruik van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in het PSD-verslag .....</i>	<i>114</i>
4.3	<i>Subvraag 3: de beoordeling van de aanwezigheid en oprechtheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen .....</i>	<i>114</i>
4.4	<i>Subvraag 4: de plaats waar schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in het PSD-verslag aan bod komen .....</i>	<i>115</i>
4.5	<i>Subvraag 5: de impact van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen op het uiteindelijke advies....</i>	<i>116</i>
4.6	<i>Centrale onderzoeksvraag: de rol van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen .....</i>	<i>117</i>
5	Bibliografie	119
5.1	<i>Wetgeving.....</i>	<i>119</i>
5.2	<i>Rechtspraak .....</i>	<i>120</i>
5.3	<i>Rechtsleer.....</i>	<i>121</i>
5.4	<i>Beleidsdocumenten.....</i>	<i>128</i>
5.5	<i>Media .....</i>	<i>129</i>
5.6	<i>Verkorte bronnen .....</i>	<i>129</i>
5.6.1	<i>Wetgeving .....</i>	<i>129</i>
5.6.2	<i>Rechtspraak.....</i>	<i>129</i>
5.6.3	<i>Rechtsleer .....</i>	<i>129</i>
6	Lijst met afkortingen.....	135
7	Beknopte samenvatting.....	136
Bijlagen	140	
I.	<i>Informatiebrief.....</i>	<i>140</i>
II.	<i>Toestemmingsformulier .....</i>	<i>143</i>
III.	<i>Vragenlijst achtergrondkenmerken respondenten .....</i>	<i>144</i>
IV.	<i>Topiclijst.....</i>	<i>146</i>

1 Inleiding

1. In deze meesterproef zal aan de hand van een combinatie van klassiek juridisch en empirisch onderzoek onderzocht worden welke rol schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in de verslaggeving van de psychosociale dienst (PSD) van de gevangenis spelen. Alvorens in te gaan op het theoretisch kader en het empirische deel van deze meesterproef worden eerst de probleemstelling (1.1), de (afbakening van) de onderzoeksvragen (1.2), de doelstelling (1.3), de onderzoeksmethoden (1.4) en de beperkingen van het onderzoek (1.5) toegelicht.

1.1 Probleemstelling

2. Beslissingnemers inzake de strafuitvoerlegging zoals de strafuitvoeringsrechter (SUR), de strafuitvoeringsrechtbank¹ (SURB) en de (vertegenwoordiger van de) minister van Justitie, in het bijzonder de centrale gevangenisadministratie sectie externe rechtspositie van de Directie Detentiebeheer² (DDB) hebben grote vrijheid bij het nemen van beslissingen over de toekenning van strafuitvoeringsmodaliteiten.

3. Aan de veroordeelde kunnen verschillende strafuitvoeringsmodaliteiten worden toegekend voor zover er in hoofde van deze veroordeelde geen tegenaanwijzingen bestaan waaraan niet tegemoet kan worden gekomen door het opleggen van bijzondere voorwaarden.³ Deze tegenaanwijzingen hebben onder andere betrekking op het gevaar dat de veroordeelde het slachtoffer zou lastigvallen, een manifest risico voor de fysieke integriteit van derden, het risico op het plegen van nieuwe ernstige strafbare feiten, de houding van de veroordeelde ten aanzien van de slachtoffers, enzovoort.

4. Bij de inschatting van deze tegenindicaties kan de ingesteldheid van de veroordeelde tegenover de feiten en het slachtoffer en meer specifiek de aan- of afwezigheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in hoofde van de veroordeelde een relevante factor zijn.

---

¹ VAN DEN BERGE Y. en VERBRUGGEN, F., 'Langzaam maar onzeker: het wettelijk kader voor een geleidelijke terugkeer naar de maatschappij' in BEYENS K., DAEMS T. en MAES E. (eds.), *Exit gevangenis? De werking van de strafuitvoeringsrechtbanken en de wet op de externe rechtspositie van veroordeelden tot een vrijheidsstraf*, Maklu, 2014, (31) 37.

² BOLLEN P., 'De celdeur op een kier gezet. Over de toekenning van penitentiair verlof en uitgaansvergunningen' in MINE B. en ROBERT L. (eds.), *Uitgaansvergunningen en penitentiair verlof: de deur op een kier*, Maklu, 2014, (157) 158-159.

³ Zie hiervoor artt. 5, 2°; 7, 2°; 28 en 47 Wet 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten, BS 15 juni 2006 (voorts WER).

5. Om te kunnen beoordelen of deze tegenaanwijzingen al dan niet aanwezig zijn, dienen de beslissingnemers aldus een goed beeld te hebben over de persoon van de veroordeelde. Daarom voorziet de Wet externe rechtspositie (WER)⁴ een verplicht advies van de gevangenisdirecteur met betrekking tot de toekenning van de strafuitvoeringsmodaliteit.⁵ Voor de opmaak van zijn advies zal de gevangenisdirecteur zich laten inspireren door het verslag van de PSD, een orgaan dat deel uitmaakt van het Directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen (DGEPI) en een lokale vestiging heeft in iedere strafinrichting.

6. De kerntaak van de PSD bestaat er immers in advies te verlenen over de toekenning van een bepaalde strafuitvoeringsmodaliteit in het kader van de uitvoering van een vrijheidsberovende straf.⁶ In het PSD-verslag wordt daarom aan de hand van de criminogene domeinen of een formele risicotaxatie een inschatting van de mogelijke risico's gemaakt. Deze inschatting dient om vervolgens de tegenindicaties te kunnen beoordelen en een advies over de toekenning van de gevorderde modaliteit te kunnen opstellen.⁷

7. De verslagen van de PSD blijken in de praktijk een belangrijke rol te hebben bij de besluitvorming over de toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit.⁸ Ondanks het grote belang van de PSD-verslagen is er nauwelijks informatie over het PSD-verslag beschikbaar. Het is immers onduidelijk of de PSD met schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen rekening houdt, hoe zij deze begrippen invult, hoe zij de aanwezigheid en oprechtheid ervan beoordeelt, waar deze begrippen in het PSD-verslag aan bod kunnen komen alsook welke impact schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen op het uiteindelijke advies hebben. Het doel van het onderzoek is dan ook om hierover meer inzicht te vergaren.

---

⁴ Wet 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten, BS 15 juni 2006.

⁵ Zie artikelen 8; 10, § 1; 29, § 3; 30, § 2; 31, § 3; 49, § 3 en 50, § 2 WER.

⁶ VANHOUT W., 'De werking van de psychosociale dienst bij het toekennen van strafuitvoeringsmodaliteiten' in MINE B. en ROBERT L. (eds.), *Uitgaansvergunningen en penitentiair verlof: de deur op een kier*, Maklu, 2014, (143) 146 en 148.

⁷ Directoraat-generaal Penitentiaire inrichtingen, *Dienstinstructies PSD. Beheer gedetineerden en externe rechtspositie*, FOD Justitie, 2017, 1.

⁸ HANNON S., 'JWW – Trajectbegeleiding in verhouding tot uitgaansvergunningen en penitentiaire verlopen' in MINE B. en ROBERT L. (eds.), *Uitgaansvergunningen en penitentiair verlof: de deur op een kier*, Maklu, 2014, (47) 55; SCHEIRS V., 'Van binnen naar buiten. De externe rechtspositie van veroordeelde gedetineerden' in BEYENS K. en SNACKEN S. (eds.), *Straffen. Een penologisch perspectief*, Maklu, 2017, (663) 682-683; SCHEIRS V., *De strafuitvoeringsrechtbank aan het werk*, Maklu, 2014, 114, 130 en 227.

1.2 De (afbakening van de) onderzoeksvragen

8. De centrale onderzoeksvraag waarnaar in dit onderzoek gepeild wordt, is de rol van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in de verslaggeving van de PSD van de gevangenis. Deze brede onderzoeksvraag kan verder onderverdeeld worden in een vijftal subvragen.

De eerste subvraag behelst hoe de begrippen schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen door de deelnemende PSD-leden worden ingevuld. Dit onderdeel peilt aldus naar de begripsomschrijvingen die door de bevroegde PSD-leden worden gehanteerd.

In de tweede subvraag wordt onderzocht of deze begrippen überhaupt in het PSD-verslag worden gebruikt.

Ten derde zal worden gekeken naar hoe de deelnemende PSD-leden nagaan of iemand schuldinzicht, berouw en/of spijt vertoont alsook hoe de oprechtheid daarvan wordt beoordeeld.

Een vierde subvraag peilt naar hoe schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen worden opgenomen in het verslag. In dat deel wordt onderzocht naar waar ergens in het verslag, in welk deel, onder welke tussentitel deze begrippen aan bod komen alsook of dit als een afzonderlijk topic wordt behandeld dan wel deel uitmaakt van een groter geheel.

De laatste subvraag behandelt de impact van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen op het uiteindelijke advies, met name in welke mate ze het uiteindelijke advies kunnen sturen. Zo zal worden nagegaan of schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen het uiteindelijke advies überhaupt kunnen beïnvloeden. In het geval dat er inderdaad een invloed is op het advies is zal er ook bekeken worden of dit dan eerder zorgt voor een positieve dan wel een negatieve beïnvloeding en of de invloed groter is wanneer het om de afwezigheid gaat dan wanneer het om de aanwezigheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen gaat.

9. Met het PSD-verslag wordt in deze meesterproef het verslag bedoeld dat door de PSD wordt opgemaakt op verzoek van de gevangenisdirectie in het kader van de toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit aan een gedetineerde. Dit verslag is gebaseerd op een wetenschappelijke analyse op basis waarvan de wettelijke tegenaanwijzingen geëvalueerd worden en een gemotiveerd

advies uitgebracht wordt.⁹ De PSD voert met andere woorden een onderzoek uit naar het psychosociaal functioneren van de gedetineerde, de hypothesen met betrekking tot de criminogenese en de re-integratie mogelijkheden en perspectieven, rekeninghoudend met risico- en beschermende factoren en de wettelijke tegenindicaties.¹⁰ De resultaten van dit onderzoek worden opgenomen in het PSD-verslag en zullen aan de basis van het uiteindelijke advies liggen. In het advies, dat onderdeel van het verslag is, zal de PSD haar visie meedelen met betrekking tot de gevraagde strafuitvoeringsmodaliteit en desgevallend bijzondere voorwaarden suggereren om tegemoet te komen aan de aanwezige tegenindicaties vanuit hun deskundigheid en in samenwerking met de gedetineerde.¹¹

Deze meesterproef is bijgevolg uitsluitend gericht op personen die reeds veroordeeld zijn tot een vrijheidsstraf, die ook daadwerkelijk van hun vrijheid werden beroofd en in het kader hiervan een verzoek indienen tot de toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit. Beklaagden die in voorlopige hechtenis zitten en veroordeelden die niet in een strafinrichting verblijven, vallen aldus buiten het bereik van deze meesterproef. Ook geïnterneerden blijven buiten beschouwing.

Uit praktische overweging zal de gedetineerde mannelijk worden beschouwd. Hoewel de meerderheid mannelijk is, zijn uiteraard niet alle gedetineerden van het mannelijk geslacht.

1.3 Doelstelling

10. Zoals reeds kort werd aangehaald en ook nog verder zal blijken uit het theoretisch kader, is het PSD-verslag een belangrijke informatiebron voor de besluitvorming over het al dan niet toekennen van een strafuitvoeringsmodaliteit. Aangezien de DDB, SUR en SURB bij het oordelen over de aanwezigheid van de wettelijke tegenindicaties veel belang hechten aan de verslagen van de PSD, is het belangrijk om een beter zicht te krijgen op deze psychosociale verslagen met in het bijzonder de rol van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen.

11. De toekenning van strafuitvoeringsmodaliteiten heeft tot gevolg dat gedetineerden terugkeren naar de samenleving. Deze terugkeer in de samenleving gaat gepaard met risico's en onzekerheden voor de maatschappij. Het is dan ook van groot belang dat de beslissing tot toekenning van strafuitvoeringsmodaliteiten een weloverwogen keuze is op basis van adequate informatie. Om de

---

⁹ Directoraat-generaal Penitentiaire inrichtingen, *Dienstinstructies PSD. Beheer gedetineerden en externe rechtspositie*, FOD Justitie, 2017, 11.

¹⁰ *Ibid.*, 10.

¹¹ *Ibid.*, 28.

totstandkoming van dergelijke beslissing volledig te kunnen begrijpen, is het nodig om alle factoren die tot de verlening van de strafuitvoeringsmodaliteiten hebben geleid in kaart te brengen. Een van die factoren is het psychosociale verslag van de PSD met daarin de beoordeling van het al dan niet aanwezig zijn van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen, waarover tot op heden weinig informatie beschikbaar is.

12. Het doel van het onderzoek is aldus om inzicht te vergaren in het proces van het opstellen en de inhoud van het PSD-verslag, met in het bijzonder de rol van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in dergelijke verslagen. Het is de bedoeling met dit onderzoek duidelijkheid te kunnen scheppen over de betekenisgeving aan deze begrippen door de bevroegde PSD-leden, of de begrippen aan bod komen in het PSD-verslag, waar ze aan bod komen in het verslag, hoe onderzocht wordt of schuldinzicht, berouw en spijt aanwezig en oprecht zijn en welke invloed ze hebben op het uiteindelijke advies. Op die manier wordt getracht de kenniskloof over het PSD-verslag en de rol van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen hierin te kunnen verkleinen.

1.4 Onderzoeksmethoden

13. Aangezien de centrale onderzoeksvraag zowel juridische als empirische aspecten bevat, werd voor dit onderzoek gebruik gemaakt van klassiek juridisch onderzoek in combinatie met empirisch onderzoek.

14. Als gevolg hiervan kan de meesterproef worden opgedeeld in twee grote delen. Het eerste deel betreft het theoretisch kader, wat het resultaat is van het klassiek juridisch onderzoek. Hierin worden op basis van een analyse van zowel wetgeving, rechtspraak als rechtsleer de belangrijkste juridische principes toegelicht die aan de basis liggen van het besluitvormingsproces met betrekking tot de toekenning van strafuitvoeringsmodaliteiten.

15. Voor het empirisch onderdeel van deze meesterproef werd gebruik gemaakt van een kwalitatieve onderzoeksmethode, met name semigestructureerde interviews. Deze interviews werden afgenomen bij tien Vlaamse PSD-leden werkzaam bij zes verschillende Vlaamse gevangenissen. De resultaten van deze interviews werden geanalyseerd volgens de methode van reflexieve thematische analyse van Braun en Clarke.¹² In hoofdstuk 3.1 zal de gebruikte methodologie voor dit empirische luik uitgebreid uiteen worden gezet.

---

¹² BRAUN V. en CLARKE V., *Thematic analysis. A practical guide*, Sage, 2022.

1.5 Beperkingen van het onderzoek

16. De resultaten van dit onderzoek zijn gebaseerd op de bevindingen van slechts tien respondenten. Gelet op de kleine steekproefomvang zijn de resultaten niet representatief voor de gehele PSD.
17. Daarnaast is het mogelijk dat de respondenten sociaal wenselijke antwoorden gaven die het gebruik van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen alsook het belang ervan overschatten.
18. Een andere mogelijke beperking van het onderzoek is dat, op vraag van centrale PSD, de interviews online werden afgenomen. Hierdoor kunnen mogelijke nuances verloren zijn gegaan die wel aanwezig zijn wanneer het interview in de fysieke aanwezigheid van elkaar wordt afgenomen. Bovendien heeft zich tijdens twee interviews een storing in de internetverbinding voorgedaan waardoor een deel van het antwoord van de respondent verloren is gegaan. Als gevolg hiervan heeft de respondent zich na het herstellen van de internetverbinding moeten herhalen, waardoor de kans bestaat dat de respondenten bij deze herhaling bepaalde informatie achterwegen hebben gelaten of het antwoord in geringe mate anders hebben geformuleerd.
19. Tot slot kan ook de beperkte ervaring van de onderzoeker, ondanks de goede begeleiding door ervaren onderzoekers, ertoe bijdragen dat bepaalde nuances in de dataverzameling of -analyse verloren zijn gegaan.

2 Theoretisch kader

20. In deze meesterproef staat de vraag naar de rol van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in de adviesverlening van de PSD bij het toekennen van strafuitvoeringsmodaliteiten centraal. Alvorens in te gaan op de inhoud van deze concepten wordt eerst het theoretisch kader uiteengezet.

21. Uit dit theoretisch kader zal ten eerste blijken dat, hoewel de fasen van straftoemeting en straftenuitvoerlegging relatief autonoom zijn van elkaar, gelijkaardige doelstellingen in beide fasen vervat zitten. Het feit dat de strafdoelstellingen uit de straftoemetingsfase ook in de straftenuitvoerleggingsfase een rol spelen, blijkt onder andere uit de wettelijke tegenindicaties die door de beslissingsnemers moeten worden afgetoetst bij het toekennen van een strafuitvoeringsmodaliteit.

22. In het tweede hoofdstuk zal bijgevolg de toekenning van de strafuitvoeringsmodaliteiten verder toegelicht worden. Zo zal besproken worden wie beslist over de toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit, welke tegenindicaties er per strafuitvoeringsmodaliteit beoordeeld moeten worden alvorens de modaliteit kan worden toegekend, alsook hoe dergelijke modaliteit kan worden bekomen. Hieruit zal alvast blijken dat de persoonlijkheid van de veroordeelde een belangrijk element vormt bij de inschatting van de tegenindicaties en dat om te peilen welke persoonlijkheid de veroordeelde heeft, veelvuldig naar het PSD-verslag wordt gegrepen.

23. In het laatste hoofdstuk van dit deel zal bijgevolg worden geduid wat de PSD is, hoe zij is samengesteld, wat haar missie en opdracht zijn, hoe de PSD-verslagen zijn opgebouwd en welk belang er aan de door haar opgestelde verslagen wordt gehecht.

24. Dit deel zal afgesloten worden met een tussentijdse conclusie waarin de belangrijkste elementen uit dit onderdeel kort worden samengevat.

25. Op deze manier wordt getracht een samenhangend overzicht te bieden van de kernprincipes die aan de praktijk van de toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit ten grondslag liggen. Het is belangrijk een goed beeld van het achterliggend theoretisch kader te hebben om het belang van het onderzoek te begrijpen. Het heeft immers weinig zin de rol van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in de adviesverlening van de PSD te rapporteren zonder te duiden wat de PSD is, wat zij doet en waarom haar verslagen van belang zijn voor de toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit.

2.1 Strafdooelstellingen

26. Het opleggen van een straf dient steeds gepaard te gaan met een doel.¹³ Hoewel het Belgisch strafwetboek van 1867 met geen woord over de strafdooelstellingen rept, trekt niemand in twijfel dat de klassieke leer als inspiratie diende.¹⁴ De voornaamste strafdooelstellingen zijn volgens deze leer vergelding, intimidatie en preventie. De nadruk lag hierbij vooral op het afschrikkend effect. De bestraffing werd gebruikt als middel om criminaliteit te voorkomen.¹⁵ Er werd met andere woorden slechts algemene preventie nagestreefd.

27. Naarmate de tijd vorderde leken intimidatie, vergelding en preventie plaats te maken voor andere strafdooelstellingen zoals de beveiliging van de samenleving en bestrijding van recidive. Sinds het arrest van 16 maart 2021 refereert het Hof van Cassatie niet langer uitsluitend naar de klassieke doelstellingen van vergelding, intimidatie en preventie.¹⁶ Het Hof koos voor een meer genuanceerde benadering van de strafdooelstellingen. Zo kunnen de strafdooelstellingen verschillende vormen aannemen zoals onder meer de uiting van maatschappelijke afkeur ten aanzien van de overtreding van de strafwet, de bescherming van de maatschappij, het herstel van het maatschappelijk evenwicht bevorderen, schadeherstel en het bevorderen van de maatschappelijke rehabilitatie en re-integratie van de dader.

Deze strafdooelstellingen zijn het gevolg van de werkzaamheden van de Commissie tot hervorming van het strafrecht die zich op hun beurt hebben geïnspireerd op de werkzaamheden van de Commissie "Strafuitvoeringsrechtbanken, externe rechtspositie van gedetineerden en straftoemeting" (beter gekend als de Commissie Holsters).¹⁷ Een rechter kan nog steeds de vergeldende en preventieve werking van de straf als doelstelling nastreven bij gebrek aan verdragsrechtelijke of wettelijke

---

¹³ DELEERSNYDER E., 'De vergelding en de preventie als strafdooelstellingen: Cassatie spreekt zich opnieuw uit (noot onder Cass. 28 juni 2022, AR P.21.1449.N)', *T.Strafr.* 2023/2, (95) 96.

¹⁴ ROZIE J., 'De strafdooelstellingen in het licht van de gewijzigde rechtspraak van het Hof van Cassatie (noot onder Cass. 16 maart 2021, AR P.20.1123.N)', *NC* 2022/2, (119) 119.

¹⁵ DELEERSNYDER E., *T.Strafr.* 2023/2, (95) 96.

¹⁶ Cass. 16 maart 2021, AR P.20.1123.N.

¹⁷ Zie ROZIE J. en VANDERMEERSCH D. m.m.v. DE HERDT J., DEBAUCHE M. en TAEYMANS M., *Commissie voor de hervorming van het strafrecht. Voorstel van voorontwerp van Boek I van het Strafwetboek*, die Keure, 2016, 98-102; ROZIE J. en VANDERMEERSCH D. m.m.v. DE HERDT J., DEBAUCHE M. en TAEYMANS M., *Naar een nieuw Strafwetboek? Het voorstel van de Commissie tot hervorming van het strafrecht*, die Keure, 2019, 6-7.

bepalingen die zich daartegen verzetten.¹⁸ Het Hof van Cassatie maakte echter de nuance dat preventie en vergelding een mogelijk strafdoel zijn naast andere strafdoelstellingen.¹⁹

28. De Commissie Holsters concludeerde dat deze doelstellingen in het Strafwetboek moesten worden verduidelijkt opdat de rechter in staat zou zijn om de straf uit te spreken die het best aan de verwachtingen van de maatschappij beantwoordt.²⁰ De rechter kan niet buiten deze doelstellingen om bij de keuze voor de straf en de bepaling van de strafmaat. De strafdoelen zijn aldus onlosmakelijk verbonden met het reflectieproces van de rechter dat uiteindelijk tot een uitspraak over de straf leidt.²¹ De in de vorige randnummer uiteengezette visie van de Commissie tot hervorming van het strafwetboek en de Commissie Holsters werden integraal overgenomen in de ingediende wetsvoorstellen tot invoering van een nieuw Strafwetboek die uiteindelijk daadwerkelijk werden aangenomen.²² Artikel 27 van het nieuw Strafwetboek zal voortaan de strafdoelstellingen bepalen.

29. In dit hoofdstuk worden de verschillende strafdoelstellingen toegelicht. Hierbij wordt aangevangen met de strafdoelstellingen die volgens de klassieke leer nagestreefd dienden te worden, met name de vergelding (2.1.1), intimidatie en (algemene) preventie (2.1.2). Vervolgens zullen de strafdoelstellingen zoals voorgesteld door de Commissie tot hervorming van het strafwetboek en de Commissie Holsters, zoals ondertussen verankerd in artikel 27 van het nieuwe Strafwetboek, besproken worden (2.1.3 tot 2.1.7).

De opsomming van de strafdoelstellingen dient niet als limitatief te worden beschouwd.²³ De rechter mag bovendien bij het opleggen van straffen en maatregelen volgens het Hof van Cassatie rekening houden met de wijze waarop de door hem opgelegde straffen en maatregelen zullen worden uitgevoerd. De manier van uitvoering bepaalt bijgevolg mee of de nagestreefde doelstelling van de

---

¹⁸ Cass. 21 december 2021, AR P.21.0858.N; Cass. 20 december 2022, AR. P.22.0514.N.

¹⁹ Cass. 28 juni 2022, AR P.21.1449.N; DELEERSNYDER E., 'De vergelding en de preventie als strafdoelstellingen: Cassatie spreekt zich opnieuw uit (noot onder Cass. 28 juni 2022, AR P.21.1449.N)', *T.Strafr.* 2023/2, (95) 97.

²⁰ Wetsvoorstel tot invoering van een nieuw Strafwetboek – Boek 1 en Boek 2, KAMER 2019-2020, nr. 55-0417/001, 110.

²¹ *Ibid.*

²² Wetsvoorstel nr. 55-0417/001 en Wetsvoorstel tot instelling van een nieuw Strafwetboek – Boek 1 en Boek 2, KAMER 2019-2020, nr. 55-1011/001.

²³ Cass. 16 maart 2021, AR P.20.1123.N; Cass. 21 december 2021, AR P.21.0858.N; ROZIE J., *NC* 2022/2, (119) 122-123.

straftoemeting wel kan worden gerealiseerd.²⁴ Dit is opmerkelijk aangezien de wijze van uitvoering van sancties niet tot de kerntaak van de strafrechter behoort.²⁵

De straftoemetings- en de strafuitvoeringsfase zijn relatief autonoom van elkaar.²⁶ De strafdoelstellingen die primere bij de straftoemeting kunnen niet zonder meer in de straftenuitvoerleggingsfase worden nagestreefd. Daar waar de rechter ten gronde is gericht op het verleden, is de strafuitvoeringsrechter gericht op de toekomst.²⁷ Toch liggen de doelstellingen van beide fasen in elkaars verlengde.²⁸ Ondanks dat deze meesterproef zich kadert in de fase van de strafuitvoering is het van belang om de strafdoelstellingen nader toe te lichten. In de straftenuitvoerleggingsfase keren immers een aantal strafdoelstellingen terug. Dat de straftenuitvoerleggingsfase is ingegeven door dezelfde strafdoelen blijkt bijvoorbeeld uit de tegenindicaties die getoetst dienen te worden bij de toekenning van strafuitvoeringsmodaliteiten. Waar mogelijk zal bijgevolg de link worden gemaakt tussen de strafdoelstellingen en de tegenindicaties die de toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit kunnen belemmeren.

30. Het belang van de strafdoelstellingen bij de straftenuitvoerlegging blijkt eveneens uit de Basiswet²⁹. De Belgische strafuitvoering is gericht op de beperking van detentieschade, het herstel van het door het misdrijf aan de slachtoffers aangedane onrecht, de rehabilitatie van de veroordeelde en de geïndividualiseerde voorbereiding van zijn re-integratie in de samenleving (artt. 6, § 2 en 9, § 2 Basiswet). Deze beginselen zijn eveneens van toepassing op de externe rechtspositie van gedetineerden.³⁰ Herstel, rehabilitatie en re-integratie komen aldus niet alleen voor in de straftoemetingsfase maar ook in de straftenuitvoerleggingsfase.

---

²⁴ Cass. 21 december 2021, AR P.21.0858.N.

²⁵ ROZIE J., *NC* 2022/2, (119) 122.

²⁶ SNACKEN S. en KENNES P., 'De interne rechtspositie van gedetineerden' in BEYENS K. en SNACKEN S. (eds.), *Straffen: een penologisch perspectief*, Maklu, 2017, (425) 434.

²⁷ SCHEIRS V., 'Van binnen naar buiten. De externe rechtspositie van veroordeelde gedetineerden', 2017, (663) 682-683.

²⁸ MAES E., *Van gevangenisstraf naar vrijheidsstraf. 200 jaar Belgisch gevangeniswezen*, Maklu, 2009, 170 en 1129-1130.

²⁹ Basiswet 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerde, *BS* 1 februari 2005 (voorts Basiswet).

³⁰ Wetsontwerp betreffende de externe rechtspositie van gedetineerden, SENAAT, 2004-2005, 20 april 2005, nr. 3-1128/1.

31. Er kan bijgevolg geconcludeerd worden dat de strafdoelstellingen zowel bij het opleggen van de straf als bij de uitvoering ervan een belangrijke leidraad vormen. Het is om die reden dat in wat volgt de strafdoelstellingen zullen worden toegelicht.

2.1.1 Vergelding

32. Vergelding impliceert intentioneel leed toevoegen. Elk persoon is vrij om te kiezen voor het goede (de strafwet naleven) in plaats van het kwade (de strafwet niet naleven).³¹ Wordt er voor het kwade gekozen, dan dient daar omwille van vergeldingsdoeleinden een straf tegenover te staan.

33. Vandaag de dag wordt de vraag gesteld of dit nog wel in lijn ligt met de mensenrechtelijke en tevens ook de criminologische ontwikkelingen. De zienswijze van vergelding lijkt immers in te druisen tegen het idee van een herstelgericht strafrecht. De dader laten lijden, leidt immers niet tot het herstel van de schade noch tot zelfherstel.³² Aangezien het zich niet om de toekomst bekommert, kan vergelding in dat opzicht als doelloos worden beschouwd. Volgens deze kritische visie dient er niet enkel naar de dader en het/de slachtoffer(s) gekeken te worden maar eveneens naar de samenleving in het algemeen. Het strafrecht mag dus geen synoniem zijn voor vergelding.³³ Het gevolg hiervan is dat de vrijheidsstraf slechts als *ultimum remedium* zou mogen worden uitgesproken. Ook al is elke sanctie in zekere zin leedtoevoegend, dit mag echter nooit het primaire doel zijn.³⁴

34. Daarnaast strookt het idee van loutere vergelding niet met de rechtspraak van het EHRM. Zo oordeelde het Hof bijvoorbeeld dat een levenslange straf die enkel en alleen werd opgelegd met het oog op vergelding een inbreuk op artikel 3 EVRM kan vormen.³⁵ Meer recent heeft het EHRM uitdrukkelijk benadrukt dat het ultieme doel bij het opleggen van een vrijheidsstraf, zelfs bij een levenslange, de resocialisatie van de veroordeelde zou moeten zijn. Iemand beroven van zijn vrijheid zonder te investeren in zijn of haar latere re-integratie zou tegen de menselijke waardigheid in gaan en bijgevolg een inbreuk op artikel 3 EVRM impliceren.³⁶ De focus lijkt aldus steeds meer op het beveiligen van de samenleving en het bestrijden van recidive te liggen in plaats van de vergelding als uitgangspunt.³⁷

---

³¹ ROZIE J., *NC* 2022/2, (119) 119.

³² *Ibid.*

³³ VERSELE S.C., 'De vergelding in het strafrecht', *RW* 1951, 1441.

³⁴ ROZIE J. en VANDERMEERSCH D. m.m.v. DE HERDT J., DEBAUCHE M. en TAEYMANS M., 2016, 33.

³⁵ EHRM 2 maart 1987, nr. 9787/82, ECLI:CE:ECHR:1987:0302JUD000978782, 'Weeks/Verenigd Koninkrijk'.

³⁶ EHRM 13 juni 2019, nr. 77633/16, ECLI:CE:ECHR:2019:0613JUD007763316, 'Marcello Viola/Italië'.

³⁷ DELEERSNYDER E., *T.Strafr.* 2023/2, (95) 96.

35. Aangezien vergelding niet leidt tot de verbetering van de veroordeelde, wordt een meer utilitaristische invulling van de straf geëneerd. Dit houdt in dat de straf aan een bepaald nut en een doelstelling – anders dan vergelding – dient te beantwoorden.³⁸

36. Het is opmerkelijk dat vergelding niet als strafdoelstelling opgenomen werd in artikel 27 van het nieuwe strafwetboek. Dit hoeft echter niet problematisch te zijn aangezien een rechter volgens de rechtspraak van het Hof van Cassatie nog steeds de vergeldende en preventieve werking van de straf als doelstelling kan hanteren bij gebrek aan een verdragsrechtelijke of wettelijke bepaling die zich daartegen verzet (*supra* nr. 27).³⁹ Deze rechtspraak dateert echter van voor de wettelijke verankering van de strafdoelstellingen. De vraag rijst of het Hof het geweer van schouder gaat veranderen nu er een wettelijke bepaling is die de strafdoelstellingen opsomt. De memorie van toelichting bij artikel 27 van het nieuwe Strafwetboek bepaalt dat de rechter niet buiten de doelstellingen van de straf kan bij het bepalen van de straf en de strafmaat maar verduidelijkt althans niet of de in dit artikel opgesomde strafdoelstellingen de enige zijn waarmee rekening mag worden gehouden.⁴⁰

2.1.2 Intimidatie en algemene preventie

37. Oorspronkelijk werd vooral het afschrikkend effect nagestreefd, waarbij bestraffing gebruikt werd als middel om verdere criminaliteit te voorkomen.⁴¹ Wanneer de betrokkene hervalt in criminaliteit, heeft hij opnieuw voor het kwade gekozen waardoor een zwaardere straf kan worden uitgesproken aangezien de eerste veroordeling zijn doel niet had bereikt.⁴²

38. De strafdoelstelling intimidatie hangt nauw samen met de doelstelling van preventie. Preventie is wellicht een van de meest voor de hand liggende strafdoelen. De strafwet heeft als doel misdrijven te voorkomen. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen generale of algemene preventie enerzijds en individuele of speciale preventie anderzijds. Algemene preventie is gericht op potentiële daders en impliceert het voorkomen van crimineel gedrag.⁴³ Individuele preventie is aan de orde wanneer er

---

³⁸ Verslag namens de Commissie voor de Justitie m.b.t. de hervorming van het Strafwetboek – het nut van de straf, KAMER, 2017-18, nr. 54-3721/001, 19.

³⁹ Cass. 28 juni 2022, AR P.21.1449.N; DELEERSNYDER E., *T.Strafr.* 2023/2, (95) 97.

⁴⁰ MvT bij Wetsontwerp tot invoering van het Boek 1 van het Strafwetboek, KAMER 2022-2023, 23 mei 2023, nr. 55-3374/001, 127.

⁴¹ RAATS S., *Consistente straffoemeting*, Intersentia, 2016, 158, nr. 190.

⁴² ROZIE J., *NC* 2022/2, (119) 119.

⁴³ RAATS S., 2016, 158, nr. 190.

getracht wordt een specifieke veroordeelde te ontmoedigen in de toekomst te hervallen.⁴⁴ Individuele preventie is met andere woorden gericht op het voorkomen van recidive (*infra* nr. 41 e.v.).

39. Intimidatie en algemene preventie zijn niet als strafdoel in artikel 27 van het nieuw Strafwetboek opgenomen. Toch wordt de preventieve werking van de strafwet geacht deel uit te maken van andere doelstellingen die aan een straf worden toegeschreven, denk aan de afkeuring en de bescherming van de maatschappij alsook de re-integratie van de dader, die wel in het artikel zijn opgenomen.⁴⁵

40. Uit onderzoek is gebleken dat de preventieve werking van het strafrecht in de praktijk een lege doos is.⁴⁶ De zwaarte van de straf heeft geen ontradend effect op derden aangezien veel misdrijven impulsief worden gepleegd en de daders zelden in staat zijn om de gevolgen van hun gedrag in te schatten.⁴⁷ De pakkans vormt eerder dan de preventieve werking van de strafwet een effectief mechanisme om ongewenst gedrag te vermijden.⁴⁸ De dreiging die een strafbaarstelling met zich mee zou brengen is dus eerder een illusie. Ook is uit empirisch onderzoek gebleken dat een lange(re) detentie geen (groter) afschrikwekkend effect heeft op toekomstig crimineel gedrag.⁴⁹ Hieruit kan worden geconcludeerd dat er geen al te groot preventief karakter kan worden toegeschreven aan de strafbepaling.

2.1.3 Individuele preventie

41. De strafdoelstelling van speciale of individuele preventie kan door verschillende mechanismen worden bewerkstelligd zoals afschrikking, onschadelijkmaking alsook re-integratie of rehabilitatie. Deze doelstelling is niet alleen van belang bij de straftoemeting, ook in de strafteuitleggingfase is de beperking van recidive een belangrijkste doelstelling.⁵⁰

---

⁴⁴ ROZIE J., *NC* 2022/2, (119) 123.

⁴⁵ *MvT*, nr. 55-3374/001, 133.

⁴⁶ TEN VOORDE J.M., 'Strafrechtstheoretische bespiegelingen over afschrikking en generale preventie', in BERGHUIS A.C., SUURMOND G., VAN VELTHOVEN B.C.J. e.a., *Afschrikking en generale preventie – Justitiële Verkenningen*, 2008/2, (57) 63.

⁴⁷ RAATS S., 2016, 159.

⁴⁸ LUYE E. en BIELEN S., 'De effectiviteit van het strafrechtelijk en arbeidsmarktbeleid. Een rechtseconomische analyse van crimineel gedrag', *RW* 2018-19, 1283; ELFFERS H., 'Afschrikking en het aanleren van normen; de theorie van Kelman toegepast op het strafrecht' in BERGHUIS A.C., SUURMOND G., VAN VELTHOVEN B.C.J. e.a., *Afschrikking en generale preventie – Justitiële Verkenningen*, 2008/2, (82) 90-91.

⁴⁹ WERMINK H., RAMAKERS A., NIEUWBEERTA P. e.a., 'Recidive na een korte of langere periode in detentie', *T. Crim.* 2017, 30.

⁵⁰ Commissie strafuitvoeringsrechtbanken, externe rechtspositie van gedetineerden en straftoemeting, *Eindverslag*, Fod Justitie, 2003.

42. De vooruitzichten op sociale reclassering en het risico op recidive blijken in de praktijk sterk met elkaar verweven te zijn.⁵¹ De SURB koppelt immers de inschatting van het recidiverisico aan de vooruitzichten op reclassering.⁵² Het recidiverisico is immers geen geïsoleerde klinische inschatting; ze is ingebed in andere logica's en doelstellingen.⁵³

43. Het vermijden van recidive wordt aldus onder meer bewerkstelligd door in te zetten op re-integratie en rehabilitatie. Een van de doeleinden van rehabilitatie is immers het voorkomen van hervall in crimineel gedrag.⁵⁴ Verschillende strafuitvoeringsmodaliteiten hebben tot doel om de veroordeelde stapsgewijs klaar te stomen voor zijn terugkeer in de maatschappij. De leden van de SURB worden in het beslissingsproces geconfronteerd met een zoektocht naar een geschikte balans tussen de sociale reclassering van de veroordeelde en diens risico op recidive. Daarbij speelt de wettelijke tegenindicatie van het risico op het plegen van nieuwe ernstige strafbare feiten een belangrijke rol die de toekenning van de strafuitvoeringsmodaliteiten kan verhinderen.⁵⁵ Het voorkomen van recidive vormt bijgevolg zowel bij de strafbepaling als in de straftenuitvoerleggingsfase een belangrijke insteek.

De vraag of de voorwaardelijke invrijheidstelling nu daadwerkelijk een effectief instrument is om recidive te vermijden kan moeilijk beantwoord worden aangezien verschillende onderzoeksresultaten elkaar tegenspreken. In een onderzoek naar recidive werd vastgesteld dat er geen verschil bleek te zijn tussen de mensen die tot strafeinde in de gevangenis hadden gezeten en zij die voorwaardelijke invrijheidstelling toegekend hadden gekregen.⁵⁶ Ander onderzoek toonde echter wel aan dat de voorwaardelijke invrijheidstelling en de individueel aangepaste begeleiding die daarmee gepaard gaat,

---

⁵¹ SCHEIRS, V., 2014, 211.

⁵² MvT nr. 3-1128/1; SCHEIRS V., 'De strafuitvoeringsrechtbank en het moeilijke evenwicht tussen het streven naar re-integratie en het inschatten van het risico op recidive' in BEYENS K., DAEMS T. en MAES E. (eds.), *Exit gevangenis? De werking van de strafuitvoeringsrechtbanken en de wet op de externe rechtspositie van veroordeelden tot een vrijheidsstraf*, Maklu, 2014, (133) 149.

⁵³ SCHEIRS V., 'De strafuitvoeringsrechtbank en het moeilijke evenwicht tussen het streven naar re-integratie en het inschatten van het risico op recidive', 2014, (133) 149.

⁵⁴ EHRM 26 april 2016, nr. 10511/10, ECLI:CE:ECHR:2016:0426JUD001051110, 'Murray/Nederland', § 102; ROZIE J., 'Het toetsingscriterium van het recidiverisico in het straf(proces)recht' in TRAEST P., VERHAGE A. en VERMEULEN G. (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht: doel of middel in een veranderde samenleving?*, Wolters Kluwer, 2017, (75) 121.

⁵⁵ Zie bijvoorbeeld art. 5, 2°; 7, 2° en 47, § 1, 2° WER.

⁵⁶ LEESTMANS D., 'Voorwaardelijke invrijheidstelling: Tijd om systeem fundamenteel in vraag te stellen (interview met Luc Robert)', *Juristenkrant* 2018/363, (8) 9. Zie ook: BEAUDRY G., YU R., PERRY A. E. en FAZEL S., 'Effectiveness of psychological interventions in prison to reduce recidivism: a systematic review and meta-analysis of randomised controlled trials', *Lancet Psychiatry* 2021, vol. 8, nr. 9, 759 waar de impact van rehabilitatieprogramma's op het recidiverisico slechts beperkt blijkt te zijn.

het risico op herval kunnen inperken.⁵⁷ Het is bijgevolg moeilijk te concluderen dat de voorwaardelijke invrijheidstelling een positief effect op recidive heeft.

44. Net zoals bij de generale preventie is ook bij de individuele preventie het ontradend effect van de opgelegde straf vaak verwaarloosbaar. Een zuivere en strenge vrijheidsberovende straf zonder begeleiding is de slechtst mogelijke straf indien men de doelstelling van re-integratie nastreeft.⁵⁸

2.1.4 Herstel

45. Het herstel van de schade wordt traditioneel als een burgerrechtelijke sanctie beschouwd. Het is evenwel aanvaard dat ook het strafrecht het herstel van de schade tot doel kan hebben.⁵⁹ Het strafdoel herstel is erop gericht de door het misdrijf aan het slachtoffer en de gemeenschap veroorzaakte schade te herstellen.⁶⁰ Het omhelst zowel het materiële als het immateriële herstel van de verstoorte relatie tussen het slachtoffer, de dader en de maatschappij.⁶¹

46. Een duidelijk voorbeeld van een sanctie die het strafdoel herstel nastreeft, is de werkstraf. De werkstraf, als alternatieve hoofdstraf, laat immers toe dat de veroordeelde een symbolisch herstel kan leveren voor de schade die het gepleegde misdrijf aan de maatschappij heeft aangericht.⁶²

47. Het streven naar herstel voor de aangerichte schade krijgt gedurende de strafuitvoering eveneens de nodige aandacht. De basiswet stelt de doelstelling van herstel van het door het misdrijf aan de slachtoffers aangedane onrecht uitdrukkelijk als doelstelling van de uitvoering van de gevangenisstraf voor veroordeelde gedetineerden (art. 9, § 2 Basiswet). Ook in de WER weerspiegelt de doelstelling van herstel gedurende de straftenuitvoerlegging. Een van de mogelijke tegenindicaties die de

---

⁵⁷ Commissie strafuitvoeringsrechtbanken, externe rechtspositie van gedetineerden en straftoemeting, *Eindverslag*, Fod Justitie, 2003, 61-62; BOGAERTS S., BOUVERNE-DE BIE M., CLAEYS A. e.a., 'Onderzoek naar criteria voor voorwaardelijke invrijheidstelling', *Panopticon* 2000/4, 356; GOETHALS J. en MAES E., 'Voorwaardelijke invrijheidstelling. Nederland en België door een criminologische bril', *Tijdschrift voor criminologie*, 2004, (30) 32;

⁵⁸ WERMINK H., BLOKLAND A., NIEUWBEERTA P. en TOLLENAAR N., 'Recidive na werkstraffen en gevangenisstraffen. Een gematchte vergelijking.', *T.Crim* 2009, 211; ROZIE J., 'Naar de vrijheidsstraf als *ultimum remedium*: een weg bezaaid met wolfjizers en schietgeweren', *NC* 2015/1, (1) 4.

⁵⁹ DELVAUX A., RIGO B. en VANDER BEKEN T., 'Het voorstel tot invoering van een nieuw strafwetboek. Een (eerste) sprong vooruit. Afdeling 3. Boek 1' in CLAEYS I. (ed.), *Recente wetgevende hervormingen: nieuw en beter? XLVe Postuniversitaire Cyclus Willy Delva*, Wolters Kluwer, 2021, (42) 55.

⁶⁰ Cass. 28 juni 2022, AR P.21.1449.N; VAN GARSSE L., 'Herstelrecht en bemiddeling: wapens in de strijd tegen punitivisme?', *Orde van de dag* 2013/61, (56) 57.

⁶¹ Wetsvoorstel, nr. 55-0417/001, 50.

⁶² MULDER D., 'De motiveringsplicht van de strafrechter bij het weigeren van een werkstraf: inhoud primeert over vorm (noot onder Cass. 8 november 2023, P.23.0992.F)', *T.Strafr.* 2024/1, (58) 59.

toekenning van de beperkte detentie, het elektronisch toezicht, de voorwaardelijke invrijheidstelling en de voorlopige invrijheidstelling met het oog op verwijdering van het grondgebied of overlevering kan verhinderen, is de door de veroordeelde geleverde inspanning om de burgerlijke partij te vergoeden (art. 28, § 1, 6° en § 2, 4° en art. 47, § 1, 6° en § 2, 4° WER). Op basis van deze tegenindicatie is het vereist dat de veroordeelde effectief inspanningen tot herstel van de schade heeft geleverd en nog steeds wil leveren in verhouding tot zijn financiële situatie zoals die door zijn toedoen is gewijzigd sinds het plegen van de feiten waarvoor hij veroordeeld is.⁶³

2.1.5 Resocialisatie, rehabilitatie en re-integratie

48. Een straf kan ook de bevordering van de maatschappelijke rehabilitatie en de re-integratie van de dader als doel hebben. In de memorie van toelichting bij artikel 27 van het nieuw Strafwetboek wordt verwezen naar het Franse recht waar eveneens de rehabilitatie wordt nagestreefd onder de vorm van de aanpassing, integratie of re-integratie van de dader van het misdrijf.⁶⁴ De rehabilitatie bestaat er in op dergelijke wijze te straffen zodat de overtreders de wet niet langer overtreden.⁶⁵

49. Veelal worden de begrippen resocialisatie, reclassering, re-integratie en rehabilitatie in eenzelfde adem genoemd. Toch kennen zij een afzonderlijke begripsinvulling. De term resocialisatie verwijst naar het streven dat zowel gericht is op het behoud en herstel van het toekomstig psychosociaal welzijn van gedetineerden, als op de vermindering van hun crimineel gedrag. Dit gebeurt door middel van voorzieningen waarbij de persoonlijke ontwikkeling centraal staat.⁶⁶

50. Rehabilitatie wordt vaak gelinkt aan behandeling maar is meer dan dat tenzij onder behandeling ook opleiding en vorming wordt verstaan.⁶⁷ Ook dienstverlening, hulpverlening en bejegening kunnen namelijk een vorm van rehabilitatie zijn. Rehabilitatie kan omschreven worden als *“eender welke maatregel die wordt genomen om het karakter van de delinquent, zijn gewoontes of gedragspatronen*

---

⁶³ CASSIER R., *Strafuitvoeringsrechtbank*, Wolters Kluwer, 2024, 174, nr. 504.

⁶⁴ Artikel 130-1 *Code pénal*.

⁶⁵ MvT, nr. 55-3374/001, 130.

⁶⁶ NELISSEN P., *Resocialisatie en detentie: een onderzoek naar de houdingen van gedetineerden en gevangenispersoneel ten aanzien van de voorbereiding van de terugkeer in de samenleving*, doctoraat Universiteit Maastricht, 2000, 30.

⁶⁷ GROOTAERT B., ‘Hink, stap, re-integratie? Stand van zaken met betrekking tot het ‘recht op re-integratie’ voor veroordeelden tot vrijheidsberovende straffen na Potpurri II’, *NC 2016/4*, (287) 289.

te veranderen met als doel het verminderen van zijn neiging naar criminaliteit”.⁶⁸ Rehabilitatie maakt deel uit van het re-integratieproces.⁶⁹

51. Met re-integratie in de strafrechtelijke zin van het woord wordt de mogelijkheid dat een delinquent op termijn opnieuw volwaardig deel uitmaakt van de maatschappij bedoeld. Re-integratie kan dan ook omschreven worden als “een proces dat alle fasen die te maken hebben met terugkeer naar de samenleving omvat” of als “een langetermijnproces dat aanvat voor de eigenlijke vrijlating”.⁷⁰ Het is alles wat moet worden gedaan opdat de gedetineerde na vrijlating succesvol zijn rol in de samenleving weer kan opnemen.⁷¹

52. Met reclassering wordt een interventie bedoeld die wordt uitgevoerd om ervoor te zorgen dat er minder of geen kans meer is dat delinquenten in de toekomst nog misdrijven zullen plegen.⁷²

53. Het streven naar re-integratie en rehabilitatie is niet alleen een strafdoel. Ook tijdens de fase van de strafuitvoering speelt dit principe een belangrijke rol. Zowel de interne als de externe rechtspositie van de gedetineerde hebben gelijkaardige doelstellingen, met name het beperken van detentieschade maar ook herstel en re-integratie mogelijk maken.⁷³ In tal van verschillende artikelen in de Basiswet en de WER blijkt duidelijk het streefdoel naar de re-integratie van de veroordeelde.⁷⁴ Zo wordt het strafdoel van resocialisatie, rehabilitatie en re-integratie weerspiegeld in een aantal tegenindicaties die de toekenning van strafuitvoeringsmodaliteiten kunnen belemmeren, met name de tegenindicatie met betrekking tot de afwezigheid van vooruitzichten op sociale reclassering van de veroordeelde. Deze tegenindicatie heeft vooral te maken met een realistisch reclasseringsplan dat de veroordeelde opnieuw zijn plaats in de maatschappij moet geven en nieuwe miskenningen van de wet moet voorkomen.⁷⁵

---

⁶⁸ VON HIRSCH A., *Doing justice: the choice of punishments*, Northeastern University Press, 1976, 11.

⁶⁹ MARUNA S. en IMMARIGEON R., *After crime and punishment: pathways to offender reintegration*, Willan Publishing, 2004, 5.

⁷⁰ NELISSEN P., 2000, 28.

⁷¹ MARUNA S. en IMMARIGEON R., 2004, 5.

⁷² MARTIN S.E., SECHREST L. en REDNDER R., *New directions in the rehabilitation of criminal offenders*, National Academy Press, 1981, 8.

⁷³ MAES E., ‘De externe rechtspositie van (veroordeelde) gedetineerden’, *Ad Rem* 2004 themanummer gevangeniswezen, (12) 12.

⁷⁴ Zie bijvoorbeeld artt. 9; 38; 76, § 1 en 82 Basiswet en artt. 4, § 3; 6, § 2, 2°; 67, § 1 en 95/11 Wet 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelde tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten, *BS* 15 juni 2006 (voorts WER).

⁷⁵ VAN DEN BERGE Y. en VERBRUGGEN F., ‘Langzaam maar onzeker: het wettelijk kader voor een geleidelijke terugkeer naar de maatschappij’, 2014, (31) 47.

Voor het elektronisch toezicht en de voorwaardelijke invrijheidstelling geldt voor veroordeelden van een of meerdere vrijheidsstraffen met een uitvoerbaar gedeelte tot en met drie jaar eveneens de tegenindicatie dat de veroordeelde in de onmogelijkheid is om in zijn behoefte te voorzien. Deze tegenindicatie heeft voornamelijk betrekking op het hebben van woongelegenheid en een inkomen.⁷⁶ Dat zijn eveneens belangrijke pijlers met het oog op reclassering en deze kunnen bijgevolg beschouwd worden als een afgezwakte variant van de vereiste van vooruitzichten op sociale reclassering bij veroordeelden van een of meerdere vrijheidsstraffen met een uitvoerbaar gedeelte van meer dan drie jaar.⁷⁷

54. Naast dat re-integratie een tegenaanwijzing is, is het hebben van een re-integratieplan een voorwaarde om de beperkte detentie, het elektronisch toezicht of de voorwaardelijke invrijheidstelling te krijgen in geval de veroordeelde een of meerdere vrijheidsstraffen met een uitvoerbaar gedeelte van meer dan drie jaar kreeg opgelegd (art. 48 WER). In dit reclasseringsplan zal de gedetineerde moeten aantonen dat er voldoende reclassering is om in aanmerking te kunnen komen voor een strafuitvoeringsmodaliteit aan de hand van een woonst, een dagbesteding (werk of opleiding) en begeleiding of behandeling die concreet uitgewerkt zijn.⁷⁸

55. Het belang van reclassering wordt eveneens door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) erkend.⁷⁹ De lidstaten hebben een positieve verplichting om tijdens de detentie voldoende medische, psychologische en psychiatrische zorgen te verlenen door middel van geïndividualiseerde strafplannen die tot doel hebben het risico op recidivisme te verkleinen en een reële kans op reclassering mogelijk te maken.⁸⁰ Hoewel bestraffing één van de doelstellingen van gevangenisstraffen is, legt het EHRM de nadruk in het Europees strafrecht op de reclassering en het vooruitzicht op de vrijlating van de gedetineerde.⁸¹

---

⁷⁶ CASSIER R., 2024, 90, nr. 249.

⁷⁷ CASSIER R., 2024, 90, nr. 248; VAN DEN BERGE Y., 'De uitvoering van vrijheidsstraffen', *C.A.B.G.* 2009/5, (1) 67.

⁷⁸ SCHEIRS V., 'De strafuitvoeringsrechtbank en het moeilijke evenwicht tussen het streven naar re-integratie en het inschatten van het risico op recidive', 2014, (133) 135-143.

⁷⁹ EHRM 24 oktober 2002, nr. 37703/97, ECLI:CE:ECHR:2002:1024JUD003770397, 'Mastromatteo/Italië', § 72; EHRM 26 april 2016, nr. 10511/10.

⁸⁰ EHRM 26 april 2016, nr. 10511/10.

⁸¹ VAN VYVE C., 'Noot onder (EHRM 26 april 2016, nr. 10511/10)', *RW* 2017-18/3, (118) 119.

56. Ten slotte bepaalt ook artikel 6 van The European Prison Rules dat elke detentie op zodanige wijze moet worden georganiseerd dat de re-integratie in de vrije samenleving van personen die van hun vrijheid zijn beroofd, wordt bevorderd.⁸²

2.1.6 Bescherming van de maatschappij

57. Aangezien de dader van een misdrijf laakbaar gedrag vertoont waarbij het risico bestaat dat hij dit opnieuw zal doen, is het opportuun de maatschappij te behoeden voor dergelijk gedrag en de gevolgen ervan.⁸³

58. In geval van absolute noodzakelijkheid kan de straf de neutralisering van de overtreder bewerkstelligen door middel van een vrijheidsberoving. In dergelijke gevallen wordt de overtreder afgezonderd van de maatschappij om zijn vermogen tot het plegen van misdrijven in te perken. In andere, minder extreme gevallen, kan de bescherming van de maatschappij als doelstelling worden bereikt door middel van een andere straf die geen vrijheidsberoving inhoudt.⁸⁴ Door het opleggen van een sanctie die de veroordeelde al dan niet in verregaande mate beperkt in zijn bewegingsvrijheid wordt de bescherming van de maatschappij voor verder crimineel gedrag nagestreefd.

59. Duidelijk voorbeelden waarin de strafdoelstelling van de bescherming van de maatschappij tot uiting komen, zijn de artikelen 23/1 en 23/2 WBN.⁸⁵ Op grond van deze bepalingen kunnen Belgen die hun nationaliteit niet hebben verkregen van een ouder of een adoptant die Belg was op de dag van hun geboorte van de Belgische nationaliteit vervallen worden verklaard indien zij zich schuldig maken aan bepaalde zware misdrijven en terrorismemisdrijven. Deze personen worden door de wetgever als een duidelijk gevaar voor de gemeenschap beschouwd.⁸⁶ De vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit wordt bijgevolg ingegeven vanuit de idee dat de maatschappij beschermd dient te worden tegen personen die zich schuldig maken aan zware misdrijven en terrorismemisdrijven.⁸⁷

60. De voorwaardelijke invrijheidstelling wordt ook beschouwd als een vorm van strafuitvoering die een betere bescherming van de maatschappij garandeert in vergelijking met de definitieve

---

⁸² COMMITTEE OF MINISTERS, Recommendation to member states on the European Prison Rules, 11 januari 2006, Rec(2006)2, <https://rm.coe.int/european-prison-rules-978-92-871-5982-3/16806ab9ae> (geraadpleegd op 3 januari 2025).

⁸³ *Ibid.*

⁸⁴ MvT, nr. 55-3374/001, 131.

⁸⁵ Wetboek 28 juni 1984 van de Belgische nationaliteit, BS 12 juli 1984.

⁸⁶ Wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van de Belgische Nationaliteit teneinde het verkrijgen van de Belgische nationaliteit migratieneutraal te maken, KAMER, 2010-2011, 27 oktober 2010, nr. 53-0476/001, 11.

⁸⁷ DELEERSNYDER E., 'De sanctie van het verval van nationaliteit: een lege doos?', *T.Strafr.* 2024/2, (75) 79-80.

invrijheidstelling aangezien zij de kans op recidive zou verminderen.⁸⁸ In de WER wordt een evenwicht gezocht tussen het streven naar sociale re-integratie van de veroordeelde enerzijds en de bescherming van de maatschappij door de inperking van het risico op recidive anderzijds.⁸⁹ Deze doelstelling reflecteert zich eveneens in de tegenindicaties die getoetst moeten worden alvorens een strafuitvoeringsmodaliteit kan worden toegekend (art. 47, § 1 WER).

61. In een minderheid van de gevallen wordt het recidiverisico dermate hoog ingeschat dat de bescherming van de maatschappij voorgaat op de sociale re-integratie van de veroordeelde waardoor de strafuitvoeringsmodaliteit, zoals bijvoorbeeld de voorwaardelijke invrijheidstelling niet zal worden toegekend.⁹⁰ Ook de bescherming van de maatschappij speelt dus zowel bij de strafbepaling als bij de strafuitvoering een belangrijke rol.

2.1.7 Uiting maatschappelijke afkeur

62. Tot slot kan het doel van de straf bestaan in het uiten van maatschappelijke afkeur. Wanneer een rechter een straf uitspreekt, stelt hij vast dat de dader van de feiten zich op een social onaanvaardbare manier heeft gedragen door een inbreuk op de strafwet te plegen.⁹¹ Deze strafdoelstelling doet vermoeden dat straffen noodzakelijk is om de maatschappelijke afkeur ten aanzien van de door het misdrijf veroorzaakte normverstoring tot uiting te laten komen. De Commissie Holsters meent dat de straf toelaat om de verantwoordelijkheid van de dader van de feiten te erkennen en hem rechtstreeks duidelijk te maken dat zijn gedrag onaanvaardbaar is.⁹²

63. Volgens de memorie van toelichting is de afkeuring een communicatieproces dat berust op de bekrachtiging van de waarden die door het misdrijf in het gedrang zijn gebracht.⁹³ Zij is de symbolische uitdrukking van de gehechtheid van het collectieve bewustzijn aan de geschonden wet.⁹⁴

---

⁸⁸ MvT, nr. 3-1128/1, 15; SCHEIRS V., 'De strafuitvoeringsrechtbank en het moeilijke evenwicht tussen het streven naar re-integratie en het inschatten van het risico op recidive', 2014, (133) 134; GOETHALS J. en BOUVERNE-DE BIE, *Voorwaardelijke invrijheidstelling: wetgeving, predictie en begeleiding*, Academia Press, 2000; SCHUTE S., 'Does Parole work? Empirical evidence form England and Wales', *Ohio State Journal of Criminal Law* 2004, vol. 2, nr. 1, 315. Zie echter de nuance in randnummer 43.

⁸⁹ SCHEIRS V., 'De strafuitvoeringsrechtbank en het moeilijke evenwicht tussen het streven naar re-integratie en het inschatten van het risico op recidive', 2014, (133) 134.

⁹⁰ ROZIE J., 'Het toetsingscriterium van het recidiverisico in het straf(proces)recht', 2017, (75) 122.

⁹¹ MvT, nr. 55-3374/001, 128.

⁹² *Ibid.*

⁹³ *Ibid.*, 128-129.

⁹⁴ VAN DE KERCHOVE M., 'La motivation des peines et la pluralité de leurs objectifs', *RDPC* 2006, (1039) 1046-1047.

2.2 De toekenning van strafuitvoeringsmodaliteiten

64. De WER werd ingevoerd met als doel een transparant en eenduidig systeem te creëren op het vlak van de uitvoering van vrijheidsstraffen.⁹⁵ De grootste innovatie werd de oprichting van de strafuitvoeringsrechter (SUR) en de strafuitvoeringsrechtbank (SURB), bij wet van 17 mei 2006 houdende de oprichting van de strafuitvoeringsrechtbanken, die de commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling vervangen.⁹⁶ Hierbij bleef de scheidingslijn van drie jaar cruciaal. Wanneer het uitvoerbaar gedeelte van de vrijheidsstraf(fen) drie jaar of minder bedraagt, zetelt de SUR alleen. Bedraagt het uitvoerbaar gedeelte van de vrijheidsstraf(fen) meer dan drie jaar, dan zetelt de SURB in haar gehele samenstelling.

65. Voortaan is het aldus niet langer de uitvoerende macht maar de rechter die zich over de strafuitvoering en de invrijheidstelling buigt. Echter blijft ook na de invoering van de WER de minister van Justitie of zijn gemachtigde bevoegd om bepaalde strafuitvoeringsmodaliteiten toe te kennen. Maatregelen die geen fundamentele wijziging van de detentietoestand van de veroordeelde inhouden, zoals de uitgaansvergunning en het penitentiair verlof, blijven een bevoegdheid van de penitentiaire administratie.⁹⁷ Strafwijzigingen die de situatie van de veroordeelde zo sterk wijzigen dat er sprake is van een wijziging van de aard en de duur van de straf, dienen sinds 2006 wel het gevolg te zijn van een rechterlijke beslissing.⁹⁸ Voorbeelden hiervan zijn de beperkte detentie, het elektronisch toezicht en de voorwaardelijke invrijheidstelling en de voorlopige invrijheidstelling met het oog op verwijdering van het grondgebied of overlevering. In uitzonderlijke gevallen kan de SURB op grond van artikel 59 WER ook uitgaansvergunningen, toekennen aan veroordeelden die een geheel van straffen in uitvoering hebben die de drie jaar te boven gaan.⁹⁹

66. In dit hoofdstuk worden de verschillende strafuitvoeringsmodaliteiten waarvoor de PSD een adviserende functie heeft toegelicht. Zij worden opgedeeld aan de hand van de actor die bevoegd is

---

⁹⁵ Wet 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten, *BS* 15 juni 2006 (voorts WER); OP DE BEECK T., 'Hoofdstuk 3. uitvoering van de vrijheidsstraf' in BEKAERT P., MOONS N., TERSAGO P. e.a., *Handboek voor de advocaat-stagair strafprocesrecht 2023-2024*, Wolters Kluwer, 2023, (275) 277.

⁹⁶ Wet 17 mei 2006 houdende de oprichting van de strafuitvoeringsrechtbanken, *BS* 15 juni 2006.

⁹⁷ VAN DEN BERGE Y., *C.A.B.G.* 2009/5, (1) 4 en 7.

⁹⁸ *Ibid.*, 4.

⁹⁹ VAN DEN BERGE Y. en VERBRUGGEN F., 'Langzaam maar onzeker: het wettelijk kader voor een geleidelijk terugkeer naar de maatschappij', 2014, (31) 36; ROBERT L. en MINE B., 'Kijken in de zwarte doos. Een onderzoek naar beslissingsprocessen betreffende uitgaansvergunningen en penitentiair verlof' in BEYENS K., DAEMS T. en MAES E. (eds.), *Exit gevangenis? De werking van de strafuitvoeringsrechtbanken en de wet op de externe rechtspositie van veroordeelden tot een vrijheidsstraf*, Maklu, 2014, (75) 80.

om over de toekenning van de strafuitvoeringsmodaliteit te beslissen. Zo zal eerst worden in gegaan op de door de minister toe te kennen modaliteiten (2.2.1) om vervolgens de modaliteiten toe te lichten die door de SUR en de SURB kunnen worden toegekend (2.2.2). Er zal telkens kort iets gezegd worden over de voorwaarden en de procedure in de mate dat dat nodig is om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, zonder uitgebreid in te gaan op de gehele toekenningsprocedure en alle voorwaarden. Op het einde van dit onderdeel zullen bepaalde tegenindicaties waarop schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen een invloed kunnen hebben van naderbij worden bekeken (2.2.3).

67. Aangezien deze meesterproef de rol van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in de adviesverlening van de PSD in het kader van de toekenning van strafuitvoeringsmodaliteiten tot voorwerp heeft, zullen de schorsing, herziening en herroeping van een strafuitvoeringsmodaliteit buiten beschouwing worden gelaten.

2.2.1 Door de minister toe te kennen modaliteiten

68. Zoals reeds gesteld, bleef de minister van Justitie na de invoering van de WER in 2006 bevoegd voor de toekenning van de strafuitvoeringsmodaliteiten die geen fundamentele wijzigingen van de detentietoestand inhouden en als inherent aan het standaardregime van de veroordeelde worden beschouwd.¹⁰⁰ In de praktijk worden de bevoegdheden van de minister uitgeoefend door zijn gemachtigde ambtenaren van de Directie Detentiebeheer (DDB) van het Directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen (DGEPI) van de Federale Overheidsdienst Justitie (FOD Justitie).¹⁰¹ In deze titel zal de toekenning van de uitgaansvergunningen (2.2.1.1) en het penitentiair verlof (2.2.1.2) worden besproken, alsook de voorwaarden en procedure om deze modaliteiten te kunnen verkrijgen (2.2.1.3).

2.2.1.1 Uitgaansvergunningen (UV)

69. De UV is de modaliteit die de veroordeelde toelaat om de gevangenis te verlaten voor een bepaalde duur die niet langer dan 16 uur mag zijn (art. 4, § 1 WER). Deze modaliteit kan op elk moment van de detentieperiode worden toegekend om sociale, morele, juridische, familiale, opleidings- of professionele belangen te behartigen die zijn aanwezigheid buiten de gevangenis vereisen of een medisch onderzoek of een medische behandeling buiten de gevangenis te ondergaan (art. 4, § 2 WER).

---

¹⁰⁰ VAN DEN BERGE Y., *C.A.B.G.* 2009/5, (1) 7.

¹⁰¹ *Ibid.*

De veroordeelde kan eveneens uitgaansvergunningen krijgen toegekend om zijn sociale re-integratie voor te bereiden (art. 4, § 3 WER).

2.2.1.2 Penitentiair verlof (PV)

70. Het PV laat de veroordeelde toe de gevangenis viermaal 36 uur per trimester te verlaten (art. 6, § 1 WER). Deze strafuitvoeringsmodaliteit heeft tot doel de familiale, affectieve en sociale contacten van de veroordeelde in stand te houden en te bevorderen alsook de sociale re-integratie van de veroordeelde voor te bereiden (art. 6, § 2 WER).

2.2.1.3 Voorwaarden en procedure

71. Naast de vereiste dat de veroordeelde zich in de tijdsvoorwaarden moet bevinden en de veroordeelde instemt met de voorwaarden die aan de strafuitvoeringsmodaliteit kunnen worden gekoppeld, kunnen de in deze paragraaf besproken modaliteiten maar worden toegekend wanneer er in hoofde van de veroordeelde geen tegenaanwijzingen bestaan waaraan niet tegemoet kan worden gekomen door het opleggen van bijzondere voorwaarden. De tegenaanwijzingen hebben betrekking op het gevaar dat de veroordeelde zich aan de uitvoering van zijn straf zou onttrekken, het risico dat hij tijdens de uitgaansvergunningen ernstige strafbare feiten zou plegen of het risico dat hij de slachtoffers zou lastigvallen (artt. 5 en 7 *juncto* art. 11 WER).

72. Zowel het PV als de UV worden niet langer beschouwd als een gunst maar zouden deel uitmaken van het standaardregime van een gedetineerde waarvan elke gedetineerde tijdens zijn detentie gebruik zou moeten kunnen maken, uiteraard voor zover aan de voorwaarden is voldaan.¹⁰²

73. De toekenning van de UV of het PV gebeurt op verzoek van de veroordeelde en na een met redenen omkleed advies van de directeur (artt. 8 en 10, § 1, eerste lid WER).

74. Het advies van de gevangenisdirecteur heeft betrekking op de beoordeling van de toekenningsvoorwaarden, de tegenaanwijzingen, de eventuele noodzaak voor het opleggen van

---

¹⁰² Cass. 15 november 2013, AR C.12.0291.F; ROBERT L., MINE B., MAES E. en JONCKHEERE A., 'Structuring discretion among Belgium's prison leave decisionmakers', *European Journal on Criminal Policy and Research* 2020, vol. 26, nr. 2, (265) 267.

bijzondere voorwaarden alsook de duur of de periodiciteit.¹⁰³ De directeur kan en zal in de meeste gevallen vooraf een verslag aan de PSD vragen.¹⁰⁴

2.2.2 Door de SUR/SURB toe te kennen modaliteiten

75. De SUR en SURB zijn bevoegd strafuitvoeringsmodaliteiten toe te kennen die de aard en de duur van de straf kunnen wijzigen. Zoals reeds aangehaald (*supra* nr. 64) zetelt de SUR alleen voor veroordeelden tot één of meerdere vrijheidsstraffen waarvan het uitvoerbaar gedeelte drie jaar of minder bedraagt (art. 27 *juncto* art. 30 WER).¹⁰⁵ In gevallen waarin het uitvoerbaar gedeelte meer dan drie jaar bedraagt zetelt de SURB in haar gehele samenstelling.

76. De SURB is multidisciplinair samengesteld.¹⁰⁶ De voorzitter is een beroepsmagistraat; hij wordt de strafuitvoeringsrechter genoemd. Hij wordt bijgestaan door twee bijzitters in de strafuitvoering. Eén is gespecialiseerd in sociale re-integratie (bv. PSD-psycholoog, gevangenisdirecteur), de andere in penitentiaire aangelegenheden (bv. justitieassistent) (art. 78, tweede lid Ger.W.).¹⁰⁷ Aan de SURB is ook een vast lid van het parket verbonden die de taak van Openbaar Ministerie waarneemt (art. 151, derde lid Ger.W.).

77. In deze titel worden de beperkte detentie (2.2.2.1), het elektronisch toezicht (2.2.2.2), de voorwaardelijke invrijheidstelling (2.2.2.3) en de voorlopige invrijheidstelling met het oog op verwijdering van het grondgebied of met het oog op overlevering (2.2.2.4) toegelicht alsook de voorwaarden en procedure tot toekenning van deze modaliteiten (2.2.2.5).

2.2.2.1 Beperkte detentie (BD)

78. De BD is een wijze van uitvoering van de vrijheidsstraf die de veroordeelde toelaat om op regelmatige wijze de strafinrichting te verlaten voor een bepaalde duur van maximum 16 uur per dag (art. 21, § 1 WER). Deze strafuitvoeringsmodaliteit kan aan de veroordeelde worden toegekend om

---

¹⁰³ VAN DEN BERGE Y., *C.A.B.G.* 2009/5, (1) 9, 11,

¹⁰⁴ CASSIERS R., 2024, 44, nr. 119; BERGS E. en GREVEN T., *Juristenkrant* 2019/393, 15.

¹⁰⁵ Voor veroordeelden die een of meer vrijheidsstraffen ondergaan waarvan het uitvoerbaar gedeelte minder dan zes maanden bedraagt, treedt de Wet externe rechtspositie pas in werking op een door de Koning te bepalen datum en uiterlijk op 31 december 2025 (art. 109 WER). Tot die datum blijven zij onder de bevoegdheid van het Directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen.

¹⁰⁶ Zie hierover PERRIENS R., 'Wie is er bang van de strafuitvoeringsrechtbank?', *Orde van de dag* 2005/32, 7.

¹⁰⁷ OP DE BEECK T., 'Hoofdstuk 3. uitvoering van de vrijheidsstraf', 2023, (275) 282.

professionele, opleidings- of familiale belangen te behartigen die zijn aanwezigheid buiten de gevangenis vereisen (art. 21, § 2 WER).

2.2.2.2 Elektronisch toezicht (ET)

79. Het ET laat de veroordeelde toe het geheel of een gedeelte van zijn vrijheidsstraf buiten de gevangenis te ondergaan volgens een bepaald uitvoeringsplan, waarvan de naleving onder meer door elektronische middelen wordt gecontroleerd.

2.2.2.3 De voorwaardelijke invrijheidstelling (VI)

80. De VI is een wijze van uitvoering van de vrijheidsstraf waardoor de veroordeelde zijn straf ondergaat buiten de gevangenis, mits naleving van de voorwaarden die hem gedurende een bepaalde proeftijd worden opgelegd (art. 24 WER).

2.2.2.4 Voorlopige invrijheidstelling met het oog op verwijdering van het grondgebied of met het oog op overlevering (VILO)

81. De VILO is een wijze van uitvoering van de vrijheidsstraf waardoor de veroordeelde, van wie op grond van een advies van de Dienst Vreemdelingenzaken blijkt dat hij niet toegelaten of gemachtigd is tot een verblijf in het Rijk, zijn straf ondergaat buiten de gevangenis in een ander land dan België, mits naleving van de voorwaarden die hem gedurende een bepaalde proeftijd worden opgelegd. Deze strafuitvoeringsmodaliteit wordt toegestaan aan de veroordeelde die op grond van een uitvoerbaar vonnis of een uitvoerbare titel overgebracht dient te worden naar een ander land (art. 25/3 WER).

2.2.2.5 Voorwaarden en procedure

82. Aangezien de veroordeelde in geval van BD, ET, VI grotere mate van vrijheid ondervinden in vergelijking met UV of PV, wat gepaard gaat met een aantal risico's voor de maatschappij, zijn er (ingrijpende) voorwaarden aan de toekenning van deze strafuitvoeringsmodaliteit gekoppeld. Bovendien verschillen deze voorwaarden ook nog eens wanneer het gaat om vrijheidsstraffen met een uitvoerbaar gedeelte tot en met drie jaar dan wel wanneer het gaat om vrijheidsstraffen met een uitvoerbaar gedeelte van meer dan drie jaar.

83. Aangezien de onderzoeksvraag beperkt is tot gedetineerden zal voor de vrijheidsstraffen met een uitvoerbaar gedeelte van drie jaar of minder niet in worden gegaan op de toekenning van strafuitvoeringsmodaliteiten vanuit vrijheid.

a) Eén of meerdere vrijheidsstraffen met een uitvoerbaar gedeelte tot en met drie jaar

84. BD, ET, VI en VILO bij vrijheidsstraffen waarvan het uitvoerbaar gedeelte drie jaar of minder bedraagt, kunnen naast het feit dat aan de tijdsvoorwaarden moet zijn voldaan (art. 23; 25 en 26 WER) maar worden toegekend voor zover er in hoofde van de veroordeelde geen tegenaanwijzingen bestaan waaraan niet tegemoet kan worden gekomen door het opleggen van bijzondere voorwaarden.¹⁰⁸ Deze tegenaanwijzingen hebben betrekking op: 1° het feit dat de veroordeelde niet in de mogelijkheid is om in zijn behoefte te voorzien (deze tegenindicatie is niet van toepassing op BD en VILO), 2° er een manifest risico is voor de fysieke integriteit van derden, 3° er een risico is dat de veroordeelde de slachtoffers zou lastigvallen, 4° de houding van de veroordeelde ten aanzien van de slachtoffers van de misdrijven die tot zijn veroordeling hebben geleid (niet van toepassing op VILO), 5° (...) en 6° de door de veroordeelde geleverde inspanningen om de burgerlijke partij te vergoeden, rekening houdend met de vermogenssituatie van de veroordeelde zoals die door zijn toedoen is gewijzigd sinds het plegen van de feiten waarvoor hij veroordeeld is (art. 28, § 1 en § 2 WER).

85. De BD, het ET, de VI en VILO worden toegekend door de SUR op schriftelijk verzoek van de veroordeelde (artt. 29, § 1 en 30, § 1 WER). De directeur brengt uiterlijk één maand na de ontvangst van het verzoek een advies uit over de toekenning of afwijzing van de strafuitvoeringsmodaliteiten en in voorkomend geval, de bijzondere voorwaarden die hij nodig acht (artt. 29, § 3; 30, § 2 en 31, § 3 WER). Om dat advies met kennis van zaken te kunnen opstellen, stelt de directeur een dossier samen en hoort hij de veroordeelde (art. 31, § 1 WER).

86. Indien de veroordeelde een straf ondergaat voor feiten bedoeld in de artikelen 371/1 tot 378 Sw., of voor feiten bedoeld in de artikelen 379 tot 387 Sw. indien ze gepleegd werden op minderjarigen of met hun deelneming, moet het advies van de directeur vergezeld zijn van een met redenen omkleed advies van een dienst of persoon die gespecialiseerd is in de diagnostische expertise van seksuele delinquenten. Dit advies omvat de beoordeling van de noodzaak om een behandeling op te leggen (art. 32, § 1 WER). Indien de veroordeelde een straf ondergaat voor feiten bedoeld in titel 1ter van boek II van het Sw., of indien de veroordeelde tekenen van gewelddadig extremisme vertoont, moet het directieadvies vergezeld zijn van een verslag van een dienst of persoon gespecialiseerd in de problematieken verbonden met terrorisme en het gewelddadig extremisme. Het advies omvat een beoordeling van de noodzaak om een aangepast begeleidingstraject op te leggen (art. 32, § 2 WER).

---

¹⁰⁸ X, 'De strafuitvoering' in VANDERHEIDEN K., VAN VOLSEM, F., DE WOLF T. en LINERS A. (eds.), *Zakboekje strafprocesrecht*, Wolters Kluwer, 2023, (247) 254.

87. Ook het Openbaar Ministerie (OM) stelt een advies op in de gevallen waarin zij dit nodig acht (art. 33 WER). Indien het OM een advies opmaakt, zal dit een gemotiveerd advies zijn tot toekenning of afwijzing van de strafuitvoeringsmodaliteit en, in voorkomend geval, over de bijzondere voorwaarden die het nodig acht op te leggen aan de veroordeelde.¹⁰⁹

b) Eén of meerdere vrijheidsstraffen met een uitvoerbaar gedeelte van meer dan drie jaar

88. In geval de veroordeelde één of meerdere vrijheidsstraffen met een uitvoerbaar gedeelte van meer dan drie jaar op zijn kerfstok heeft, zijn de tegenindicaties bij de toekenning van de BD, het ET, de VI en VILO grotendeels gelijkaardig aan de tegenindicaties voor vrijheidsstraffen met een uitvoerbaar gedeelte tot en met drie jaar. Daar waar bij vrijheidsstraffen met een uitvoerbaar gedeelte tot en met drie jaar als tegenindicatie “het feit dat de veroordeelde niet de mogelijkheid heeft om in zijn behoeften te voorzien” (niet voor BD en VILO) (art. 28, § 1, 1° WER) en “een manifest risico voor de fysieke integriteit van derden” (art. 28, § 1, 2° en § 2, 2° WER) worden gehanteerd, wordt er in geval van een of meerdere vrijheidsstraffen met een uitvoerbaar gedeelte van meer dan drie jaar gesproken van “de afwezigheid van vooruitzichten op sociale reclassering van de veroordeelde” (niet van toepassing op VILO) (art. 47, § 1, 1° WER) en “het risico van het plegen van nieuwe ernstige strafbare feiten” (art. 47, § 1, 2° en § 2, 2° WER). Deze twee tegenindicaties zijn bijgevolg minder mild dan in het geval van de veroordeling tot een of meerdere vrijheidsstraffen tot en met drie jaar.¹¹⁰ De overige tegenindicaties uit artikel 28 WER komen eveneens bij de vrijheidsstraffen met een uitvoerbaar gedeelte van meer dan drie jaar aan bod (art. 47, § 1, 3°-6° en § 2, 3°-4° WER).

89. Wanneer de veroordeelde voldoet aan alle wettelijke voorwaarden, moet de VI hem worden toegekend. Ten tijde van de vorige wetgeving werd de VI als een gunst beschouwd.¹¹¹ Volgens de huidige wetgeving mag de toekenning van deze modaliteit slechts worden geweigerd in de bij wet voorziene gevallen en moet die beslissing voldoende worden gemotiveerd. Vandaag de dag bestaat er bijgevolg een recht op een strafuitvoeringsmodaliteit.¹¹²

---

¹⁰⁹ CASSIERS R., 2024, 98, nr. 273.

¹¹⁰ VAN DEN BERGE Y., C.A.B.G. 2009/5, (1) 67.

¹¹¹ VAN DEN BERGE Y. en VERBRUGGEN F., ‘Langzaam maar onzeker: het wettelijk kader voor een geleidelijk terugkeer naar de maatschappij’, 2014, (31) 36.

¹¹² SNACKEN S., ‘De commissie Holsters dan toch buitenspel?’ in BEYENS K., DAEMS T. en MAES E. (eds.), *Exit gevangenis? De werking van de strafuitvoeringsrechtbanken en de wet op de externe rechtspositie van veroordeelden tot een vrijheidsstraf*, Maklu, 2014, (155) 159; VAN DEN BERGE Y., ‘Voorwaardelijke invrijheidstelling en geïndividualiseerde bijzondere voorwaarden opgelegd door de strafuitvoeringsrechtbank (noot onder Cass. 28 augustus 2012, AR P.12.1454.F)’, *T.Strafr.* 2012/6, (463) 464.

90. Bovendien heeft het Hof van Cassatie verduidelijkt dat de opsomming van de tegenaanwijzingen voor de toekenning van strafuitvoeringsmodaliteiten limitatief is zodat de SURB de in Titel V WER bepaalde strafuitvoeringsmodaliteiten niet kan weigeren op grond van redenen die geen verband houden met de wettelijk bepaalde tegenaanwijzingen.¹¹³ In tegenstelling tot een voorganger van de WER, namelijk de Wet op de Voorwaardelijke Invrijheidstelling van 1998¹¹⁴, wordt het detentiegedrag en de persoonlijkheid van de veroordeelde niet langer expliciet weerhouden als tegenindicatie. Het is echter niet uitgesloten dat bij de beoordeling van die tegenaanwijzingen andere omstandigheden mede in rekening kunnen worden genomen zoals de medische toestand van de veroordeelde bij de beoordeling van de vooruitzichten op sociale reclassering of de persoonlijkheid van de veroordeelde in het kader van zijn houding ten aanzien van het slachtoffer of de inschatting van het risico op nieuwe ernstige strafbare feiten.¹¹⁵

91. Naast het feit dat de veroordeelde zich in de tijdsvoorwaarden moet bevinden en er geen sprake mag zijn van tegenindicaties waaraan niet tegemoet kan worden komen door het opleggen van geïndividualiseerde bijzondere voorwaarden (art. 56, § 1 WER), vereist artikel 48 WER voor de strafuitvoeringsmodaliteiten van een veroordeelde tot een of meerdere vrijheidsstraffen met een uitvoerbaar gedeelte van meer dan drie jaar – behalve voor de VILO – een sociaal reclasseringsplan waaruit de perspectieven op reclassering van de veroordeelde blijken. Dergelijk reclasseringsplan is doorgaans gesteund op vier pijlers, namelijk woonst, dagbesteding, psychosociale begeleiding en financiële begeleiding. Dit plan wordt meestal in overleg met de PSD opgesteld en voorbereid en vormt een essentieel onderdeel bij de beoordeling van een verzoek tot vervroegde vrijlating.¹¹⁶

92. De BD en het ET worden door de SURB toegekend op schriftelijk verzoek van de veroordeelde (art. 49, § 1 WER). De directeur brengt binnen twee maanden na de ontvangst van het afschrift van het verzoek een advies uit over de toekenning of afwijzing van de strafuitvoeringsmodaliteiten en in voorkomend geval, de bijzondere voorwaarden die hij nodig acht (art. 49, § 3 *juncto art.* 31 WER). De VI en VILO worden eveneens toegekend door de SURB op schriftelijk verzoek van de veroordeelde. In dat geval brengt de directeur zijn advies uiterlijk vier maanden na de ontvangst van het schriftelijk verzoek uit (art. 50, § 2 WER). Het OM stelt binnen een maand na de ontvangst van het directieadvies verplicht een met redenen omkleed advies op tot toekenning of afwijzing van de

---

¹¹³ Cass. 13 augustus 2024, AR P.24.1186.N; Cass. 13 september 2011, AR P.11.1510.N.

¹¹⁴ Wet 5 maart 1998 betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling en tot wijziging van de wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormale en de gewoontemisdadigers, BS 2 april 1998.

¹¹⁵ DE SWAEF M. en TRAEEST M., 'Overzicht van cassatierechtspraak in strafuitvoeringszaken (1 januari 2011 – 31 december 2012)', *RW* 2012-13/37, (1442) 1452.

¹¹⁶ MvT, nr. 3-1128/1, 62-63; CASSIERS R., 2024, 143, nr. 404.

strafuitvoeringsmodaliteiten en, in voorkomend geval, over de bijzondere voorwaarden die het nodig acht op te leggen aan de veroordeelde (art. 51 WER).

93. De gevangenisdirecteur stelt een strafuitvoeringsdossier op en hoort de veroordeelde (art. 31, § 1 WER). Het dossier bevat ook een verslag van de directeur (art. 31, § 1, 6e punt WER). Het verslag van de directeur bevat de analyse van de persoonlijke situatie van de veroordeelde die de directeur heeft uitgevoerd met het oog op de te beoordelen strafuitvoeringsmodaliteit (art. 2 KB 29 januari 2007).¹¹⁷ De analyse heeft onder meer betrekking op de tijdsvoorwaarden, de inhoudelijke voorwaarden, de wettelijke tegenindicaties die aan de strafuitvoeringsmodaliteit zijn verbonden alsook de voorwaarden die eventuele tegenindicaties kunnen tegengaan. Om deze analyse te onderbouwen, hoort de directeur de veroordeelde en doet hij beroep op de overige stukken uit het dossier zoals vervat in art. 31, § 1 WER. De directeur kan ook aan de PSD een verslag vragen. Daarnaast heeft hij de mogelijkheid om een maatschappelijke enquête aan de Dienst Justitiehuisen te vragen (art. 2, § 1, laatste lid KB 29 januari 2007). In de praktijk wordt de analyse rechtstreeks door de PSD uitgevoerd, die desgevallend een maatschappelijke enquête kan laten uitvoeren.¹¹⁸

94. De vereiste van een gespecialiseerd verslag voor een aantal seksuele misdrijven en misdrijven met betrekking op terrorisme en gewelddadig extremisme uit artikel 32 WER is eveneens van toepassing bij de vrijheidsstraffen van meer dan drie jaar. De PSD is een van dergelijke gespecialiseerde diensten.¹¹⁹ Het zal doorgaans de PSD zijn die zal zorgen voor de gespecialiseerde verslagen.¹²⁰ In de praktijk zullen alle PSD-verslagen worden bijgevoegd aan het dossier waarin onder andere de feitenbespreking, het persoonlijkheidsonderzoek, de risicotaxatie en het advies over het voorgelegde reclasseringsplan zijn opgenomen. Deze PSD-verslagen vormen een belangrijke basis waarop de directeur zijn advies zal steunen.¹²¹

95. Op basis van de elementen van het dossier en het horen van de veroordeelde stelt de directeur zijn advies op. Het advies is een gemotiveerd voorstel met betrekking tot de toekenning of afwijzing van de strafuitvoeringsmodaliteit, en desgevallend de bijzondere voorwaarden die hij nodig acht (art.

---

¹¹⁷ KB 29 januari 2007 tot bepaling van de inhoud van het verslag van de directeur, BS 1 februari 2007.

¹¹⁸ CASSIERS R., 2024, 186, nr. 541.

¹¹⁹ BOELAERT A. en BRASPENNING N., 'Risicotaxatie met de focus op gewelddadig extremisme in penitentiaire context' in KERKHOF J., SCHOTSAERT A. en VAN LINTHOUT P. (eds.), *Contra-terrorisme: De gerechtelijke aanpak van terrorisme in België*, Intersentia, 2018, (313) 315.

¹²⁰ CASSIERS R., 2024, 186, nr. 540; VAN DEN BERGE Y. en VERBRUGGEN, F., 'Langzaam maar onzeker: het wettelijk kader voor een geleidelijke terugkeer naar de maatschappij', 2014, (31) 52.

¹²¹ VAN DEN BERGE Y. en VERBRUGGEN, F., 'Langzaam maar onzeker: het wettelijk kader voor een geleidelijke terugkeer naar de maatschappij', 2014, (31) 52.

31, § 3 WER). In de praktijk zal het verslag (*supra* nr. 93) en het advies van de directeur in eenzelfde document worden opgenomen.¹²²

2.2.3 Enkele tegenindicaties van naderbij bekeken

96. In de vorige titel is duidelijk geworden dat de strafuitvoeringsmodaliteiten slechts toegekend kunnen worden wanneer er in hoofde van de veroordeelde geen tegenaanwijzingen bestaan waaraan niet tegemoet kan worden gekomen door het opleggen van geïndividualiseerde bijzondere voorwaarden. De gevangenisdirecteur zal een met redenen omkleed advies moeten opstellen en bezorgen aan de beslissingnemer waarin hij zijn visie op de toekenning van de strafuitvoeringsmodaliteit toelicht, alvorens deze laatste een beslissing neemt. De gevangenisdirecteur kan, voor zover hij dit nodig acht, zich hiervoor laten adviseren door de PSD van de gevangenis.

97. In deze titel zullen de verschillende wettelijke tegenindicaties verder toegelicht worden, met in het bijzonder aandacht voor de tegenindicaties waar schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen een relevant element zouden kunnen zijn bij het beoordelen van de tegenindicatie.

2.2.3.1 Risico dat veroordeelde zich aan de uitvoering van de straf zou onttrekken

98. Het is aan de gevangenisdirecteur om in zijn advies het risico in te schatten dat de veroordeelde zich aan de uitvoering van de straf zou onttrekken wanneer hij de gevangenis voor korte duur mag verlaten. Om dit risico in te schatten kan onder andere rekening worden gehouden met of de veroordeelde zichzelf heeft aangeboden voor de uitvoering van zijn straf, ervan uitgaande dat iemand die zichzelf aangeboden heeft inzicht heeft in zijn problematiek en het belang van zijn straf uit te zitten. Daarnaast kan ook het verloop van reeds eerder toegekende modaliteiten, de aanvaarding van de straf en de hardnekkigheid waarmee de veroordeelde de straf bestrijdt en het feit dat de veroordeelde geen recht op verblijf en familiale banden in België heeft van belang zijn voor de inschatting van dit risico.¹²³

99. Daarnaast is ook de persoonlijkheid een belangrijk element voor de inschatting van het risico op ontvluchting.¹²⁴ De persoonlijkheid van de veroordeelde zal meebepalen hoe de veroordeelde omgaat met de keuzemogelijkheden die hij plots heeft wanneer hij de gevangenis voor korte duur mag

---

¹²² *Ibid.*

¹²³ VAN AERSCHOT G. en GYSEN R., 'Het adviesverlenend proces inzake uitgaansvergunningen en penitentiair verlof: beschouwingen vanuit het standpunt van de gevangenisdirecteur' in MINE B. en ROBERT L. (eds.), *Uitgaansvergunningen en penitentiair verlof: de deur op een kier*, Maklu, 2014, (99) 102-104.

¹²⁴ *Ibid.*, 103.

verlaten. Of de veroordeelde de gemaakte afspraken zal naleven en uiteindelijk terug naar de gevangenis zal keren zal evenzeer door de persoonlijkheid van de veroordeelde bepaald worden. Karaktereigenschappen die het risico op ontvluchting doen vergroten zijn onder andere impulsiviteit, snelle behoeftebevrediging, kortetermijndenken maar ook een gebrek aan probleeminzicht.¹²⁵ Deze karaktereigenschappen kunnen onder meer uit het PSD-verslag blijken.¹²⁶

2.2.3.2 Risico op nieuwe ernstige strafbare feiten

100. Een belangrijke tegenaanwijzing is het risico op nieuwe ernstige strafbare feiten. Het is echter geen sinecure om toekomstig gedrag te voorspellen. De rechtbank moet zich hiervoor baseren op waarschijnlijkheden en zal oordelen of het redelijk is een bepaalde strafuitvoeringsmodaliteit toe te kennen.¹²⁷ De wetgever spreekt van ernstige strafbare feiten en toont hiermee aldus een zekere mildheid. Het loutere risico op strafbare feiten volstaat niet als tegenaanwijzing, het moet om ernstige strafbare feiten gaan.¹²⁸

101. Zoals aangegeven kan de directeur voor zijn met redenen omkleed advies zich onder meer baseren op het PSD-verslag (*supra* nr. 74 en 93). De risicotaxatie vormt daarbij een belangrijk onderdeel van het PSD-verslag en biedt de mogelijkheid om de directieadviezen met meer objectieve gegevens te onderbouwen.¹²⁹ De PSD zal daarnaast peilen naar de houding die de gedetineerde aanneemt ten aanzien van de gepleegde feiten alsook de slachtoffers of de nabestaande daarvan. De houding ten aanzien van de slachtoffers houdt namelijk nauw verband met schuldinzicht en is eveneens van belang voor de beoordeling van het risico op recidive.¹³⁰

102. De SURB tracht bij de besluitvorming over de toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit een evenwicht te vinden tussen de re-integratie van de veroordeelde enerzijds en de bescherming van de maatschappij tegen nieuwe ernstige strafbare feiten anderzijds. In het kader van deze tegenindicatie verwacht de SURB dat de veroordeelde zich schuld bewust gedraagt en in staat is te spreken over de

---

¹²⁵ *Ibid.*

¹²⁶ VANHOUT W., 'De werking van de psychosociale dienst bij het toekennen van strafuitvoeringsmodaliteiten', 2014, (143) 150.

¹²⁷ VERHELST S., 'Beslissingen aangaande de strafuitvoering, een zaak van publieke instanties (noot onder Cass. 28 augustus 2012)', *NC* 2013/4, (309) 315.

¹²⁸ Cass. 13 juni 2007, AR P.07.0704.F.

¹²⁹ CASSIERS R., 2024, 165, nr. 477; VAN AERSCHOT G. en GYSEN R., 'Het adviesverlenend proces inzake uitgaansvergunningen en penitentiair verlof: beschouwingen vanuit het standpunt van de gevangenisdirecteur', 2014, (99) 105; SCHEIRS V., 'De strafuitvoeringsrechtbank en het moeilijke evenwicht tussen het streven naar re-integratie en het inschatten van het risico op recidive', 2014, (133) 145.

¹³⁰ CASSIERS R., 2024, 174, nr. 503.

feiten waarvoor hij veroordeeld is, zonder deze te minimaliseren of te ontkennen.¹³¹ Van de veroordeelde wordt aldus voldoende moreel inzicht verwacht. De problemen van de veroordeelde kunnen volgens de leden van de SURB immers slechts aangepakt worden wanneer hij deze problemen en/of zijn schuld erkent.¹³²

103. Indien de veroordeelde onvoldoende schuld- en zelfinzicht vertoont, kan hij als ongemotiveerd beschouwd worden om zijn leven over een ander boeg te gooien, waardoor hij minder vaak een strafuitvoeringsmodaliteit zal krijgen toegekend.¹³³ Daarbij speelt ook het opnemen van verantwoordelijkheid een belangrijke rol. Indien de veroordeelde weigert zijn verantwoordelijkheid op te nemen kan hij als een veroordeelde met een attitudeprobleem worden beschouwd omdat hij de kansen die hij krijgt niet met beide handen aanneemt.¹³⁴

104. De SURB leunt sterk op de uitkomsten van het persoonlijkheidsonderzoek dat wordt opgenomen in het PSD-verslag.¹³⁵ Het Hof van Cassatie heeft de mogelijkheid voor de SURB om zich op de psychosociale expertise te kunnen baseren dan ook uitdrukkelijk erkend.¹³⁶ Wanneer iemand zich kenmerkt door hoge rationaliteit, een gebrek aan empathisch vermogen en/of narcistische of psychopathische kenmerken, wordt van een antisociale persoonlijkheid gesproken.¹³⁷ Dergelijke negatieve persoonlijkheidskenmerken worden door de SURB in direct verband gebracht met het recidiverisico en de noodzaak om de maatschappij te beschermen.¹³⁸

105. Hoewel de tegenindicaties afzonderlijk in de wet staan opgenomen, worden aan het recidiverisico ook andere tegenaanwijzingen afgetoetst, met name de afwezigheid van vooruitzichten op sociale reclassering van de veroordeelde.¹³⁹ Deze modaliteiten zijn in de praktijk sterk aan elkaar

---

¹³¹ SCHEIRS V., 2014, 193.

¹³² SCHEIRS V., 'De strafuitvoeringsrechtbank en het moeilijke evenwicht tussen het streven naar re-integratie en het inschatten van het risico op recidive', 2014, (133) 145.

¹³³ WEST-SMITH M., POGREBIN M.R. en POOLE E.D., 'Denial of parole: an inmate perspective', *Federal Probation* 2000, vol. 64, nr. 2, 3; CAPLAN J.M., 'What factors affect parole: a review of empirical research', *Federal Probation* 2007, vol. 71, nr. 1, 16-19.

¹³⁴ SCHEIRS V., 'De strafuitvoeringsrechtbank en het moeilijke evenwicht tussen het streven naar re-integratie en het inschatten van het risico op recidive', 2014, (133) 146.

¹³⁵ SCHEIRS V., 2014, 129, 189 en 267; SCHEIRS V. en DECOENE S., *Panopticon* 2016/5, (393) 397.

¹³⁶ Cass. 7 augustus 2007, P.07.1059.F; Cass. 7 augustus 2007, P.07.1062.F; DE SWAEF M. en TRAEST M., 'Een jaar strafuitvoeringsrechtbanken: overzicht van cassatierechtspraak', *RW* 2007-08/38, (1570) 1578.

¹³⁷ GOETHALS J., 'Recidive en (on)welzijn: dynamische predictoren van recidive' in DUPONT L. en HUTSEBAUT F. (eds.), *Herstelrecht tussen toekomst en verleden: Liber Amicorum Tony Peters*, Universitaire Pers Leuven, 2000, (291) 293-294.

¹³⁸ SCHEIRS V., 'De strafuitvoeringsrechtbank en het moeilijke evenwicht tussen het streven naar re-integratie en het inschatten van het risico op recidive', 2014, (133) 147.

¹³⁹ ROZIE J., 'Het toetsingscriterium van het recidiverisico in het straf(proces)recht', 2017, (75) 121.

gelinkt. De inschatting van het recidiverisico en de vooruitzichten op reclassering worden door de SURB aan elkaar gekoppeld. Het risico op recidive kan volgens de SURB onder controle worden gehouden aan de hand van een concreet reclasseringsplan waarin de nodige hulp en ondersteuning bij de problematiek van de veroordeelde alsook de nodige structuur en stabiliteit worden voorzien.¹⁴⁰

2.2.3.3 De afwezigheid van vooruitzichten op sociale reclassering van de veroordeelde

106. Zoals reeds eerder aangehaald (*supra* nr. 47) is de tenuitvoerlegging van de vrijheidsstraf gericht op het herstel van het onrecht dat de slachtoffers van het misdrijf is aangedaan alsook op de rehabilitatie en geïndividualiseerde voorbereiding van de veroordeelde in de samenleving (art. 9 Basiswet). Deze tegenindicatie houdt in dat van de veroordeelde wordt verwacht dat hij projecten heeft en dat de visie die hij van zijn toekomst heeft realistisch is en ervoor zorgt dat hij geen nieuwe strafbare feiten zal plegen.¹⁴¹

107. Art. 48 WER vereist naast het feit dat er geen sprake mag zijn van de afwezigheid van vooruitzichten op sociale reclassering van de veroordeelde als tegenindicatie ook de uitwerking van een reclasseringsplan. Zonder dit plan is de toekenning van de modaliteit niet mogelijk.¹⁴² Een van de pijlers van het reclasseringsplan heeft betrekking op psychosociale begeleiding. De meeste instellingen of begeleidingsinstanties vereisen dat de veroordeelde een intakeprocedure zal doorlopen, niet alleen om er zeker van te zijn dat het programma aangepast is aan de noden van de veroordeelde maar ook om de motivatie van de veroordeelde te peilen.¹⁴³ Zonder deze motivatie is er weinig kans op succes. Het komt meer dan eens voor dat begeleidingsinstanties of therapeuten de samenwerking weigeren wegens de afwezigheid van een hulpvraag.¹⁴⁴

108. Begeleiding vereist minimaal schuldinzicht of minstens het besef van normoverschrijdend gedrag. Pretherapie kan aangewezen zijn bij veroordeelden bij wie een gebrek aan motivatie of schuldinzicht werd vastgesteld. Het betreft laagdrempelige, voorbereidende sessies die door Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG's) in de gevangenis worden georganiseerd. Deze

---

¹⁴⁰ SCHEIRS V., 'De strafuitvoeringsrechtbank en het moeilijke evenwicht tussen het streven naar re-integratie en het inschatten van het risico op recidive', 2014, (133) 149.

¹⁴¹ SCHEIRS V., 'Van binnen naar buiten. De externe rechtspositie van veroordeelde gedetineerden', 2017, (663) 679.

¹⁴² SCHEIRS V., 'Van binnen naar buiten. De externe rechtspositie van veroordeelde gedetineerden', 2017, (663) 680.

¹⁴³ CASSIERS R., 2024, 156, nr. 448.

¹⁴⁴ *Ibid.*, 156, nr. 449.

pretherapeutische sessies kunnen ertoe leiden dat de betrokkene het belang van begeleiding gaat inzien en zijn motivatie toeneemt.¹⁴⁵

109. De weerstand tegen behandeling kan verschillende oorzaken hebben zoals schaamte om de onderliggende problemen te erkennen of het normoverschrijdend gedrag toe te geven alsook trauma's uit het verleden. Pretherapie kan helpen de veroordeelde voor te bereiden op de eigenlijke therapie en de angst daaromtrent te verminderen.¹⁴⁶

2.2.3.4 De houding ten aanzien van de slachtoffers, het risico dat de veroordeelde de slachtoffers zou lastigvallen en de geleverde inspanningen om de burgerlijke partij te vergoeden

110. De houding ten aanzien van de slachtoffers hangt nauw samen met schuldinzicht en empathie. De PSD tracht tijdens de gesprekken met de veroordeelde, met name tijdens de feitenbespreking, meer te weten te komen over hoe de veroordeelde naar de gevolgen voor de slachtoffers kijkt.¹⁴⁷ Een psychopaat zal zich eerder gevoelloos opstellen tegenover zijn slachtoffer. Een gedetineerde met een antisociale persoonlijkheid of narcistische kenmerken zal naar alle waarschijnlijkheid de feiten minimaliseren. In de PSD-verslagen is regelmatig te lezen dat er geen doorleefde spijtgevoelens zijn in hoofde van de gedetineerde of dat de spijt eerder betrekking heeft op de gevolgen van de feiten voor zichzelf.¹⁴⁸

111. De houding ten aanzien van de slachtoffers is eveneens van belang voor de inschatting van het risico dat de veroordeelde de slachtoffers zou lastigvallen en de bereidheid om de burgerlijke partij te vergoeden.¹⁴⁹

112. Bij de toekenning van alle besproken modaliteiten (UV, PV, BD, ET, VI en VILO) is het risico dat de veroordeelde de slachtoffers zou lastigvallen een tegenindicatie. De veroordeelde kan wrok koesteren ten aanzien van het slachtoffer wanneer de verklaringen van het slachtoffer tot zijn veroordeling en detentie hebben geleid. Bijgevolg bestaat de kans dat de veroordeelde het slachtoffer gaat lastigvallen zodra hij wordt vrijgelaten. Zo kan in gevallen van intrafamiliaal geweld, stalking of belaging vaak niet uitgesloten worden dat de veroordeelde het slachtoffer zou verontrusten.¹⁵⁰ Het feit dat de veroordeelde de feiten minimaliseert, de schuld op het slachtoffer steekt, wrok heeft ten

---

¹⁴⁵ *Ibid.*, 157, nr. 450.

¹⁴⁶ *Ibid.*, 157, nr. 451.

¹⁴⁷ *Ibid.*, 173, nr. 502.

¹⁴⁸ *Ibid.*

¹⁴⁹ CASSIERS R., 2024, 174, nr. 503.

¹⁵⁰ *Ibid.*, 173, nr. 499.

aanzien van het slachtoffer en aldus weinig schuldinzicht heeft of spijt betuigt kan relevant zijn bij de beoordeling van de aanwezigheid van deze tegenindicatie.

113. Voor de beoordeling van het risico dat de veroordeelde het slachtoffer zou lastigvallen kijkt de SURB niet alleen naar de wraakgevoelens die de veroordeelde nog zou koesteren maar eveneens naar de belaging ten aanzien van het slachtoffer gedurende de detentie of strafuitvoeringsmodaliteit.¹⁵¹

114. Daarnaast peilt de SURB de houding die de veroordeelde aanneemt ten aanzien van de slachtoffers aan de hand van de inspanningen van de veroordeelde om de burgerlijke partij te betalen of andere herstelgerichte activiteiten die hij uitvoert.¹⁵² De SURB houdt hierbij ook rekening met de houding ten aanzien van de feiten, waarbij ontkenning of minimalisering, met andere woorden het omgekeerde van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen, een tegenaanwijzing kan opleveren.

115. De houding ten aanzien van de slachtoffers en meer specifiek de mate van schuldinzicht is tevens ook een graadmeter waarmee de PSD – en later de beslissingnemers over de toekenning van de modaliteit – het risico op recidive kan inschatten.¹⁵³

2.3 De rol van de PSD

116. In de vorige titel werd reeds kort aangehaald dat de gevangenisdirecteur voor het opstellen van zijn met redenen omkleed advies met betrekking tot de eventuele toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit beroep kan – en vaak ook zal – doen op de PSD-verslagen (art. 2, § 1 laatste lid KB 29 januari 2007). Daarnaast zou ook de SURB informatie uit de PSD-verslagen gebruiken tijdens het besluitvormingsproces. Om dat nog niet duidelijk is wat de PSD is, wat zij precies doet, hoe zij te werk gaat en wat er allemaal in haar verslagen staat zal hier in dit hoofdstuk verder op in worden gegaan.

117. Er is echter weinig geactualiseerde informatie met betrekking tot de werking, samenstelling, de concrete opdracht, ... van de PSD beschikbaar. Zowel in de literatuur als online is weinig over dit orgaan terug te vinden.¹⁵⁴ Er is eveneens nauwelijks empirisch onderzoek gevoerd naar deze dienst en haar

---

¹⁵¹ VAN DEN BERGE Y. en VERBRUGGEN, F., 'Langzaam maar onzeker: het wettelijk kader voor een geleidelijke terugkeer naar de maatschappij', 2014, (31) 48.

¹⁵² *Ibid.*

¹⁵³ CASSIERS R., 2024, 174, nr. 503.

¹⁵⁴ SCHEIRS V., 2014, 232.

functioneren waardoor het schrijven van een wetenschappelijke tekst over de PSD geen sinecure is.¹⁵⁵ Ondanks de beperkte informatie voorhanden, zal in dit hoofdstuk getracht worden duiding te geven over wat de PSD is (2.3.1), hoe zij is samengesteld (2.3.2), wat haar missie (2.3.3) en opdracht (2.3.4) zijn, wat de opmaak van de PSD-verslagen is (2.3.5) en ten slotte welk belang er aan de PSD-verslagen wordt gehecht (2.3.6).

2.3.1 Wat is de PSD?

118. Als gevolg van de zaak Dutroux werd in 1998 de PSD opgericht. Samen met de Dienst Gezondheidszorgen Gevangenen vormt de PSD de Directie Kernopdrachten binnen het DGEPI van de FOD Justitie. Het DGEPI is verantwoordelijk voor de uitbating en aansturing van alle Belgische gevangenen.¹⁵⁶

119. De PSD is georganiseerd op drie niveaus. In iedere strafinrichting is een lokale afdeling van de PSD actief die rechtstreeks in contact staat met de gedetineerden. Het regionale niveau van de dienst staat in voor de inhoudelijke en kwalitatieve aansturing van de lokale afdelingen. De PSD wordt geleid door de overkoepelende centrale PSD gevestigd in Brussel.¹⁵⁷

120. De centrale PSD werkt de methodologie uit volgens dewelke de lokale PSD's dienen te werken. Het vastleggen van deze methodologie, de uitwerking van een visie en het helder omschrijven van de missie maken deel uit van de uitvoering van het managementplan van de directeur-generaal. Bijgevolg staat de centrale PSD niet alleen in voor het verzekeren van het dagelijks bestuur van de dienst maar ook voor het definiëren van organisatiedoelstellingen die rechtstreeks bepaald worden door de inhoud van het managementplan van de directeur-generaal. Door middel van de implementatie van gedetailleerde dienstinstructies door de medewerkers in de lokale gevangenen wordt de PSD procesmatig aangestuurd.¹⁵⁸

121. Het regionale niveau stelt de noden en behoeften van de medewerkers vast op basis waarvan een wetenschappelijk onderbouwd professioneel opleidingsaanbod wordt uitgewerkt. De invulling hiervan gebeurt op centraal niveau.¹⁵⁹

---

¹⁵⁵ DECOENE S., 'De Psychosociale Dienst. Op zoek naar een rehabilitatief project', 2017, (583) 583.

¹⁵⁶ VANHOUT W., 'De werking van de psychosociale dienst bij het toekennen van strafuitvoeringsmodaliteiten', 2014, (143) 143.

¹⁵⁷ *Ibid.*

¹⁵⁸ *Ibid.*

¹⁵⁹ *Ibid.*, 143-144.

122. De centrale PSD staat eveneens in voor het personeelsbeheer en -beleid. Ze biedt ondersteuning om tot structurele oplossingen te komen voor de lokale problemen of moeilijkheden die door het regionaal niveau worden aangegeven.¹⁶⁰

2.3.2 Samenstelling

123. De centrale PSD bestaat uit het diensthoofd en enkele rechtstreekse medewerkers.¹⁶¹

124. De PSD op regionaal niveau bestaat uit inspecteurs maatschappelijk werk en adviseurs-psychologen die instaan voor de kwalitatieve en inhoudelijke opvolging van medewerkers op het terrein.¹⁶²

125. De lokale PSD's van de verschillende strafinrichtingen bestaan telkens uit een psychiater, een psycholoog, een maatschappelijk assistent en een administratieve medewerker die instaat voor het secretariaat.¹⁶³ Het concrete aantal per functie in een lokale PSD-equipe hangt af van de omvang van de inrichting en dus de grootte van de gevangenispopulatie.¹⁶⁴ In elke lokale PSD wordt ook een coördinator aangeduid die zowel een maatschappelijk assistent als een psycholoog kan zijn.¹⁶⁵

2.3.3 Missie

126. De missie van de PSD wordt als volgt omschreven: *“de PSD verleent binnen een geest van een herstelgerichte justitie en vanuit wetenschappelijke hoek een adviserende medewerking met betrekking tot de uitvoering van de verschillende vrijheidsberovende straffen en maatregelen, ze omkadert en begeleidt gedetineerden op een professionele wijze met het oog op het voorbereiden van hun psychosociale re-integratie en evalueert hun reclasseringsvoorstellen en zij verleent haar medewerking aan een rechtsconforme, veilige en humane uitvoering van de vrijheidsberovende straffen en maatregelen”*.¹⁶⁶

---

¹⁶⁰ *Ibid.*, 144.

¹⁶¹ *Ibid.*, 143.

¹⁶² *Ibid.*, 144.

¹⁶³ *Ibid.*, 144.

¹⁶⁴ BOELAERT A. en BRASPENNING N., ‘Risicotaxatie met de focus op gewelddadig extremisme in penitentiaire context’, 2018, (313) 313.

¹⁶⁵ SCHEIRS V., 2014, 230.

¹⁶⁶ DECOENE S., ‘De Psychosociale Dienst. Op zoek naar een rehabilitatief project’, 2017, (583) 584; Directoraat-generaal Penitentiaire inrichtingen, *Dienstinstructies PSD. Beheer gedetineerden en externe rechtspositie*, FOD Justitie, 2017, 3.

127. Zoals vaker het geval is bij het formuleren van missies, blijft ook deze missietekst vaag en algemeen geformuleerd.¹⁶⁷ Wat wordt precies bedoeld met omkaderen? Wat wordt door de PSD begrepen onder een humane strafuitvoering? Wat houdt de geest van een herstelgerichte justitie concreet in?

2.3.4 Opdracht

128. De opdrachten van de PSD vinden hun wettelijke grondslag voornamelijk in het KB van 29 januari 2007 tot bepaling van de inhoud van het verslag van de directeur wat een uitvoeringsbesluit is van de WER, het managementplan van het DGEPI en de dienstinstructies van de PSD.¹⁶⁸

129. De lokale PSD-equipes staan in rechtstreeks contact met de gedetineerden. Hun kerntaak bestaat voornamelijk uit het opmaken van verslagen opdat beslissingsnemers op basis van zo concreet mogelijke informatie hun besluit kunnen nemen over de toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit.¹⁶⁹ Naast haar adviserende taak heeft de PSD ook nog enkele andere taken zoals het onthaal van de gedetineerden, de penitentiaire begeleiding en de crisisinterventie. In de volgende titels zullen deze adviserende taak alsook het onthaal en de penitentiaire begeleiding, die verband houden met deze adviserende taak, worden toegelicht. De PSD zou ook nog de taak hebben om opleidingen voor het personeel te organiseren en de personeelsleden te ondersteunen in hun omgang met gedetineerden.¹⁷⁰ Gelet op de onderzoeksvraag die voornamelijk gericht is op de verslaggeving en het proces naar aanloop van dat verslag zal op deze taak en de crisisinterventie niet verder in worden gegaan.

2.3.4.1 Onthaal van gedetineerden

130. Het onthaal draagt bij tot het verminderen van negatieve effecten van detentie.¹⁷¹ Het eerste contact met de PSD dient plaats te vinden binnen de vier werkdagen nadat de gedetineerde de inrichting is binnengekomen. Veel inrichtingen hanteren echter een 48-urenregel voor zowel de personen die uit vrijheid binnenkomen, beklagden, veroordeelden als van een andere gevangenis

---

¹⁶⁷ DECOENE S., 'De Psychosociale Dienst. Op zoek naar een rehabilitatief project', 2017, (583) 585.

¹⁶⁸ KB 29 januari 2007 tot bepaling van de inhoud van het verslag van de directeur, *BS* 1 februari 2007; SCHEIRS V., 2014, 235.

¹⁶⁹ VANHOUT W., 'De werking van de psychosociale dienst bij het toekennen van strafuitvoeringsmodaliteiten', 2014, (143) 144 en 146.

¹⁷⁰ SCHEIRS V., 2014, 232.

¹⁷¹ Directoraat-generaal Penitentiaire inrichtingen, *Dienstinstructies PSD. Beheer gedetineerden en externe rechtspositie*, FOD Justitie, 2017, 10.

overgebrachte gedetineerden. Het onthaal omvat meer dan louter één gesprek. Het is een proces dat meerdere contacten kan betreffen waarvan de duurtijd afhangt van de toegankelijkheid en medewerking van de gedetineerde.¹⁷²

131. Ondanks dat de methodologie door de centrale PSD wordt vastgesteld, hebben gevangenen een bepaalde vrijheid om hun onthaal te organiseren. Het onthaal wordt doorgaans uitgevoerd door een maatschappelijk assistent al dan niet samen met een psycholoog uit de PSD-equipe.¹⁷³

132. Het onthaal heeft enerzijds tot doel de gedetineerde zijn initiële verhaal te laten doen om een balans te kunnen opmaken van de psychosociale toestand. In dit stadium is er reeds oog voor de wijze waarop de gedetineerde over de feiten en/of het slachtoffer spreekt of hier juist over zwijgt. Anderzijds wordt het onthaal gebruikt om de rol van de PSD toe te lichten, waarbij onmiddellijk de adviserende taak van de PSD wordt aangegeven.¹⁷⁴

2.3.4.2 Adviesverlening

133. De kernopdracht van de PSD bestaat uit het verlenen van advies dat zowel op interne regimeaspecten als op het inlichten van beslissingnemers omtrent de wenselijkheid van het al dan niet toekennen van een strafuitvoeringsmodaliteit kan slaan.¹⁷⁵ Gelet op de onderzoeksvraag voor deze meesterproef zal uitsluitend op dit laatste aspect worden ingegaan.

134. Na het onthaal wordt aan het dossier in de regel een maatschappelijk assistent en een psycholoog toegewezen waarvan één als referentiefiguur zal worden aangeduid afhankelijk van de aard en de graad van de problematiek.¹⁷⁶

135. Ook de adviesverlening gebeurt volgens een vooraf in dienstinstructies bepaalde methodologie. Om een gelijke behandeling te kunnen garanderen en vergelijking mogelijk te maken heeft de PSD voor elk soort verslag een vast sjabloon voorzien dat dient te worden gebruikt.¹⁷⁷ De structuur, inhoud en

---

¹⁷² VANHOUT W., 'De werking van de psychosociale dienst bij het toekennen van strafuitvoeringsmodaliteiten', 2014, (143) 146.

¹⁷³ *Ibid.*, 146-147.

¹⁷⁴ *Ibid.*, 147.

¹⁷⁵ *Ibid.*, 148.

¹⁷⁶ *Ibid.*

¹⁷⁷ *Ibid.*

de omvang van het verslag zijn afhankelijk van het straf totaal, de aard en de ernst van de gepleegde misdrijven en de verblijfstatus van de veroordeelde.¹⁷⁸

136. Het PSD-onderzoek verloopt volgens een vooraf vastgelegd stramien waarbij een aantal rubrieken steeds verkend dienen te worden. Doorgaans wordt het onderzoek pluridisciplinair uitgevoerd met concrete taken voor de maatschappelijk assistent en de psycholoog.¹⁷⁹ Hierbij is het van belang dat alle vergaarde informatie zal worden opgenomen in de PSD-verslagen, waarin advies zal worden gegeven aan de instanties die betrokken zijn bij het beslissingsproces met betrekking tot de strafuitvoeringsmodaliteit, met name de gevangenisdirecteur, het Openbaar Ministerie, DDB en de SUR(B).¹⁸⁰ De informatie afkomstig van de gedetineerde zal steeds afgetoetst worden bij familie- en gezinsleden, derden, externe diensten, officiële instanties en dossierstukken.¹⁸¹

137. In eerste instantie tracht de PSD zicht te krijgen op de levensloop van de persoon. Over het algemeen zal de anamnese een taak van de maatschappelijk assistent zijn die samen met de gedetineerde volgende zaken zal overlopen: het ouderlijk gezin, kinderjaren en opvoeding, schoolcarrière, professionele loopbaan, tijdsbesteding, relaties en eigen gezinssituatie, psychoseksuele ontwikkeling, ...¹⁸² Ook de criminogene factoren, zoals een antisociaal netwerk of een verslavingsproblematiek en het detentieverloop, zullen in het verslag besproken worden.¹⁸³

138. Verder is ook de bespreking van de gepleegde feiten waarvoor de gedetineerde van zijn vrijheid is beroofd een zeer belangrijk element. Komt het verhaal van de gedetineerde overeen met de gerechtelijke informatie? Welke houding neemt hij aan ten aanzien van de feiten? Welke houding heeft hij naar de slachtoffers toe? Kan hij gemakkelijk over de feiten spreken? Erkent hij de feiten en neemt hij zijn verantwoordelijkheid op? Toont hij bereidheid om de slachtoffers te vergoeden?¹⁸⁴

---

¹⁷⁸ CASSIERS R., 2024, 38, nr. 98.

¹⁷⁹ VANHOUT W., 'De werking van de psychosociale dienst bij het toekennen van strafuitvoeringsmodaliteiten', 2014, (143) 149.

¹⁸⁰ CASSIERS R., 2024, 38, nr. 98.

¹⁸¹ VANHOUT W., 'De werking van de psychosociale dienst bij het toekennen van strafuitvoeringsmodaliteiten', 2014, (143) 149.

¹⁸² *Ibid.*

¹⁸³ CASSIERS R., 2024, 39, nr. 101.

¹⁸⁴ VANHOUT W., 'De werking van de psychosociale dienst bij het toekennen van strafuitvoeringsmodaliteiten', 2014, (143) 150.

139. De psychologen van de PSD voeren het persoonlijkheidsonderzoek uit. De resultaten van het persoonlijkheidsonderzoek worden samen met de uit de anamnese voortgekomen informatie en de gespreksindrukken geïnterpreteerd om tot een globaal persoonlijkheidsbeeld te komen.¹⁸⁵

140. In de fase van de criminogenese wordt gekeken naar mogelijke oorzaken die tot het plegen van de feiten hebben kunnen leiden of ertoe hebben bijgedragen. Vervolgens wordt een prognose gemaakt op basis van alle hierboven aangehaalde informatie.¹⁸⁶ Deze prognose vormt de samenvatting van het psychosociaal onderzoek en zal dienen als basis voor de inschatting van de wettelijke tegenindicaties. De PSD benoemt in deze prognose de mogelijke risicofactoren, schat de kansen in dat de gedetineerde nieuwe feiten zal plegen en geeft een advies met betrekking tot de toekenning van de strafuitvoeringsmodaliteit en desgevallend een suggestie met betrekking tot mogelijk op te leggen voorwaarden.¹⁸⁷ Hierbij dienen de resultaten van de risicotaxatie te worden geïntegreerd, in het bijzonder in geval van feiten met betrekking tot (seksueel) geweld en partnermishandeling.¹⁸⁸

141. De PSD evalueert eveneens het door de gedetineerde voorgestelde reclasseringsplan. Hierin wordt specifiek rekening gehouden met de risico- en beschermende factoren die op grond van het psychosociaal onderzoek in kaart werden gebracht.¹⁸⁹ Het is geenszins de bedoeling dat de PSD een reclassering voor de gedetineerde uitwerkt of aan hem opdringt. Het reclasseringsplan dient een project van de gedetineerde zelf te zijn waarbij voor de PSD een uitsluitend ondersteunende en evaluerende rol is weggelegd.¹⁹⁰ Door middel van de begeleiding en ondersteuning wordt de gedetineerde geholpen om zelf de nodige stappen met betrekking tot zijn terugkeer in de samenleving te zetten. Zo kan de PSD helpen vragen op te lossen zoals de vraag of begeleiding wenselijk of zelfs verplicht is.¹⁹¹

---

¹⁸⁵ *Ibid.*

¹⁸⁶ VANHOUT W., 'De werking van de psychosociale dienst bij het toekennen van strafuitvoeringsmodaliteiten' 2014, (143) 150.

¹⁸⁷ DECOENE S., 'De Psychosociale Dienst. Op zoek naar een rehabilitatief project', 2017, (583) 588; BOELAERT A. en BRASPENNING N., 'Risicotaxatie met de focus op gewelddadig extremisme in penitentiaire context', 2018, (313) 316.

¹⁸⁸ VANHOUT W., 'De werking van de psychosociale dienst bij het toekennen van strafuitvoeringsmodaliteiten', 2014, (143) 150.

¹⁸⁹ *Ibid.*, 151.

¹⁹⁰ *Ibid.*, 151.

¹⁹¹ *Ibid.*, 152.

2.3.4.3 Penitentiaire begeleiding

142. Naast het onthaal van gedetineerden en het opmaken van adviesverslagen is het de taak van de PSD om de gedetineerden vanaf het onthaal doorheen de volledige detentieperiode op te volgen en te ondersteunen. Deze taak is gericht op het beperken van detentieschade en beoogt een continue evaluatie met het oog op het uitwerken van een onderbouwd advies.¹⁹² Dergelijke begeleiding draagt tegelijk bij aan een correcte en positieve werkrelatie met de gedetineerden. Als gevolg van de begeleidingsopdracht kunnen gedetineerden steeds vragen aan de PSD stellen die door de PSD verplicht onderzocht dienen te worden. De begeleidingsopdracht heeft evenzeer betrekking op de begeleiding en ondersteuning in de voorbereiding van de psychosociale re-integratie van de gedetineerde.¹⁹³

143. Deze penitentiaire begeleiding is onlosmakelijk verbonden met de adviesbevoegdheid. Door voor de gedetineerde klaar te staan en hem te horen, zal hij zich gesteund voelen. Hierdoor kunnen thema's en problemen waar de gedetineerde minder snel spontaan over zal praten, toch bespreekbaar worden. Alle (relevante) informatie zal steeds door de PSD in de verslaggeving worden opgenomen en later overgemaakt worden aan de beslissingnemende instanties. Daarom is een correcte rolverduidelijking uiterst belangrijk.¹⁹⁴

144. Door het aanpakken van problemen en de ondersteuning van de gedetineerde bij het vinden van de juiste instanties en diensten die hem kunnen bijstaan kan vermeden worden dat de gedetineerde zijn rug keert naar de PSD.¹⁹⁵ De keuze voor strafeinde dient zoveel mogelijk vermeden te worden omdat de gedetineerde zonder enige vorm van begeleiding opnieuw in de samenleving terechtkomt waardoor de kans op recidive des te groter is.¹⁹⁶

145. Vooraleer een verzoek tot een strafuitvoeringsmodaliteit wordt ingediend kan de gedetineerde reeds een gesprek met de PSD vragen om over de feiten en de impact ervan te spreken. De pertinente gegevens zullen alvast in het verslag genoteerd worden. Hierdoor wordt reeds voorbereidend werk

---

¹⁹² Directoraat-generaal Penitentiaire inrichtingen, *Dienstinstructies PSD. Beheer gedetineerden en externe rechtspositie*, FOD Justitie, 2017, 10.

¹⁹³ VANHOUT W., 'De werking van de psychosociale dienst bij het toekennen van strafuitvoeringsmodaliteiten', 2014, (143) 152.

¹⁹⁴ *Ibid.*

¹⁹⁵ *Ibid.*

¹⁹⁶ *Ibid.*, 153.

verricht waardoor later sneller tot de kern van het probleem zal kunnen worden gekomen wanneer een concreet advies dient te worden opgesteld.¹⁹⁷

146. Een taak die niet tot de bevoegdheid van de PSD behoort, is de therapeutische of hulpverlenende rol met uitzondering van de seksueel delinquenten waar er een pretherapeutische rol voor de PSD is weggelegd.¹⁹⁸

2.3.5 Opmaak van de PSD-verslagen

147. De PSD maakt verschillende soorten verslagen afhankelijk van de strafmaat, de aard en de ernst van de feiten.¹⁹⁹ In het gros van de gevallen zal de PSD een standaardverslag opmaken. Voor gedetineerden veroordeeld tot een vrijheidsstraf van drie jaar of minder wordt echter geen verslag opgesteld maar een re-integratienota. Voor een aantal misdrijven, zoals zedendelicten of ernstige gewelddelicten tegen personen, gepleegd door veroordeelden met een straf hoger dan 5 jaar dient de PSD een uitgebreid verslag op te maken (*infra* nr. 154 e.v.).

148. De PSD-leden hebben geen vrijheid wat de opmaak van de verschillende verslagen betreft, zij zijn hiertoe gebonden door de sjablonen in de dienstinstructies die door de centrale PSD worden aangereikt.²⁰⁰

149. Zowel het standaardverslag als het uitgebreid verslag kunnen in een gespecialiseerde vorm voorkomen en zijn vereist indien het om veroordeelden gaat van feiten van seksuele aard bedoeld in de artikelen 372 tot 378 Sw., of voor feiten bedoeld in de artikelen 379 tot 387 Sw indien ze gepleegd werden op minderjarigen of met hun deelneming. In dat geval zal diepgaander onderzoek dienen te gebeuren naar eventuele seksuele problematieken. De PSD dient zich, op basis van het uitgevoerde onderzoek, uit te spreken over de noodzakelijkheid van een behandeling. Voor terroristische misdrijven bestaat eveneens een standaard en een uitgebreid verslag specifiek met betrekking tot terroristische misdrijven bedoeld in de artikelen 137 tot 141 Sw.

150. In deze titel zullen het standaardverslag (2.3.5.1), de re-integratienota (2.3.5.2) en het uitgebreid verslag (2.3.5.2) beknopt worden toegelicht. Deze titel is gebaseerd op informatie uit een

---

¹⁹⁷ *Ibid.*

¹⁹⁸ *Ibid.*, 154.

¹⁹⁹ CASSIERS R., 2024, 38, nr. 98.

²⁰⁰ VANHOUT W., 'De werking van de psychosociale dienst bij het toekennen van strafuitvoeringsmodaliteiten', 2014, (143) 148.

ongepubliceerde dienstinstructie van 2017 die mogelijks gedateerd is wat de opmaak van de PSD-verslagen betreft.²⁰¹

2.3.5.1 Standaardverslag

151. Het standaardverslag wordt opgesteld voor gedetineerden met een vrijheidsstraf van meer dan drie jaar waarvoor geen gespecialiseerd verslag vereist is. Het verslag bestaat uit zes rubrieken. In de eerste rubriek worden de gebruikte bronnen toegelicht. De tweede rubriek betreft een voorstelling van de gedetineerde waarin de belangrijkste informatie en de bijzonderheden eigen aan de gedetineerde en zijn situatie worden toegelicht die het verloop van het onderzoek en de uitwerking van de reclassering sterk bepalen. De delictsbespreking vormt de derde rubriek. Hierin wordt een beknopte versie van de feiten door de gedetineerde uiteengezet met aandacht voor de verschillen met de versie van de feiten zoals bepaald in het vonnis. Uit deze rubriek zal ook de houding van de gedetineerde ten aanzien van de feiten en de slachtoffers blijken.

In de volgende rubriek worden de acht criminogene domeinen geanalyseerd op basis van het RNR-model.²⁰² Deze domeinen brengen de factoren in kaart die het normoverschrijdend handelen medebepalen en zullen dienen als basis voor de geïndividualiseerde recidivebestrijdende interventie en behandeling zowel tijdens als na de interventie. Deze acht criminogene domeinen hebben betrekking op antisociale voorgeschiedenis (maatregelen jeugdrechtbank, strafrechtelijke antecedenten, antisociaal gedrag in andere levensgebieden zoals spijbelen of weglopen, ...), antisociale persoonlijkheid (impulsiviteit, mate van zelfcontrole, agressiviteit, mate lage frustratietolerantie, gebrek aan empathie, ...), antisociale cognities (in welk mate waarden, normen, attitudes, gedachten en (aspecten van) identiteit aanwezig zijn die norm overschrijdend handelen vergemakkelijken en/of goedpraten, bv. handelen van anderen als aanvallend interpreteren, afgunst, verbittering, uitdagend zijn, ...), antisociaal netwerk (bv. criminele vrienden), familiale en intiem-relationale context (eigen gezin van oorsprong en intieme relaties normconform of normoverschrijdend handelen aansturen), problemen op school of werk, vrijetijdsbesteding en middelenmisbruik.

---

²⁰¹ Directoraat-generaal Penitentiaire inrichtingen, *Dienstinstructies PSD. Beheer gedetineerden en externe rechtspositie*, FOD Justitie, 2017.

²⁰² ANDREWS D.A., BONTA J. en HOGE R.D., 'Classification for effective rehabilitation: rediscovering psychology', *Criminal Justice and Behavior* 1990, vol. 17, nr. 1, 19; ANDREWS D.A., BONTA J. en WORMITH S.J., 'The risk-need-responsivity (RNR) model. Does adding the good lives model contribute to effective crime prevention?', *Criminal Justice and Behavior* 2011, vol. 38, nr. 7, 735.

In de vijfde rubriek zal de PSD vervolgens nagaan in welke mate het reclasseringsplan van de gedetineerde tegemoetkomt aan de werkpunten die in de criminogene domeinen voorkomen om ten slotte in de zesde en tevens ook laatste rubriek de wettelijke tegenaanwijzingen in te schatten en een advies te formuleren met betrekking tot de verzochte strafuitvoeringsmodaliteit. Desgevallend kunnen bijzondere voorwaarden worden gesuggereerd om tegemoet te komen aan de aanwezige tegenindicaties.

2.3.5.2 Re-integratienota

152. Voor veroordeelden met een vrijheidsstraf van minder dan drie jaar wordt geen verslag opgesteld maar een re-integratienota. In de nota wordt op concrete wijze het re-integratieperspectief van de gedetineerde voorgesteld en aangevuld met complementaire informatie waarover de PSD beschikt zonder dat een advies zal worden geformuleerd.

153. In de re-integratienota worden het opvangmilieu, de inkomsten en tewerkstelling/tijdsbesteding in de ruime zin, de geleverde inspanningen om de burgerlijke partijen te vergoeden en eerder genoten strafuitvoeringsmodaliteiten toegelicht. Indien de PSD over andere relevante informatie beschikt die verband houdt met de wettelijke tegenindicaties maar die niet onder een van deze rubrieken valt, zal dit worden opgenomen in de rubriek "aandachtspunten".

2.3.5.3 Uitgebreid verslag

154. Het uitgebreid verslag is een multidisciplinair verslag van toepassing voor veroordeelden met een straf hoger dan 5 jaar, met recht op verblijf en waarvoor geen gespecialiseerd verslag vereist is (*supra* nr. 147). Het gebruik van dit verslag wordt gemotiveerd op basis van een aantal criteria, met name: gijzeling, ernstige geweldsdelicten tegen personen, foltering op personen, poging doodslag of moord, terrorisme, kindermishandeling, overlijden van het slachtoffer, permanente arbeidsongeschiktheid van het slachtoffer, ...

155. Het uitgebreid verslag bevat net zoals het standaardverslag een rubriek voor de bronnen en een voor de context en voorstelling van de betrokkene. De derde rubriek van het uitgebreid verslag heeft betrekking op de anamnese. In deze rubriek wordt de levensgeschiedenis van de persoon in een doorlopende tekst chronologisch uitgeschreven. Zij bevat de belangrijkste levensgebeurtenissen zoals affectieve relaties, sociale betrokkenheid, opvallende gebeurtenissen, belangrijke keerpunten ... Deze anamnese wordt opgemaakt aan de hand van de criminogene domeinen, zoals in randnummer 151 toegelicht.

De vierde rubriek heeft betrekking op de strafrechtelijke analyse waarin ook de houding van de gedetineerde ten aanzien van de feiten en de slachtoffers in kaart wordt gebracht. Deze rubriek heeft zowel betrekking op de voorgaande veroordelingen als de actuele straffen in uitvoering. In de vijfde rubriek wordt het detentieverloop (bv. tuchtrapporten/sancties, gevangenisarbeid, bezoeken, ...) besproken. In de zesde rubriek komt de persoonlijkheidsanalyse aan bod. In deze rubriek worden de resultaten van verschillende persoonlijkheidstesten weergegeven. De volgende rubriek betreft deze van de criminogenese. In deze rubriek wordt getracht een verklaring te vinden om de uitvoering van het delict te begrijpen in de specifieke context waarin het zich heeft voorgedaan. De PSD formuleert in deze rubriek een aantal gefundeerde hypothesen met betrekking tot het begrijpen van het criminogene proces. Op basis van die analyse kunnen de criminogene noden, risico- en beschermende factoren in kaart worden gebracht waarmee rekening zal worden gehouden bij het evalueren van het reclasseringsplan van de gedetineerde. In de achtste rubriek zal vervolgens het reclasseringsplan, dat door de gedetineerde werd opgesteld, worden voorgesteld. In rubriek negen wordt de geschiktheid van het reclasseringsplan geëvalueerd op haalbaarheid in functie van de mogelijkheden van de gedetineerde, de opgestelde hypothesen binnen de criminogenese, de risico- en protectieve factoren en desgevallend de evaluatie van strafuitvoeringsmodaliteiten met behulp van risicotaxatie-instrumenten. Ten slotte zullen de wettelijke tegenindicaties worden geëvalueerd en zal een advies over de toekenning van de strafuitvoeringsmodaliteit worden geformuleerd.

2.3.6 Het belang van de PSD-verslagen

156. Als gevolg van de WER is het psychosociaal verslag niet langer een automatisme maar wordt het slechts ingebracht wanneer de directeur dit nodig acht.²⁰³ Ook wordt sedertdien de PSD niet langer uitdrukkelijk in de wetgeving vermeld. De gevangenisdirecteur werd als gevolg van deze wetgeving de centrale maar ook enige adviesverlener ten aanzien van de DDB en SUR(B).²⁰⁴ Het is de directeur die de veroordeelde inlicht over de mogelijkheid een strafuitvoeringsmodaliteit te vragen, het is de directeur die het dossier samenstelt, het is de directeur die de veroordeelde hoort en vervolgens een gemotiveerd advies opstelt. Hoewel de implementatie van de WER de macht van de PSD leek te doen afnemen blijkt uit empirisch onderzoek dat de PSD als feitelijke adviesverlener nog steeds een belangrijke rol vervult.²⁰⁵

---

²⁰³ DECOENE S., 'De Psychosociale Dienst. Op zoek naar een rehabilitatief project', 2017, (583) 586.

²⁰⁴ *Ibid.*

²⁰⁵ SCHEIRS V. en DECOENE S., *Panopticon* 2016/5, (393) 395.

157. Zo toont empirisch onderzoek aan dat bij het opstellen van de met redenen omklede adviezen van de gevangenisdirectie bij het verzoek tot toekenning van UV en PV een belangrijke plaats is voorbehouden voor de PSD wat de inhoudelijke voorbereiding en opvolging betreft.²⁰⁶ Het PSD-verslag werd door de gevangenisdirecteurs als de op een na meest gebruikte bron aangeduid voor de opmaak van hun advies, na het opsluitingsfiche. Niet alleen is het PSD-verslag de op een na meest gebruikte bron, zij werd ook als de op een na belangrijkste bron gezien voor het maken van het directieadvies, opnieuw na het opsluitingsfiche.²⁰⁷ Uit dat onderzoek bleek eveneens dat gevangenisdirecteurs systematisch de beoordeling van de wettelijke tegenindicaties in hun advies opnemen.²⁰⁸

158. Naast de gevangenisdirecteurs hecht ook de DDB veel belang aan de PSD-verslagen.²⁰⁹ Uit datzelfde onderzoek bleek dat het PSD-verslag eveneens als de op een na meest gebruikte bron door de attachés van DDB bij de besluitvorming over de toekenning van het PV of de UV wordt beschouwd.²¹⁰ Gezien de procedure bij de DDB een schriftelijke procedure is, is de attaché in grote mate afhankelijk van de informatie vanuit de gevangnissen.²¹¹ Het directieadvies vormt daarbij een belangrijk document. Aangezien de gevangenisdirectie systematisch naar het PSD-verslag grijpt en zich doorgaans bij de conclusies van de PSD aansluit, is bijgevolg ook de psychosociale expertise een belangrijk instrument voor de besluitvorming van de DDB.²¹² Vermits de DDB de veroordeelde niet hoort en op geen enkele andere wijze contact met hem heeft, wordt de door de PSD aangeleverde informatie van cruciaal belang geacht.²¹³

159. Niet alleen wat het PV en de UV betreft maar ook bij de besluitvorming over de toekenning van de andere strafuitvoeringsmodaliteiten is het PSD-verslag een belangrijk, zij het niet het belangrijkste element.²¹⁴ Uit de observatie van het opstellen van de met redenen omklede adviezen door de gevangenisdirectie werd vastgesteld dat het PSD-verslag de belangrijkste en soms ook enige informatiebron is op basis waarvan zij de tegenindicaties beoordelen en het sociaal reclasseringsplan

---

²⁰⁶ ROBERT L. en MINE B., 'Kijken in de zwarte doos. Een onderzoek naar beslissingsprocessen betreffende uitgaansvergunningen en penitentiair', 2014, (75) 86.

²⁰⁷ *Ibid.*, 87-88.

²⁰⁸ *Ibid.*, 89.

²⁰⁹ BOLLEN P., 'De celdeur op een kier gezet. Over de toekenning van penitentiair verlof en uitgaansvergunningen', 2014, (157) 160.

²¹⁰ ROBERT L. en MINE B., 'Kijken in de zwarte doos. Een onderzoek naar beslissingsprocessen betreffende uitgaansvergunningen en penitentiair verlof', 2014, (75) 86.

²¹¹ BOLLEN P., 'De celdeur op een kier gezet. Over de toekenning van penitentiair verlof en uitgaansvergunningen', 2014, (157) 160.

²¹² *Ibid.*, 165.

²¹³ *Ibid.*, 160

²¹⁴ SCHEIRS V., 2014, 229.

evalueren.²¹⁵ Zo omvat het gemotiveerd advies van de directeur veelal een selectie aan informatie uit het verslag van de PSD of neemt de informatie uit dat verslag zelfs integraal over.²¹⁶ Er zou binnen de gevangenis een ongeschreven regel bestaan dat wanneer in het PSD-verslag een negatief advies wordt gegeven dit eveneens zal leiden tot een negatief advies van de gevangenisdirectie.²¹⁷ Het PSD-verslag kan bijgevolg worden beschouwd als een document met een belangrijke machtspositie.

160. Deze machtspositie van de psychosociale verslaggeving neemt bovendien toe bij gebrek aan andere informatiebronnen waarop de gevangenisdirecteur zich kan baseren. De gevangenisdirectie heeft immers weinig contact met de gedetineerden en heeft meestal slechts beperkte dossierkennis.²¹⁸

161. Nadat de gevangenisdirectie haar met redenen omkleed advies heeft opgesteld op basis van het PSD-verslag is het OM aan zet. Het OM stelt eveneens een advies op met betrekking tot de toekenning van de strafuitvoeringsmodaliteit. Zij doet dit op basis van een papieren dossier waarvan het advies van de gevangenisdirectie en het PSD-verslag de belangrijkste informatiebronnen uitmaken.²¹⁹ Ook het OM lijkt groot vertrouwen in de PSD-verslagen te hebben bij het opstellen van haar advies.²²⁰

162. De machtspositie van het PSD-verslag wordt opnieuw versterkt doordat ook de SURB over het algemeen veel belang aan het PSD-verslag hecht.²²¹ In een onderzoek naar de werking van verschillende SURB'en werd gekeken naar hoe de SURB haar dossiers inhoudelijk voorbereidt. Hieruit bleek dat bij de ene SURB het PSD-verslag een zeer belangrijk document is voor de dossierbeheerder. Zo zouden de verschillende rubrieken van het PSD-verslag systematisch terugkomen in de schriftelijke voorbereiding van de dossiers. Bovendien zouden soms letterlijk passages uit het PSD-verslag worden geknipt en in de voorbereiding worden geplakt.²²² Ook tijdens de zitting is het PSD-verslag bij die SURB een belangrijke bron.²²³ In een andere SURB maakte het PSD-verslag niet standaard deel uit van de

---

²¹⁵ *Ibid.*, 227, 250 en 277.

²¹⁶ *Ibid.*, 227-228 en 251-252.

²¹⁷ SCHEIRS V., 2014, 228; SCHEIRS V. en DECOENE S., *Panopticon* 2016/5, (393) 395.

²¹⁸ SCHEIRS V., 2014, 229 en 250.

²¹⁹ SCHEIRS V. en DECOENE S., *Panopticon* 2016/5, (393) 396; ROBERT L. EN MINE B., 'Toekenning uitgaansvergunningen en penitentiair verlof onder de loep', *Juristenkrant* 2013/268, (7) 7.

²²⁰ *Ibid.*

²²¹ SCHEIRS V., 2014, 251.

²²² *Ibid.*, 115-116 en 153.

²²³ *Ibid.*, 129.

voorbereiding maar werd er tijdens de zitting wel relevante informatie uit het psychosociaal verslag aangehaald.²²⁴

163. De psychosociale expertise vormt een belangrijk document in de besluitvorming over de toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit. Echter blijkt uit onderzoek dat de meningen over de kwaliteit van de verslagen verdeeld zijn. Opvallend is dat de kritiek op de kwaliteit van de verslagen niet in alle gevallen leidt tot een beperkter gebruik van de verslagen in de praktijk.²²⁵

Toch was in beide onderzochte SURB'en de psychosociale expertise een belangrijke bron van informatie in de beslissingspraktijk waaraan veel waarde en belang wordt gehecht.²²⁶ De verslagen bieden immers een ruime hoeveelheid informatie over de persoon van de veroordeelde en laten de rechtbank toe een betere inschatting van de problematiek van de veroordeelde te maken.²²⁷

164. Ook (in de motivering van de beslissing) in het vonnis wordt regelmatig naar de psychosociale expertise verwezen, zij het door de ene SURB meer dan de andere.²²⁸ Het komt voor dat in het vonnis letterlijke passages uit het PSD-verslag worden opgenomen.²²⁹

165. Hoewel de PSD niet langer formeel in de wet wordt erkend, lijkt ze nog steeds een belangrijke rol te spelen bij de toekenning van de strafuitvoeringsmodaliteiten aan gedetineerden. Het PSD-verslag levert immers belangrijke informatie op over de persoon van de gedetineerde en diens onderliggende problematiek die van belang is bij de beoordeling van de tegenindicaties en de evaluatie van het reclasseringsplan.²³⁰ De manier waarop de informatie uit de psychosociale verslagen wordt geïncorporeerd kan verschillen van SUR(B) tot SUR(B) en van DDB tot DDB, toch alle met eenzelfde resultaat: aan de informatie van het PSD-verslag wordt door deze beslissingnemers belang gehecht. Naast de gevangenisdirecteur als formele adviesverlener vervult de PSD aldus nog steeds een belangrijke rol als feitelijke adviesverlener.²³¹

---

²²⁴ *Ibid.*, 117-118.

²²⁵ *Ibid.*, 131.

²²⁶ *Ibid.*, 129-130 en 251-252.

²²⁷ *Ibid.*, 131 en 252.

²²⁸ *Ibid.*, 151-153 en 155.

²²⁹ *Ibid.*, 153.

²³⁰ SCHEIRS V., 'Van binnen naar buiten. De externe rechtspositie van veroordeelde gedetineerden', 2017, (663) 682-683.

²³¹ SCHEIRS V. en DECOENE S., *Panopticon* 2016/5, (393) 395.

2.4 Conclusie

166. Dit theoretisch kader begon met een toelichting van de strafdoelstellingen waardoor strafrechters zich laten leiden bij het opleggen van de straf. Deze strafdoelstellingen bleken echter niet alleen van belang te zijn in de straftoemettingsfase. Ook in de straftenuitvoerleggingsfase komen enkele van deze strafdoelstellingen zoals het vermijden van recidive, het herstel, de resocialisatie, rehabilitatie en re-integratie alsook de bescherming van de maatschappij terug. Dat deze strafdoelstellingen ook in de straftenuitvoerleggingsfase van belang zijn blijkt uit de wettelijke tegenindicaties voor de toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit. Zo blijkt de doelstelling om recidive te vermijden en de maatschappij te beschermen bijvoorbeeld uit de tegenindicatie dat de veroordeelde nieuwe ernstige feiten zou plegen of een manifest risico voor de fysieke integriteit van derden, de doelstelling herstel blijkt uit de tegenindicatie die nagaat of de veroordeelde inspanningen levert om de burgerlijke partij te betalen en de doelstelling tot resocialisatie, rehabilitatie en re-integratie blijkt uit de tegenindicatie over de afwezigheid van vooruitzichten op sociale reclassering.

167. Voor de inschatting van deze wettelijke tegenindicaties kan de vraag of er sprake is van schuldinzicht, berouw en spijt in hoofde van de gedetineerde van belang zijn. Zo zal bijvoorbeeld in acht worden genomen of de gedetineerde schuldinzicht heeft en spijt en berouw betuigt of juist wrok koestert ten aanzien van de slachtoffers bij de inschatting van de tegenindicatie houding ten aanzien van de slachtoffers en het risico dat de veroordeelde het slachtoffer zou lastigvallen. Ook bij de tegenindicatie van het risico op nieuwe ernstige strafbare feiten is het van belang dat de gedetineerde schuldinzicht vertoont en verantwoordelijkheid opneemt voor zijn daden. De problematiek van de gedetineerde die aanleiding geeft tot crimineel gedrag kan immers slechts aangepakt worden wanneer hij zijn schuld en zijn problematiek erkent.

168. Voor de BD, het ET en de VI bij veroordeelden van een vrijheidsstraf van meer dan drie jaar vereist artikel 48 WER de uitwerking van een reclasseringsplan. Een belangrijke pijler van het reclasseringsplan is de psychosociale begeleiding. Om in aanmerking voor begeleiding te komen is echter een minimale hoeveelheid schuldinzicht en motivatie om aan zichzelf te werken vereist. Ook in het kader van de reclassering kan dus, met name het hebben van schuldinzicht, van belang zijn.

169. De verschillende strafuitvoeringsmodaliteiten kunnen worden toegekend door de DDB, de SUR of de SURB afhankelijk van de gevorderde strafuitvoeringsmodaliteit (die al dan niet een fundamentele wijziging van de detentietoestand inhoudt) en het uitvoerbaar gedeelte van de vrijheidsstraf. Zo zal de DDB bevoegd zijn om te beslissen over de UV en het PV, de SUR voor de BD, het ET, de VI of VILO in

geval van een vrijheidsstraf van drie jaar of minder en de SURB voor de BD, het ET, de VI of VILO bij een vrijheidsstraf van meer dan drie jaar.

170. Wanneer de gedetineerde om een strafuitvoeringsmodaliteit verzoekt zal de gevangenisdirecteur een dossier opstellen waarin ook een verslag van de gevangenisdirecteur wordt opgenomen. Dit verslag bevat de analyse van de persoonlijke situatie van de veroordeelde die de gevangenisdirectie heeft uitgevoerd met het oog op het beoordelen van de strafuitvoeringsmodaliteit. In deze analyse worden de tijdsvoorwaarden, de inhoudelijke voorwaarden, alsook de tegenindicaties beoordeeld. Het directieverslag bevat eveneens een advies van de gevangenisdirecteur over de toekenning of afwijzing van de gevorderde strafuitvoeringsmodaliteiten en in voorkomend geval, de bijzondere voorwaarden die hij nodig acht. In de praktijk blijkt deze analyse niet door de gevangenisdirectie maar door de PSD uitgevoerd te worden. De PSD maakt hierover een verslag op dat als inspiratiebron zal dienen voor de opmaak van het directieverslag. Het PSD-verslag wordt door gevangenisdirecteurs als een van de belangrijkste bronnen gezien voor de opmaak van het met redenen omkleed advies.

171. Hoewel de PSD niet uitdrukkelijk in de WER wordt vermeld en er een grotere rol voor de gevangenisdirectie lijkt te zijn weggelegd, blijken de PSD-verslagen een belangrijke bron van informatie te zijn. Niet alleen de gevangenisdirectie maar ook de DDB en de SURB lijken veel belang aan het PSD-verslag te hechten. Zowel bij de voorbereiding van de dossiers, tijdens de zitting als bij de motivering van de beslissing in het vonnis wordt regelmatig teruggegrepen naar informatie uit het PSD-verslag.

172. Er is echter niet veel actuele informatie beschikbaar over wat de PSD is, hoe zij concreet te werk gaat en welke informatie in haar verslagen wordt opgenomen. Wat wel geweten is, is dat de PSD onderdeel is van het DGEPI dat instaat voor de uitbating en aansturing van Belgische gevangenissen. De kerntaak van de PSD is advies verlenen opdat beslissingnemers met kennis van zaken over de toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit kunnen beslissen.

3 Empirisch onderzoek

173. Het tweede grote luik van deze meesterproef behelst het empirisch onderzoek dat gevoerd werd met het oog op het bekomen van meer inzicht over de rol van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in de verslaggeving van de PSD. Uit het theoretisch kader is immers gebleken dat schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen relevant kunnen zijn voor de inschatting van de wettelijke tegenindicaties bij de toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit. In dat theoretisch kader werd eveneens duidelijk dat voor de toekenning van deze modaliteiten de gevangenisdirectie een met redenen omkleed advies dient te verstrekken aan de beslissingnemende instantie. De gevangenisdirectie doet hiervoor in grote mate beroep op het PSD-advies. Ook de beslissingnemende instanties zelf hechten belang aan de informatie uit dat PSD-verslag waardoor dit verslag een machtige bron van informatie blijkt te zijn. Uit het theoretisch kader bleek echter niet welke invulling schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen volgens de PSD krijgen en of de PSD hiermee ook daadwerkelijk rekening houdt bij het maken van het verslag. Eveneens is het niet duidelijk hoe beoordeeld kan worden of er sprake is van schuldinzicht, berouw en spijt en hoe de oprechtheid ervan gepeild kan worden. Tot slot is het ook onduidelijk welke impact schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen op het uiteindelijke PSD-advies kunnen hebben. Aangezien nog heel wat vragen onopgelost bleven na de bestudering van de juridische literatuur, werd beroep gedaan op empirisch onderzoek in de hoop hiermee de informatiekloof te verminderen.

174. In dit deel wordt eerst toegelicht hoe het empirisch onderzoek in zijn werking is gegaan (3.1). Vervolgens worden de resultaten van het onderzoek besproken (3.2). Om overmatige herhaling in het besluit te vermijden zal in dit deel geen tussentijdse conclusie maar enkel een discussie worden geschreven (3.3).

3.1 Onderzoeksmethoden

175. In dit methodologisch hoofdstuk zal de keuze voor kwalitatieve, semigestructureerde interviews (3.1.1), de toelatingsprocedure (3.1.2), de rekrutering en beschrijving van de respondenten (3.1.3), het verloop van het interview (3.1.4), de analyse van de resultaten (3.1.5) en ten slotte de betrouwbaarheid en validiteit (3.1.6) van het onderzoek gedetailleerd worden toegelicht.

3.1.1 Kwalitatief onderzoek: semigestructureerde interviews

176. Het empirisch onderzoek in deze meesterproef bestaat uit een kwalitatief onderzoek. Kwalitatief onderzoek omvat verschillende onderzoeksmethoden om fenomenen in de realiteit te onderzoeken.²³² Het kenmerkt zich doordat de data in de natuurlijke situatie worden verzameld.²³³ Hierbij is de onderzoeker geïnteresseerd in de perspectieven en de betekenissen van de respondent.²³⁴ Het gaat de onderzoeker niet om de hoeveelheid data. Hij of zij is in het veld om te leren, onbekend terrein te ontdekken en te begrijpen wat er zich op dat onbekend terrein afspeelt.²³⁵ Bij kwalitatief onderzoek staan het verkennen en beschrijven van een bepaald sociaal fenomeen in de volle breedte en diepte alsook de inzichten van de respondenten centraal.²³⁶ Aangezien het onderzoek in deze meesterproef gericht is op het verkrijgen van inzicht in de betekenis van concepten zoals schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen volgens de PSD-leden en welke plaats zij daaraan geven in hun verslagen vormt kwalitatief onderzoek dan ook de gepaste methode.²³⁷

177. Kwalitatief onderzoek kan door middel van verschillende dataverzamelmethode uitgevoerd worden. Voor deze meesterproef werd geopteerd voor individuele semigestructureerde interviews. In een kwalitatief interview gaat de onderzoeker, binnen het kader van het onderzoeksdoel, op zoek naar een aansluiting bij de eigen beleving van de respondent.²³⁸ Interviews zijn niet louter een manier om data te verzamelen, het is een natuurlijke manier van sociale interactie die in verschillende situaties kan plaatsvinden.²³⁹ Deze methode heeft als voordeel dat zij ideeën en inzichten kunnen opleveren die geen enkele andere methode kan verschaffen omdat zij op diepgaande wijze de opvattingen van personen kunnen onderzoeken.²⁴⁰ Aangezien interviews interactief zijn, kan

---

²³² MOSER A. en KORSTJENS I., 'Series: practical guidance to qualitative research. Part 1: Introduction', *European Journal of General Practice* 2017, vol. 23, nr. 1, (271) 271.

²³³ JONES R., 'Why do qualitative research?', *BMJ* 1995, vol. 311, (2) 2.

²³⁴ EVERS J., 2023, 18.

²³⁵ *Ibid.*

²³⁶ PLOCHG T. en VAN ZWIETEN M.C.B., 'Kwalitatief onderzoek' in PLOCHG T. en JUTTMANN R.E. (eds.), *Handboek gezondheidszorgonderzoek*, Bohn Stafleu van Loghum, 2006, (77) 80; BAARDA B., *Dit is onderzoek!*, Noordhoff Uitgevers, 2019, 23-27.

²³⁷ MORTELMANS D., *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*, Acco, 2020, 20-21.

²³⁸ PLOCHG T. en VAN ZWIETEN M.C.B., 'Kwalitatief onderzoek', 2006, (77) 82.

²³⁹ ALVESSON M., 'Methodology for close up studies – struggling with closeness and closure', *Higher Education* 2003, vol. 46, (167) 169.

²⁴⁰ DIEFENBACH T., 'Are case studies more than sophisticated storytelling?: Methodological problems of qualitative empirical research mainly based on semi-structured interviews', *Quality & Quantity* 2008, (875) 882; KVALE S., 'The psychoanalytic interview as inspiration for qualitative research' in CAMIC P.M., RHODES J.E. en YARDLEY L. (eds.), *Qualitative research in psychology*, American Psychological Association, 2003, (275) 277; ALSHENQEETI H., 'Interviewing as a data collection method: a critical review', *English Linguistics Research* 2014, vol. 3, nr. 1, (39) 39.

de interviewer aanmoedigen om volledige, duidelijke antwoorden te geven en doorvragen op interessante onderwerpen.²⁴¹

Voorts kan ook de aanwezigheid van de interviewer een voordeel zijn. Indien de geïnterviewde de vraag niet correct zou hebben begrepen, kan dit onmiddellijk verholpen worden. Dit heeft als gevolg dat er meer gepaste antwoorden zullen volgen en aldus accuratere gegevens kunnen worden verkregen dan bijvoorbeeld bij een *survey*.²⁴²

178. De data werden via een semigestructureerd interview verzameld. De term semigestructureerd duidt op het feit dat de onderzoeker niet alles open laat maar zich voorbereidt op het interview door een topiclijst van onderwerpen en/of vragen op te stellen die tijdens het interview aan bod kunnen komen.²⁴³ Semigestructureerde interviews hebben onder meer als voordeel dat de onderzoeker niet verplicht is om de vooraf bepaalde volgorde te respecteren bij het behandelen van de onderwerpen waarin hij of zij geïnteresseerd is.²⁴⁴ De onderzoeker kan evenzeer spontaan vragen stellen die niet in de topiclijst staan voor het geval er tijdens het interview interessante dimensies naar voren komen.²⁴⁵ Een ander belangrijk voordeel van semigestructureerde interviews is dat het interview gericht kan blijven, terwijl de onderzoeker toch de autonomie heeft om relevante ideeën te onderzoeken die tijdens het interview aan het licht komen.²⁴⁶

179. Semigestructureerde interviews bestaan meestal uit open vragen die de deelnemers aanmoedigen een diepgaand antwoord te ontwikkelen, hun mening te geven en hun eigen ervaring te delen.²⁴⁷

3.1.2 Toelatingsprocedure

180. Alvorens het onderzoek van start kon gaan, diende een onderzoeksaanvraag ingediend te worden bij het DGEPI. Op dinsdag 8 oktober 2024 werd de officiële toelating bekomen om interviews in verkorte versie online af te nemen bij de PSD-leden van negen Vlaamse gevangenis.

---

²⁴¹ ALSHENQEETI H., *Linguistics Research* 2014, vol. 3, nr. 1, (39) 40.

²⁴² *Ibid.*, 42.

²⁴³ BOEIJE H. en BLEIJENBERGH I., *Analyseren in kwalitatief onderzoek*, Boom, 2023, 77.

²⁴⁴ KARATSAREAS P., 'Semi-structured Interviews' in KIRCHER R. en ZIPP L. (eds.), *Research methods in language attitudes*, 2022, (99) 100.

²⁴⁵ *Ibid.*

²⁴⁶ ADEOYE-OLATUNDE O.A. en OLENIK N.L., 'Research and scholarly methods: Semi-structured interviews', *Journal of the American College of Clinical Pharmacy* 2021, (1358) 1358 en 1360.

²⁴⁷ KARATSAREAS P., 'Semi-structured Interviews', 2022, (99) 100.

3.1.3 Respondenten

181. Hierna zal dieper worden ingegaan op hoe de rekrutering van de respondenten is verlopen en hoeveel respondenten uiteindelijk hebben deelgenomen aan het onderzoek. Daarnaast zal ook een beschrijving van de respondenten worden gegeven.

3.1.3.1 Rekrutering van de respondenten

182. De rekrutering van de respondenten verliep via de centrale PSD. Zij bezorgde de e-mailadressen van de PSD-coördinatoren van de verschillende gevangenissen aan de onderzoeker. Elke gevangenis heeft minstens één PSD-coördinator die de equipe van PSD-leden aanstuurt.

183. Er werden uitnodigingen tot deelname aan het onderzoek verstuurd naar de verschillende PSD-coördinatoren van de negen gevangenissen waarvoor toelating werd verkregen.

De PSD-coördinatoren stuurden vervolgens de contactgegevens van de PSD-medewerkers die bereid waren deel te nemen aan het onderzoek. Met deze personen werd een datum voor een online interview afgesproken. De respondenten ontvingen een e-mail met een informatiebrief, een toestemmingsformulier en een vragenlijst waarin zeer beknopt enkele achtergrondkenmerken van de respondenten werden bevraagd (zie bijlagen I-III). Deze documenten werden door de respondenten voor de start van het interview ingevuld en ondertekend.

3.1.3.2 Aantal respondenten

184. Het interview werd afgenomen bij tien respondenten. Zoals reeds in randnummer 176 werd aangegeven is kwalitatief onderzoek niet gericht op grote aantallen respondenten. Doorgaans volstaat een selectie van een tiental onderzoekseenheden aangezien de werkwijze van kwalitatief onderzoek geen grote steekproeven vereist.²⁴⁸ Gelet op het arbeidsintensieve karakter van coderen en analyseren en de beperkte tijd om het onderzoek uit te voeren is het aangewezen de steekproef beperkt te houden.²⁴⁹ Het onderzoek moet immers haalbaar blijven. Het is belangrijker dat het onderzoek omvangrijk is in de diepte dan in de breedte.²⁵⁰

---

²⁴⁸ *Ibid.*; PLOCHG T. en VAN ZWIETEN M.C.B., 'Kwalitatief onderzoek', 2006, (77) 82.

²⁴⁹ MORTELMANS D., 2020, 174-175.

²⁵⁰ *Ibid.*, 174.

De steekproef wordt doorgaans volledig geacht wanneer theoretische saturatie is bereikt.²⁵¹ Dit is het punt waarop de onderzoeker interviews analyseert waar niets nieuws in zit.²⁵² Dit punt van theoretische saturatie werd bereikt bij tien respondenten.

In de context van reflexieve thematische analyse (*infra* nr. 194 e.v.) wordt het verantwoord van de steekproefgrootte aan de hand van theoretische saturatie echter bekritiseerd.²⁵³ Het bepalen van de steekproefgrootte is in realiteit vaak een pragmatische beslissing van de onderzoeker gebaseerd op de geschiktheid van de data om de onderzoeksvraag te beantwoorden die niet los te zien is van wat als acceptabel of normatief wordt geacht door *gatekeepers* (bv. *reviewers* en redactie van een tijdschrift, financieringsinstantie, beoordelaars van een scriptie, ...) van het onderzoek.²⁵⁴

3.1.3.3 Beschrijving van de respondenten

185. De tien respondenten zijn afkomstig uit zes verschillende gevangenissen (zie tabel 1). Van de overige drie gevangenissen die werden uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek gaf één gevangenis aan niet te wensen deelnemen aan het onderzoek, één gevangenis heeft nooit gereageerd op de uitnodigingsmail en de derde wenste in eerste instantie wel deel te nemen aan het onderzoek maar de kandidaat uit deze gevangenis werd langdurig ziek. Door het wegvallen van deze PSD-medewerker was de werkdruk te hoog waardoor de andere PSD-leden van deze gevangenis geen tijd hadden om het interview af te nemen.

186. In onderstaande tabel wordt aangegeven hoeveel respondenten er afkomstig zijn uit elke deelnemende gevangenis.

---

²⁵¹ *Ibid.*

²⁵² *Ibid.*, 25 en 174.

²⁵³ BRAUN V. en CLARKE V., 'To saturate or not to saturate? Questioning data saturation as a useful concept for thematic analysis and sample-size rationales', *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health* 2021, vol. 13, nr. 2, 201.

²⁵⁴ *Ibid.*, 211.

Tabel 1. Verdeling respondenten over deelnemende gevangenissen

Gevangenis	Aantal respondenten (totaal 10)
Gevangenis 1	3
Gevangenis 2	1
Gevangenis 3	1
Gevangenis 4	2
Gevangenis 5	1
Gevangenis 6	2

187. Het interview werd afgenomen bij negen vrouwen en één man. Drie van de tien respondenten hebben een master in de psychologie behaald. Drie respondenten behaalden een master in de klinische psychologie. Een respondent behaalde een bachelor in het sociaal werk en een master in de sociologie. De overige drie respondenten volgden de studie maatschappelijk werk. Een van hen behaalde ook nog een master criminologische wetenschappen. De werkervaring van de respondenten varieert tussen de vier en 33 jaar.

188. Negen respondenten verklaarden in te staan voor taken van onthaal, begeleiding en re-integratie. Van deze negen respondenten zijn er drie respondenten die naast de taken van onthaal, begeleiding en re-integratie ook nog de taak van PSD-coördinator hebben. Eén respondent gaf aan enkel het onthaal en de begeleiding als taak te hebben maar voerde uitdrukkelijk de taak van adviesverlening toe. Ook drie van de negen andere respondenten voegden uitdrukkelijk de taak

adviesverlening toe in de open antwoordruimte. Hoewel slechts vier van de tien respondenten de taak van adviesverlening uitdrukkelijk toevoegden in de open antwoordruimte van de vijfde vraag uit de vragenlijst (zie bijlage III), hebben alle geïnterviewde respondenten een adviesverlenende taak.

3.1.4 Verloop van het interview

189. Op verzoek van het DGEPI vonden de interviews online plaats. Hiervoor werd het softwareprogramma Microsoft Teams gebruikt.

190. Ter voorbereiding op het afnemen van de interviews werd een topiclijst opgesteld met thematieken die onontbeerlijk werden geacht bij het afnemen van het interview (zie bijlage IV). De inhoud en structuur van deze topiclijst werden vervolgens voorgelegd aan prof. dr. Vanderhallen en doctorandus Maartje Verdickt, met als doel de validiteit en relevantie van de interviewvragen te garanderen. Tijdens de afname van het eerste interview was Maartje aanwezig ter ondersteuning en om bij te sturen waar nodig.

191. Het interview bestond uit drie grote delen. Het eerste deel ging over de begripsbepaling van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen. Hierbij werd gepeild naar de invulling die de respondenten aan de begrippen gaven en of de begrippen volgens hen een aparte betekenis hebben of eerder neerkomen op hetzelfde. Het tweede deel betrof hoe de begrippen beoordeeld worden. In dit deel werd voornamelijk gefocust op naar welke factoren gekeken wordt om te oordelen of schuldinzicht, berouw en spijt aanwezig zijn, hoe de oprechtheid ervan wordt ingeschat, de verschillende informatiebronnen waarop ze zich baseren alsook moeilijkheden die zich kunnen voordoen. Het laatste deel behelsde de rol die schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in het PSD-verslag spelen. Hierbij werden zaken bevraagd zoals op welke plaatsen in het verslag de begrippen besproken worden, of de begrippen in elk type verslag aan bod komen en ook even diepgaand, wat het effect is van de aan- en afwezigheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen op het advies en welke factoren een grotere invloed hebben op het uiteindelijke advies.

192. De respondenten werden er nog aan herinnerd dat het interview auditief werd opgenomen opdat dit achteraf zou kunnen worden getranscribeerd en de vergaarde informatie kon worden verwerkt. Hierbij werd de anonimiteit verzekerd aangezien de data geanonimiseerd en gecodeerd gingen worden.

193. Het afnemen van elk interviews duurde ongeveer 45 tot 60 minuten.

3.1.5 Analyseren van kwalitatieve onderzoeksresultaten: reflexieve thematische analyse

194. Het analyseren van kwalitatieve onderzoeksresultaten is gericht op het systematisch interpreteren van teksten in het licht van de onderzoeksvraag.²⁵⁵ Er bestaan veelzijdige manieren om deze analyse door te voeren. Voor dit onderzoek werd gekozen voor de methode van reflexieve thematische analyse om de onderzoeksresultaten te analyseren.²⁵⁶ Thematische analyse is een analyse-instrument om thema's – patronen van betekenis in een dataset – in kwalitatieve data te herkennen, analyseren en rapporteren.²⁵⁷

195. Thematische analyse is een flexibele en bruikbare onderzoeksmethode met vrijheid van toepassing, die een gedetailleerde en complexe weergave van onderzoeksresultaten mogelijk maakt.²⁵⁸ Aan de hand van deze methode is het mogelijk om het verhaal van de respondenten te vertellen vanuit hun perspectief en belevingswereld, wat als een essentieel onderdeel van goed kwalitatief onderzoek wordt beschouwd en bijgevolg een geschikte analysemethode voor dit onderzoek vormt.²⁵⁹

196. Het is een illusie dat een onderzoeker volledig neutraal de realiteit kan blootleggen door middel van zijn of haar onderzoek. Meer nog, bij reflexieve thematische analyse is de subjectiviteit van de onderzoeker zelfs essentieel voor het onderzoek.²⁶⁰ Reflexiviteit duidt op het middel waarmee de actieve en bewuste rol van de onderzoeker ondersteund wordt en de kwaliteit van het onderzoek bevorderd wordt.²⁶¹ De onderzoeker is zich ervan bewust dat ideeën, aannames en waarden de interpretatie van de dataset beïnvloeden daarom stelt deze regelmatig de vraag of de juiste afstand en onafhankelijkheid blijft behouden.²⁶²

---

²⁵⁵ PLOCHG T. en VAN ZWIETEN M.C.B., 'Kwalitatief onderzoek', 2006, (77) 86.

²⁵⁶ BRAUN V. en CLARKE V., 'Can I use TA? Should I use TA? Should I not use TA? Comparing reflexive thematic analysis and other pattern-based qualitative analytic approaches', *Counselling and Psychotherapy Research* 2021, vol. 21, nr. 1, (37) 38.

²⁵⁷ BRAUN V. en CLARKE V., 'Using thematic analysis in psychology', *Qualitative Research in Psychology* 2006, vol. 3, nr. 2, (77) 79; JOY E., BRAUN V. en CLARKE V., 'Doing reflexive thematic analysis: A reflective account' in MEYER F. en MEISSEL K. (eds.), *Research methods in education, social work, and counselling*, New Zealand Council for Educational Research Press, 2023, (155) 156.

²⁵⁸ BRAUN V. en CLARKE V., *Qualitative Research in Psychology* 2006, vol. 3, nr. 2, (77) 78.

²⁵⁹ VERHOEVEN N., *Thematische analyse: patronen vinden bij kwalitatief onderzoek*, Boom, 2023, 35.

²⁶⁰ TERRY G. en HAYFIELD N., 'Reflexive thematic analysis and men's embodiment following injury or illness: a worked example', *Anatomical Sciences Education* 2025, (1) 2, DOI: 10.1002/ase.70058.

²⁶¹ JOY E., BRAUN V. en CLARKE V., 'Doing reflexive thematic analysis: A reflective account', 2023, (155) 158.

²⁶² VERHOEVEN N., 2023, 39.

197. Het analyseren van de data volgens reflexieve thematische analyse kan worden ingedeeld in zes fasen die geen lineair proces vormen, maar eerder een recursief proces zijn, waarbij voortdurend heen en weer wordt bewogen tussen de verschillende fasen.²⁶³ Deze fasen schijnen geen rigide stappenplan voor dat gevolgd moet worden maar vormen een hulpmiddel om de onderzoeker bij de thematische analyse te begeleiden.²⁶⁴ Er is bijgevolg niet slechts één manier waarop reflexieve thematische analyse kan gebeuren.²⁶⁵

198. De eerste fase heeft betrekking op het vertrouwd raken met de data.²⁶⁶ In dit onderzoek werd gewerkt met verbale data. De interviews moesten eerst naar schriftelijke vorm worden getranscribeerd alvorens een thematische analyse kon worden uitgevoerd. Gelet op het arbeidsintensieve²⁶⁷ karakter werd voor het maken van dergelijke transcripten gebruik gemaakt van de transcribeerfunctie van Microsoft Word. Aangezien de door deze software gegenereerde transcripten aanzienlijke onnauwkeurigheden bevatten, werd elk transcript handmatig gecorrigeerd door middel van herhaaldelijk beluisteren van de oorspronkelijke interviewopnamen, waarbij de transcriptie van Microsoft Word louter als uitgangspunt voor de uiteindelijke tekstverwerking fungeerde. Het maken van dergelijk transcript is niet alleen vereist voor de verdere analyse van de onderzoeksresultaten maar fungeert eveneens als een eerste kennismaking met de verzamelde data.²⁶⁸

199. Bij het maken van het transcript werd gekozen voor een letterlijke, genaturaliseerde²⁶⁹ uitwerking van de interviews om zo trouw mogelijk te blijven aan de daadwerkelijke uitingen van de respondent. Hierbij werd alles wat de respondent verbaal maar ook non-verbaal (bv. hoesten, stiltes²⁷⁰) uitte uitgeschreven, met inbegrip van herhalingen, versprekingen, stotteren, 'uhms'²⁷¹, etc. De uitspraak, de non-verbale signalen en grammaticale onregelmatigheden die deel uitmaken van de

---

²⁶³ FINLAY L., 'Thematic Analysis: 'The 'Good', the 'Bad' and the 'Ugly'', *European Journal of Qualitative Research in Psychotherapy* 2021, vol. 11, (103) 107.

²⁶⁴ VERHOEVEN N., 2023, 37.

²⁶⁵ BRAUN V. en CLARKE V., 'Toward good practice in thematic analysis: avoiding common problems and be(com)ing a knowing researcher', *International Journal of Transgender Health* 2023, Vol. 24, nr. 1, (1) 1; BRAUN V. en CLARKE V., *Thematic analysis. A practical guide*, Sage, 2022, 9.

²⁶⁶ BRAUN V. en CLARKE V., 2022, 43.

²⁶⁷ HALCOMB E. en DAVIDSON P.M., 'Is verbatim transcription of interview data always necessary?', *Applied Nursing Research* 2006, vol. 19, nr. 1, (38) 40; VERHOEVEN N., 2023, 49-50.

²⁶⁸ BRAUN V. en CLARKE V., *Qualitative Research in Psychology* 2006, vol. 3, nr. 2, (77) 87-88; PLOCHG T. en VAN ZWIETEN M.C.B., 'Kwalitatief onderzoek', 2006, (77) 87.

²⁶⁹ WIDODO H.P., 'Methodological considerations in interview data transcription', *International Journal of Innovation in English Language* 2014, vol. 3, nr. 2, (101) 105.

²⁷⁰ Stiltes worden vermeld in de transcripten maar niet de duur ervan.

²⁷¹ OLIVER D.G., SEROVICH J. en MASON T.L., 'Constraints and opportunities with interview transcription: towards reflection in qualitative research', *Social Forces* 2005, vol. 84, nr. 2, (1273) 1283.

dagelijkse communicatie kunnen immers belangrijke inzichten bieden in de betekenisgeving van de respondent, die bij een andere manier van transcriptie verloren zouden gaan.²⁷² Hierbij werd eveneens de nodige aandacht aan de interpunctie besteed aangezien ook dat de interpretatie van de data kan beïnvloeden.²⁷³

Deze manier van uitwerking laat een zo grondig mogelijke analyse van alle resultaten toe met behoud van de authenticiteit van de uitingen.²⁷⁴ Bovendien draagt een combinatie van een *verbatim* transcriptie met notities van de onderzoeker over non-verbaal gedrag van respondenten volgens de literatuur bij tot de betrouwbaarheid, validiteit en waarheidsgetrouwheid van kwalitatieve dataverzameling.²⁷⁵

200. Om de bescherming van de privacy te kunnen garanderen werden de transcripten volledig geanonimiseerd.

201. In het geval dat de interviewer ook degene is die de data analyseert, wordt de analyse al met enige voorkennis gestart. Desondanks is het uiterst belangrijk om vertrouwd te raken met de diepte en breedte van de inhoud door de data herhaaldelijk en op actieve wijze te lezen, waar dan ook de nodige tijd aan werd gependend.²⁷⁶ Bepaalde inzichten die tijdens deze fase werden bekomen werden door de onderzoeker genoteerd en in een apart bestand bijgehouden, wat het kritisch kijken naar de data kan faciliteren.²⁷⁷

202. In de tweede fase staat het coderen centraal. Coderen dient als hulpmiddel voor datareductie om de gegevens in kleinere eenheden op te delen.²⁷⁸ Tijdens een eerste codeerronde werden alle transcripten doorgenomen en alle relevante tekstfragmenten voor de beantwoording van de onderzoeksvraag aangeduid met een (of meerdere) code(s) die nauw aansluit(en) bij wat de

---

²⁷² *Ibid.*, 1285; BAZELEY P., *Qualitative data analysis: Practical Strategies*, Sage, 2021, 101-102.

²⁷³ BRAUN V. en CLARKE V., *Qualitative Research in Psychology* 2006, vol. 3, nr. 2, (77) 88; GUBRIUM J.F. en HOLSTEIN J., *Handbook of interview research: context & method*, Sage, 2002, 632.

²⁷⁴ WIDODO H.P., *International Journal of Innovation in English Language* 2014, vol. 3, nr. 2, (101) 105; STUCKEY H.L., 'The first step in data analysis: transcribing and managing qualitative research data', *Journal of Social Health and Diabetes* 2014, vol. 2, nr. 1, (6) 8; PLOCHG T. en VAN ZWIETEN M.C.B., 'Kwalitatief onderzoek', 2006, (77) 83.

²⁷⁵ MACLEAN L.M., MEYER M. en ESTABLE A., 'Improving accuracy of transcripts in qualitative research', *Qualitative Health Research* 2004, vol. 14, nr. 1, (113) 113-114; HALCOMB E. en DAVIDSON P.M., *Applied Nursing Research* 2006, vol. 19, nr. 1, (38) 38-39; WENGRAF T., *Qualitative Research Interviewing*, Sage, 2001, 213-223.

²⁷⁶ BRAUN V. en CLARKE V., *Qualitative Research in Psychology* 2006, vol. 3, nr. 2, (77) 87-88.

²⁷⁷ BRAUN V. en CLARKE V., 2022, 46-47.

²⁷⁸ MORTELMANS D., *Doing Qualitative Data Analysis with NVivo*, Springer, 2025, 20.

respondent expliciet zei.²⁷⁹ Voor het coderen werd gebruik gemaakt van het softwareprogramma NVivo. Hoewel het nooit zelfstandig resultaten zal opleveren die direct gerapporteerd kunnen worden kan software zoals NVivo de werklast van kwalitatieve onderzoekers verlichten.²⁸⁰ Het programma helpt kwalitatief materiaal te ordenen, doorzoekbaar te maken en visueel samen te vatten.²⁸¹ Naast het feit dat door het gebruik van dergelijke software het arbeidsintensieve karakter vermindert, kan het ook de betrouwbaarheid van de analyse vergroten.²⁸²

203. Aangezien de interviews tot doel hebben om de ervaring, de perspectieven en de meningen van de respondenten te weten te komen over schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in hun verslaggeving, werd eerder op een inductieve manier gecodeerd vertrekkend vanuit de dataset om zich met betekenis bezig te houden.²⁸³ Hierbij werd gebruik gemaakt van eerder semantische codes die de expliciet door de respondent geuite betekenissen vastleggen en vaak dicht bij de taal van de deelnemers blijven.²⁸⁴

204. De derde fase staat in het teken van het genereren van initiële thema's. Thema's omvatten een breed scala aan gegevens die worden verenigd door en getuigen van een gedeeld idee.²⁸⁵ In deze fase werd een structuur aangebracht in de lange lijst van codes die in de vorige fase werden ontwikkeld. Door het groeperen van de codes die op hetzelfde thema betrekking hadden, het nadenken over de relatie tussen codes en de thema's onderling werd er structuur in de lange lijst van initiële codes aangebracht met kandidaat-thema's als resultaat.

205. De vierde fase richtte zich op het ontwikkelen en herzien van de thema's die uit fase drie voortvloeiden zodat er op het einde van deze fase een duidelijk beeld is van de verschillende thema's, hoe ze zich tot elkaar verhouden en het overkoepelende verhaal dat de data weergeven.²⁸⁶ In deze fase werden de kandidaat-thema's aan de gecodeerde data getoetst om te valideren of elk kandidaat-thema in relatie staat tot alle data die het geacht wordt te onderbouwen.²⁸⁷ Daarnaast werd beoordeeld of elk thema een ander kernpunt overbrengt en zorgt voor een genuanceerd beeld van de

---

²⁷⁹ PLOCHG T. en VAN ZWIETEN M.C.B., 'Kwalitatief onderzoek', 2006, (77) 87; BOEIJE H. en BLEIJENBERGH I., 2023, 111-112; CHARMAZ K., *Constructing grounded theory*, Sage, 2014, 112.

²⁸⁰ MORTELMANS D., 2025, 12.

²⁸¹ *Ibid.*

²⁸² BOEIJE H. en BLEIJENBERGH I., 2023, 141.

²⁸³ BRAUN V. en CLARKE V., 2022, 56.

²⁸⁴ *Ibid.*, 57.

²⁸⁵ *Ibid.*, 77.

²⁸⁶ *Ibid.*, 97.

²⁸⁷ *Ibid.*, 89.

dataset dat in staat is om de onderzoeksvraag te beantwoorden.²⁸⁸ Zo werden enkele van de oorspronkelijke thema's opgesplitst, andere samengenomen, codes aangepast en werd irrelevante informatie apart gegroepeerd als "overige". Deze controle werd niet alleen uitgevoerd ten aanzien van de data die aan de codes werden gelinkt, de thema's werden eveneens getoetst aan de dataset in haar geheel.²⁸⁹ Hiervoor werd teruggegaan naar de transcripten waarin kleurcodes werden aangebracht die verband houden met de ontwikkelde thema's.

206. Tijdens de vijfde fase werden de thema's uit de vorige fase verder verfijnd, gedefinieerd en benoemd zodat de essentie van elk thema duidelijk werd. Aangezien de verfijning gepaard gaat met het schrijven, loopt dit noodzakelijkerwijze over in de laatste fase met betrekking tot het uitschrijven van de resultaten.²⁹⁰

207. Gedurende de zesde en tevens ook laatste fase werden de uiteindelijke resultaten uitgeschreven. In deze laatste fase stond het verder verfijnen van het analytisch werk centraal.²⁹¹ Ook in dit laatste stadium werden nog thema's toegevoegd, veranderingen aan de benaming van de thema's aangebracht en wijzigingen van de structuur doorgevoerd.

208. Om voldoende bewijs te leveren voor de geldigheid van de analytische claims wordt er regelmatig naar relevante data-extracten verwezen.²⁹² Gedurende de analyse geeft de onderzoeker betekenis aan de inhoud van de data. Zelfs een meer beschrijvende weergave van data waarbij dicht bij de betekenissen van de deelnemers wordt gebleven, vereist en weerspiegelt interpretatie.²⁹³ Aan de hand van de citaten wordt zowel aangetoond welke betekenissen er in de data zaten, alsook welke interpretatie de onderzoeker eraan heeft gegeven.²⁹⁴ Bij het citeren van de data-extracten werd erop toegezien dat bepaalde respondenten niet vaker werden geciteerd dan anderen. Elke respondent werd minstens vijf en maximaal zes keer geciteerd in de resultatenanalyse.

209. Bij het selecteren van citaten in de rapportage van de resultaten is er bewust voor gekozen de passages uit de transcripten taalkundig te bewerken. Er bestaat immers een kans dat respondenten onterecht als onsamenhangend of weinig welbespraakt worden beschouwd door het gebruik van

---

²⁸⁸ *Ibid.*

²⁸⁹ BRAUN V. en CLARKE V., 2022, 100-101.

²⁹⁰ *Ibid.*, 108.

²⁹¹ *Ibid.*

²⁹² BRAUN V. en CLARKE V., 2022, 131.

²⁹³ *Ibid.*, 196.

²⁹⁴ *Ibid.*, 135.

letterlijke citaten uit de interviewtranscripten zonder minimale bewerking, wat belangrijke ethische implicaties kan hebben.²⁹⁵ Daarnaast zijn letterlijke citaten overgenomen uit de transcripten inclusief alle haperingen, versprekingen, stiltes, uhms, ... vaak moeilijk leesbaar. De impact van het gebruik van een uitspraak van een respondent als citaat kan bevorderd worden wanneer de onderzoeker het citaat onderwerpt aan een zorgvuldige redactie, zonder uiteraard de inhoud van wat gezegd werd te wijzigen.²⁹⁶ Ook wordt het gebruikte dialect van de respondenten in de citaten vervangen door algemeen Nederlands. In het belang van een beter leesbare tekst en uit respect voor de integriteit en anonimiteit van de respondenten werd er daarom voor gekozen om passages uit de transcripten minimaal taalkundig en vormelijk te bewerken alvorens ze als citaat in deze meesterproef te gebruiken. De bewerking van de citaten gebeurde hoe dan ook na de analyse van de data zodat de uit de citaten verwijderde versprekingen, overmatig gebruik van uhm, ... wel in acht werden genomen voor de interpretatie van de data.²⁹⁷ Daarnaast gebeurde de bewerking van de citaten door dezelfde persoon als diegene die de interviews heeft afgenomen zodat erop kon worden toegezien dat het gewijzigde citaat nog overeenstemt met wat werkelijk werd gezegd.²⁹⁸

210. Bij het citeren van data-extracten werd irrelevante informatie weggelaten om het citaat niet langer te maken dan nodig is zonder dat informatie werd weggelaten die de beweerde stelling tegensprekt.²⁹⁹ Dit wordt aangeduid door het gebruik van volgend symbool: [...]. Eveneens werd waar nodig informatie toegevoegd wanneer deze vereist is om het citaat te kunnen begrijpen. Zo werd bijvoorbeeld achter een verwijswoord tussen vierkante haken verduidelijkt waarnaar verwezen werd in het data-extract.³⁰⁰

211. Wanneer in het hoofdstuk betreffende de resultatenanalyse kwantificerende taal wordt gebruikt, heeft dit tot doel om een indicatie te geven in welke mate een analytische claim door de respondenten wordt gedragen. Wanneer gesproken wordt van enkele, een aantal, meerdere of sommige respondenten heeft dit betrekking op drie tot vijf respondenten. De term meerderheid wordt gebruikt vanaf zes respondenten. In het geval dat er wordt gesproken van de meeste, de overgrote of grote meerderheid of bijna alle respondenten heeft dit betrekking op zeven respondenten of meer. De

---

²⁹⁵ GUBRIUM J.F. en HOLSTEIN J., 2002, 634.

²⁹⁶ *Ibid.*

²⁹⁷ GUBRIUM J.F. en HOLSTEIN J., 2002, 634.

²⁹⁸ *Ibid.*

²⁹⁹ BRAUN V. en CLARKE V., 2022, 134.

³⁰⁰ *Ibid.*

woorden vaak, doorgaans of meestal duiden op zes tot tien respondenten. Ten slotte wordt met de term allemaal uiteraard alle tien de deelnemende respondenten bedoeld.

3.1.6 Betrouwbaarheid en validiteit

212. Betrouwbaarheid en validiteit zijn traditionele criteria om de objectiviteit van het onderzoek te bepalen. Deze begrippen hebben betrekking op de mate waarin de bevindingen en de conclusies van het onderzoek de sociale realiteit adequaat representeren.³⁰¹ Betrouwbaarheid duidt op het principe dat andere onderzoekers gelijke uitkomsten hebben wanneer zij de waarnemingen zouden herhalen en dat toevallige fouten zo min mogelijk invloed hebben op de waarnemingen.³⁰² Validiteit heeft betrekking op de geldigheid van het onderzoek als gevolg van de afwezigheid van systematische – niet aan toeval te wijten – fouten.³⁰³ Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen interne validiteit, begripsvaliditeit en externe validiteit. Interne validiteit gaat over het kunnen trekken van de juiste conclusies, begripsvaliditeit over dat de onderzoeker meet wat hij beoogt te meten en externe validiteit heeft betrekking op de generaliseerbaarheid van het onderzoek.³⁰⁴

213. De keuze voor een flexibele onderzoeksmethode, namelijk semigestructureerde interviews, zorgt ervoor dat de onderzoeker kan inspelen op de reactie van de onderzochten waardoor beter kan worden waargenomen wat er wordt beoogd te worden waargenomen, wat dus de validiteit ten goede komt.³⁰⁵ Daarnaast wordt eveneens bijgedragen aan de validiteit van het onderzoek door systematisch aan het werk te gaan volgens de methode van reflexieve thematische analyse in plaats van op basis van de individuele voorkeuren of keuzes van de onderzoeker.³⁰⁶ Ook het feit dat gedurende het afnemen van de interviews op systematische wijze gebruik werd gemaakt van de interviewmethode ‘doorvragen’ vergroot de begripsvaliditeit.³⁰⁷

214. Validiteit van het onderzoek houdt er verband mee dat de onderzoeker op de juiste manier kennis neemt van de sociale wereld van de onderzochten zodat deze de betekenissen kan bestuderen en zo goed mogelijk interpreteren.³⁰⁸ Door het feit dat de interviews werden afgenomen,

---

³⁰¹ BOEIJE H. en BLEIJENBERGH I., 2023, 154.

³⁰² VERHOEVEN N., 2023, 26; BOEIJE H. ‘T HART H. en HOX J., *Onderzoeksmethoden*, Boom, 2009, 274.

³⁰³ VERHOEVEN N., *Wat is onderzoek?*, Boom, 2022, 31 en 158.

³⁰⁴ *Ibid.*, 32 en 158-163; MORTELMANS D., 2020, 466 ev.

³⁰⁵ BOEIJE H. en BLEIJENBERGH I., 2023, 155.

³⁰⁶ VERHOEVEN N., 2023, 28.

³⁰⁷ VERHOEVEN N., 2022, 290.

³⁰⁸ BOEIJE H. en BLEIJENBERGH I., 2023, 157.

getranscribeerd en op systematische wijze werden geanalyseerd door één en dezelfde onderzoeker, werd de data eigen gemaakt, wat de validiteit van het onderzoek bevordert.³⁰⁹

215. Bij het analyseren van de onderzoeksresultaten werd op zoek gegaan naar negatieve bewijzen. Dit zijn fragmenten die de analyse ondermijnen of tegenspreken om op deze manier de resultaten bij te stellen en genuanceerder te maken, waardoor ze sterker worden.³¹⁰ Ook dit draagt bij tot een grotere validiteit.

216. Het opnemen van de interviews kan voor een toename van de betrouwbaarheid zorgen, aangezien de auditieve opnames onbepaald herbeluisterd kunnen worden tijdens transcriptie en analyse.³¹¹ Iteratie – de afwisseling tussen dataverzameling en de analyse – kan eveneens de betrouwbaarheid van de gegevens vergroten.³¹²

217. Zoals aangegeven heeft de onderzoeker in reflexieve thematische analyse een actieve rol. De data worden immers door de onderzoeker geïnterpreteerd aangezien ze niet voor zichzelf kan spreken.³¹³ Dit wil echter nog niet zeggen dat kwalitatieve resultaten uitsluitend individuele opinies van de onderzoekers zijn.³¹⁴ Om die reden is reflexiviteit een belangrijk element van thematische analyse.³¹⁵ Deze kritische zelfreflectie waarbij de onderzoeker regelmatig de vraag stelt of de gemaakte keuzes wel goed zijn, de juiste afstand bewaard blijft en zijn eigen ideeën en opvatting de verzameling en analyse van de gegevens niet beïnvloedt, draagt eveneens bij aan de kwaliteit van het onderzoek.³¹⁶

Door in de resultatenanalyse data-extracten weer te geven, kan de lezer bovendien controleren of hij zich al dan niet in de interpretatie van de onderzoeker kan vinden. Deze manier van werken verhoogt de overtuigingskracht van het onderzoek.³¹⁷

218. Prof. dr. Vanderhallen en doctorandus Maartje Verdickt zagen, als ervaren onderzoekers, toe op de kwaliteit bij de uitvoering van het onderzoek alsook de verslaggeving. Zij gaven op regelmatige

---

³⁰⁹ BAZELEY P., 2021, 101.

³¹⁰ MORTELMANS D., 2020, 476-477.

³¹¹ BOEIJE H. en BLEIJENBERGH I., 2023, 131 en 292.

³¹² VERHOEVEN N., 2022, 273.

³¹³ BRAUN V. en CLARKE V., 2022, 91, 197-203.

³¹⁴ MORTELMANS D., 2020, 481.

³¹⁵ BRAUN V. en CLARKE V., 2022, 5, 13-15, 294.

³¹⁶ VERHOEVEN N., 2022, 156; VERHOEVEN N., 2023, 38-39; BOEIJE H. en BLEIJENBERGH I., 2023, 158-159; DOWLING M., 'Reflexivity' in GIVEN L.M. (ed.), *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods volume 2*, Sage, 2008, (748) 748.

³¹⁷ BOEIJE H. en BLEIJENBERGH I., 2023, 156.

momenten feedback, wat de betrouwbaarheid van het onderzoek ten goede kwam.³¹⁸ Ook het feit dat regelmatig overleg plaatsvond en er steeds op hen kon worden teruggevallen voor raad, advies en vragen was bevorderlijk voor de betrouwbaarheid van het onderzoek.³¹⁹

3.2 Analyse van de resultaten

219. In dit hoofdstuk worden de resultaten uit de interviews toegelicht. Tijdens de analyse van de onderzoeksdata konden verschillende thema's worden gedistilleerd die in dit hoofdstuk zullen worden besproken, met name: de invulling van de begrippen schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen (3.2.1), de vraag of de begrippen schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in het PSD-verslag worden gebruikt (3.2.2), de informatie op basis waarvan het PSD-verslag wordt opgesteld (3.2.3), de peiling naar de aanwezigheid en oprechtheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen (3.2.4), de invloed van tijd op schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen (2.3.5), de plaats waar de begrippen in het PSD-verslag aan bod komen (3.2.6) en ten slotte de impact die deze begrippen op het uiteindelijke advies hebben (3.2.7).

3.2.1 De invulling van de begrippen schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen

220. Met uitzondering van één respondent worden de begrippen schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen door alle respondenten als drie afzonderlijke begrippen beschouwd. Weliswaar liggen ze dicht bij elkaar, waardoor het onderscheid tussen de drie begrippen niet altijd eenduidig verwoord kon worden. Enkele respondenten hadden moeite met het onderscheid tussen spijt en berouw waardoor ook het onderscheid tussen spijtbetuigingen – in de zin van het betuigen van spijt – en berouw evenzeer geen sinecure bleek.

221. Om aan te tonen dat het om drie afzonderlijke begrippen gaat haalden enkele respondenten aan dat een gedetineerde schuldinzicht kan tonen zonder dat daarmee noodzakelijkerwijs spijt gepaard gaat. Omgekeerd kan een gedetineerde aangeven spijt te hebben, zonder schuldinzicht te tonen. Evenzo kan een gedetineerde zich bewust zijn van zijn eigen fouten en aldus schuldinzicht vertonen zonder dat dit gepaard gaat met berouw. Voor het onderscheid tussen spijt en berouw werd voornamelijk aangegeven dat berouw dieper zit of verder gaat dan spijt. Een van de respondenten haalde aan dat het betalen van de burgerlijke partij, wat door sommige van de bevraagde PSD-leden

---

³¹⁸ BRAUN V. en CLARKE V., 2022, 273-274; VERHOEVEN N., 2022, 156; VERHOEVEN N., 2023, 28; BOEIJE H. en BLEIJENBERGH I., 2023, 162.

³¹⁹ VERHOEVEN N., 2022, 156.

als een uiting van berouw kan worden gezien in de zin van boetedoening en verantwoordelijkheid opnemen voor de feiten, nog niet wil zeggen dat de betrokkene ook spijt heeft. Ook spijt en berouw gaan aldus niet noodzakelijk hand in hand.

222. Op basis van de verschillende omschrijvingen die de geïnterviewde PSD-leden aan het begrip hebben gegeven kan schuldinzicht worden omschreven als het besef bij de gedetineerde dat wat hij gedaan heeft ontoelaatbaar is. Het betreft het inzicht in de eigen gemaakte fouten, het eigen aandeel in de criminele feiten inzien of simpel gezegd weten dat je fout bent geweest. Voor de ene respondent gaat schuldinzicht gepaard met empathie voor de slachtoffers en/of de maatschappij en het beseffen wat de gevolgen van de feiten voor het slachtoffer en de maatschappij zijn terwijl de andere dit eerder als een onderdeel van spijtbetuigingen of berouw ziet. Ook de component verantwoordelijkheid opnemen voor de gepleegde feiten wordt door enkele respondenten als onderdeel van schuldinzicht gezien terwijl andere respondenten het opnemen van verantwoordelijkheid zien als iets dat naast schuldinzicht kan bestaan.

223. Het begrip spijtbetuigingen zou omschreven kunnen worden als de gedetineerde die het jammer vindt wat er is gebeurd, die inzit met wat hij gedaan heeft en dat ook externaliseert. Spijt kan volgens de meeste respondenten op verschillende niveaus slaan. Zo kan de gedetineerde spijt hebben voor zichzelf, zijn familie of naasten, het slachtoffer of de maatschappij. Voor een van de respondenten zijn spijtbetuigingen het gevolg van een intrinsieke motivatie.

“Het oprecht kunnen zeggen naar het slachtoffer toe ik heb een fout begaan. Dat heeft deze gevolgen voor u gehad. Ik voel met u mee. Ik had dat nooit mogen doen en vooral ik ga dat in de toekomst anders aanpakken in de goede zin natuurlijk hé. Want ja sommige mannen kunnen ook zeggen ik ga het anders aanpakken in de zin van ik ga ervoor zorgen dat ik niet meer gepakt ga worden.” (respondent 6)

224. Berouw wordt meer als een gevoel, een emotie gezien die verder gaat of dieper zit dan het schuldinzicht en de loutere spijtbetuigingen. Berouw van de gedetineerde gaat gepaard met de tendens om het goed te willen maken of te moeten boeten voor wat de gedetineerde gedaan heeft om het vervolgens beter te willen doen. De boetedoening kan bijvoorbeeld bestaan in het betalen van de burgerlijke partij. Een respondent meende dat berouw “iets moreels heeft” (respondent 9) en een andere respondent sprak van “zoiets heel christelijk” (respondent 10). De respondent die bij spijtbetuigingen sprak over intrinsieke motivatie, spreekt bij berouw over de extrinsieke motivatie.

“Als je berouw toont, dat je uw burgerlijke partij of uw gerechtskosten betaalt. Van oké ik weet ik heb iets gedaan dat niet mag en ik moet daarvoor boeten eigenlijk. Ik moet de gevolgen daarvoor dragen

[...] Die zijn veroordeeld tot de burgerlijke partij te betalen en die doen dat ook. Maar dat is dan ja, voor mij dan misschien iets meer zo de extrinsieke motivatie daarvan.” (respondent 6)

225. Slechts één respondent meende dat de begrippen dezelfde betekenis hebben en door elkaar gebruikt kunnen worden. Voor deze persoon konden schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen gezien worden als het onder woorden brengen door de gedetineerde wat hij heeft gedaan en welk leed hij daarbij berokkend heeft ten aanzien van het slachtoffer alsook de maatschappij.

3.2.2 Het gebruik van de begrippen schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in het PSD-verslag

226. Uit de interviews blijkt dat de respondenten de begrippen schuldinzicht en spijtbetuigingen frequent in hun verslaggeving vermelden, althans geven zij minstens een beschrijving die de lading van de begrippen dekt, zoals deze in de vorige titel werden toegelicht. De volgende passage maakt dit duidelijk:

“Euh ja spijtbetuigingen dat woord op zich zal ik niet echt gebruiken, maar als iemand tegen mij zegt “ik heb spijt van wat ik gedaan heb”, dan ga ik wel in mijn verslag schrijven betrokkenen zegt dat hij spijt heeft van wat hij gedaan heeft.” (respondent 3)

227. Het begrip berouw wordt bijna door geen enkele respondent uitdrukkelijk in de verslaggeving gebruikt. Het principe van berouw, zoals in vorige titel omschreven, blijft echter relevant in de verslaggeving aangezien de gedragingen of uitingen die het gevolg kunnen zijn van berouw wel degelijk door de respondenten in acht worden genomen bij het opstellen van de verslagen zonder dat de betrokken PSD-leden er uitdrukkelijk de term berouw op kleven of omdat de uitingen of gedragingen onder de noemer van spijt worden meegenomen.

“Het woord berouw ga ik niet gemakkelijk gebruiken. Ik kan wel iets schrijven in de zin van betrokkene zegt dat hij ervan wakker ligt, dat hij het heel erg vindt wat hij gedaan heeft, maar ik ga niet gemakkelijk schrijven hij heeft berouw.” (respondent 3)

“Ik denk dat berouw iets verder reikt dan gewoon spijt maar het begrip zelf gebruik ik eigenlijk zelden of nooit. Ik denk dat ik eigenlijk als ik over spijt spreek, ga ik wel altijd kaderen wat er dan onder die spijt valt. [...] Ik ga daar ook wel aan koppelen of dat ik zie van die man gaat daar ook effectief mee aan de slag of niet. Dus denk ik dat ik het zo ja, als een algemeen begrip meer gebruik.” (respondent 9)

228. Een van de respondenten gaf aan dat er wel gepeild wordt naar de concepten schuldinzicht en spijtbetuigingen, maar dat daarover slechts zeer beknopt iets wordt geschreven in het verslag. PSD-leden mogen volgens deze respondent immers niet zomaar schrijven wat ze willen. Er wordt hen gevraagd niet te veel te schrijven om de lezers ervan werk te besparen.

3.2.3 De informatie op basis waarvan het PSD-verslag wordt opgesteld

229. De bevroegde PSD-leden voeren op regelmatige basis gesprekken met de gedetineerden met het oog op het opstellen van het verslag. Het aantal gesprekken en de frequentie ervan varieert volgens de geïnterviewden afhankelijk van verschillende factoren zoals de fase van het onderzoek, detentiefase (bv. of de gedetineerde reeds in tijdsvoorwaarden is), de medewerking en input van de gedetineerde, het concrete dossier, hoeveel beschikbare tijd, het concrete PSD-lid, ...

Enkele geïnterviewde PSD-leden gaven aan tijdens deze gesprekken niet expliciet aan de gedetineerde te vragen of hij spijt heeft. Zij laten de gedetineerde zijn versie van de feiten vertellen om vervolgens vragen te stellen zoals “Hoe kijk je nu naar de feiten?” en “Wat had je toen anders kunnen doen?” “Hoe zou dat voor het slachtoffer zijn geweest?” om de houding ten aanzien van de feiten en het slachtoffer te kaderen.

230. Alle bevroegde PSD-leden trachten naast de inzichten uit de gesprekken met de gedetineerden zoveel mogelijk informatie in acht te nemen bij het opmaken van de verslagen. Zo zal ook altijd het vonnis en/of het arrest erbij worden genomen indien voorhanden. Een andere interessante informatiebron die door de meeste respondenten werd aangehaald is de gerechtelijk bundel³²⁰. Hierin staat informatie over de houding van de veroordeelde ten aanzien van de politiediensten en de onderzoeksrechter tijdens het onderzoek en het proces (bv. opstandig of meewerkend), de verhoren, de foto's van de plaats delict, verslagen van gerechtsdeskundigen, of de persoon zichzelf aangegeven heeft dan wel of hij werd opgepakt, enzovoort.

231. Verder kan ook het strafregister relevante informatie voor de opmaak van het verslag bieden volgens enkele van de respondenten. De meeste geïnterviewde PSD-leden beroepen zich ook regelmatig op informatie van de justitieassistent, zoals de maatschappelijke enquête. Voor het overige zijn ook het detentiegedrag, tuchtrapporten, informatie van de penitentiaire beambten, en

---

³²⁰ Dit is een dossier met alle informatie die tijdens het onderzoek werd verzameld en dat wordt opgevraagd bij het parket waar de zaak werd uitgesproken. Vermoedelijk komt dit overeen met het strafdossier. Omdat alle respondenten de term gerechtelijk bundel gebruikten werd er bewust voor gekozen dezelfde term in de resultatenbespreking te gebruiken.

informatie uit andere gevangenissen waar de gedetineerde reeds eerder verbleef belangrijke elementen die telkens door enkele van de respondenten werden aangehaald als informatiebron voor het opmaken van het verslag.

“Ja we proberen op alle mogelijke manieren informatie te verzamelen dat is dan geen informatie die rechtstreeks van de man komt maar dat is dan informatie vanuit de gerechtelijk bundel bijvoorbeeld, informatie aan de hand van de maatschappelijke enquête, informatie ontvangen via de penitentiaire beambten doorheen de jaren. [...] We proberen op die manier zoveel mogelijk bronnen bij elkaar te leggen.” (respondent 1)

232. Twee respondenten gaven ook nog aan dat zij, mits akkoord van de gedetineerde, informatie kunnen opvragen bij hulpverleningsinstanties waarop de gedetineerde beroep heeft gedaan. Niet alle instanties zijn echter geneigd deze informatie te delen.

“Ik probeer altijd in dat eerste gesprek zowat te polsen van zijn er hulpverleningsorganisaties buiten die u wat kennen en krijg ik toestemming om daarmee te overleggen want daar krijg je ook wel veel informatie van. Dus ik probeer wel uit verschillende bronnen euh ja informatie te halen. [...] Euhm, maar je dat heeft ook wel wat met tijd denk ik te maken. De ene keer kan ik al wel eens meer dienstverleners hulpverlenersorganisaties buiten bellen dan de andere keer.” (respondent 6)

233. De informatie die vergaard kan worden bij het opstellen van het verslag is evenwel, volgens een aantal respondenten, afhankelijk van de beschikbare tijd die de PSD-leden hebben om hun verslag te maken. Het opstellen van het PSD-verslag kan immers enkele maanden in beslag nemen. In gevallen waarin snel gehandeld moet worden, is er niet altijd voldoende tijd om informatie bij andere actoren op te vragen. Meer dan de helft van de bevraagde PSD-leden geeft aan onder bepaalde omstandigheden het verslag op te moeten stellen met beperkte informatie. Zeker bij de eerste adviezen die reeds binnen enkele weken tot maanden moeten zijn opgesteld is er nog niet altijd een gerechtelijk bundel of een maatschappelijke enquête voorhanden.

“Ja soms hebben wij zelfs nog geen vonnis hé. Dan moeten wij gaan schooien bij advocaten van kun je ons het vonnis bezorgen. Want ja, we moeten adviseren maar we hebben niks. Dan heb je alleen het verhaal van de man. Ja en als hij dan nog eens zegt dat hij onschuldig is, dan weet je helemaal niks.” (respondent 2)

234. Het verslag is volgens twee PSD-leden een dynamisch document dat altijd wordt aangepast in functie van de informatie die op dat moment voorhanden is en kan bijgevolg gedurende het gehele detentieverloop regelmatig wijzigen.

235. Aan de hand van zoveel mogelijk van deze informatiebronnen trachten de respondenten een zo genuanceerd mogelijk beeld van de gedetineerde te vormen en een inschatting van de risico's en tegenindicaties te kunnen maken met het oog op het advies en de evaluatie van het reclasseringsplan. Aangezien schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in verschillende rubrieken van het PSD-verslag vervat zitten (*infra* nr. 255) zullen deze informatiebronnen eveneens van belang zijn voor de inschatting ervan.

3.2.4 Peiling naar de aanwezigheid en oprechtheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen

236. Tijdens het interview werd getracht een antwoord te vinden op de vraag hoe de PSD nagaat of er sprake is van schuldinzicht, berouw en spijt in hoofde van de gedetineerde alsook hoe de oprechtheid ervan wordt beoordeeld. De meeste bevraagde PSD-leden geven immers aan regelmatig met oppervlakkige spijtbetuigingen geconfronteerd te worden die meer dan eens voornamelijk betrekking hebben op spijt voor de gevolgen die de feiten voor zichzelf hebben of gericht zijn op een goede indruk maken. In deze titel wordt daarom in gegaan op hoe de bevraagde PSD-leden de aanwezigheid van schuldinzicht, berouw en spijt peilen (3.2.4.1), hoe de oprechtheid ervan wordt beoordeeld (3.2.4.2) alsook welke moeilijkheden zich voordoen bij de inschatting van de oprechtheid (3.2.4.3).

3.2.4.1 Peiling naar de aanwezigheid van schuldinzicht, berouw en spijt

237. Zoals in randnummer 229 aangegeven, hebben alle PSD-leden regelmatig gesprekken met de gedetineerden. Daarnaast geven enkele van de bevraagde PSD-leden aan dat ze om te beoordelen of er sprake is van schuldinzicht, berouw en spijt kijken naar of de gedetineerde verantwoordelijkheid neemt voor zijn daden, de feiten niet minimaliseert, de schuld niet bij een ander legt alsook of dat hij zelf de gevolgen draagt voor zijn daden door bijvoorbeeld de burgerlijke partij te betalen en dit niet door iemand anders laat doen. Hierbij werd echter wel door een respondent de nuance gemaakt dat gedetineerden soms ook de burgerlijke partij betalen omdat hier belang aan wordt gehecht door de SURB zonder dat er van schuldinzicht, berouw of spijt sprake is. Vandaar dat één van de respondenten sprak van een extrinsieke motivatie. De gedetineerde zou evenzeer zijn geld aan kantine in de gevangenis kunnen geven maar hij kiest ervoor dat niet te doen. Het betalen van de burgerlijke partij

wil bijgevolg nog niet per definitie zeggen dat er sprake is van schuldinzicht, berouw of spijt. Deze vorm van verantwoordelijkheid opnemen voor de gepleegde feiten kan hiervoor wel een indicatie zijn.

Een ander element waarnaar volgens een van de respondenten wordt gekeken is of de gedetineerde de wensen van het slachtoffer respecteert, bijvoorbeeld door het aanvaarden en naleven van een regio- of plaatsverbod. Een andere indicator voor de aanwezigheid van schuldinzicht, berouw en spijt is volgens een aantal respondenten wanneer de gedetineerde niet louter bezig is met zichzelf en de gevolgen die zijn veroordeling en detentie op zijn leven hebben, maar ook oog heeft voor de impact die de feiten op het slachtoffer of de maatschappij hebben gehad. Enkele van de bevraagde PSD-leden gaven ook nog aan te kijken naar informatie zoals het vonnis en desgevallend de gerechtelijk bundel. Daaruit kan de houding ten aanzien van de feiten en het slachtoffer ten tijde van het onderzoek en het proces blijken. Tegelijkertijd gaven bijna alle respondenten aan dat er bij gedetineerden vaak mentale processen plaatsvinden waardoor de gedetineerde de feiten een plaats heeft kunnen geven en zijn houding ten aanzien van de feiten doorheen de tijd kan evolueren.

Een respondent haalde aan dat spijt niet expliciet betuigd hoeft te worden. Of de gedetineerde spijt heeft kan evenzeer blijken uit wat er verteld wordt en hoe hij staat ten opzichte van wat er gebeurd is.

3.2.4.2 Peiling naar de oprechtheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen

238. De verschillende geïnterviewde PSD-leden haalden verschillende elementen aan waarmee zij rekening houden bij de peiling naar de oprechtheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen. In wat volgt worden deze verschillende factoren besproken, zoals: a) het bewustzijn van de mogelijkheid van sociaal wenselijke uitingen, b) verbale en non-verbale uitingen, c) emoties, d) consistentie in de uitingen, e) diepgang van de spijtbetuigingen, f) motivatie om het in de toekomst beter te doen, g) verandering in het gedrag en h) de koppeling met de persoonlijkheid.

a) Sociaal wenselijke uitingen

239. Iets meer dan de helft van de bevraagde PSD-leden geeft uitdrukkelijk aan zich ervan bewust te zijn dat gedetineerden sociaal wenselijke antwoorden kunnen geven of hun spijt betuigen omdat ze denken hierdoor meer kans te hebben op een positief advies. Door vaker met een gedetineerde te spreken, leren de bevraagde PSD-leden de gedetineerde beter kennen. Hierdoor is het ook makkelijker om door de gedetineerde heen te kijken om de oprechtheid van spijtbetuigingen en berouw te beoordelen. Sommige geïnterviewden haalden ook aan dat professionele ervaring ervoor zorgt dat het

makkelijker wordt de oprechte spijtbetuigingen van de sociaal wenselijke te kunnen onderscheiden. Desondanks slagen sommige profielen, zoals psychopathische persoonlijkheden, er toch in de geïnterviewde PSD-leden, ondanks vele jaren ervaring, te doen geloven dat het om oprechte spijtbetuigingen gaat wanneer dit niet het geval is.

b) Verbale en non-verbale uitingen

240. Voor de beoordeling van de oprechtheid kijken, naast de verbale uitingen waar alle bevroagde PSD-leden rekening mee houden, een aantal van de bevroagde PSD-leden ook naar de non-verbale uitingen om de oprechtheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen te beoordelen. Voorbeelden van dergelijke non-verbale uitingen zijn de mimiek, de lichaamshouding van de gedetineerde en kenmerken van zenuwachtigheid zoals onrustig op een stoel schuifelen.

c) Emoties

241. Ook de stem, de krop in de keel en de emoties tijdens de betuigingen van spijt of berouw zijn volgens enkele respondenten relevant voor de beoordeling van de oprechtheid ervan. Hier dient echter volgens enkele respondenten een kanttekening bij geplaatst te worden. Door de geruime tijd die er vaak verstrijkt tussen het plegen van de feiten en de effectieve opsluiting na een definitief geworden veroordeling zijn de meest extreme emoties reeds gaan liggen. Wanneer de detentie pas vijf jaar na de feiten aanvangt, heeft die persoon reeds vijf jaar geleefd met de feiten die hij heeft gepleegd. Hierdoor is het mogelijk dat hij deze feiten ondertussen een plaats heeft kunnen geven en bijgevolg op een andere manier over de feiten zal kunnen spreken dan zeer kort nadat de feiten werden gepleegd. De grote shock en de emoties zijn er op dat moment vaak niet meer. Wanneer de gedetineerde bijgevolg zonder al te veel zichtbare emoties over de feiten kan praten en op zeer neutrale manier zijn spijt betuigt of zijn berouw uit hoeft dit niet noodzakelijk te duiden op een gebrek aan oprechtheid.

d) Consistentie in de uitingen

242. Niet alleen de manier waarop de spijt wordt betuigd is relevant, de helft van de bevroagde PSD-leden toetst eveneens of wat er gezegd wordt overeenstemt met de algehele manier waarop de gedetineerde zich opstelt en de consistentie in de gedane uitspraken, zoals blijkt uit deze passage:

“Stel dat de man een paar keer op verlof is geweest dan gaan wij het justitiehuis vragen om een evaluatie te doen. Dan gaan die een keer horen van hoe gaat het dan thuis. Hoe stelt de man zich op ten aanzien van zijn familie? Daar komt soms heel interessante informatie uit want een man kan zich

soms als een engeltje ten aanzien van ons verhouden, maar als we dan merken hoe dat hij zich verhoudt ten aanzien van andere dan hebben we snel door we krijgen niet de echte allee hij doet zich anders voor dan dat hij is ten aanzien van ons.” (respondent 1)

“De consistentie in wat ze zeggen [...] ja als je zegt: “Ja maar het was mijn vrouw. Ze heeft borderline en ze doet ambetant en ze nam haar medicatie niet en ik was kort.” En de volgende keer zei je: “Ja het was de liefde van mijn leven, ze kon niets misdoen”.” (respondent 7)

243. Een van de respondenten haalde ook aan dat het niet oprecht overkomt dat wanneer met de gedetineerde over de feiten wordt gesproken de gedetineerde plots zijn spijt betuigt zonder daarover reeds in eerdere gesprekken iets gezegd te hebben. De spijtbetuigingen mogen met andere woorden niet *ad hoc* zijn.

e) Diepgang van de spijtbetuigingen

244. Ook de diepgang waarmee gedetineerden vertellen over de feiten en hun spijt daarvan kan volgens meer dan de helft van de respondenten helpen de oprechtheid van de spijtbetuigingen te beoordelen. Doorgaans wordt er dan doorgevraagd waarvan de gedetineerde precies spijt heeft en ten aanzien van wie. Zo komt meer dan eens boven dat het toch eerder om oppervlakkige spijtbetuigingen lijkt te gaan aangezien de gedetineerden vastlopen, zenuwachtig worden of er snel over gaan.

f) Motivatie om het in de toekomst beter te doen

245. De meeste bevroegde PSD-leden vinden het ook belangrijk de spijt en het berouw terug te zien in de motivatie om eventuele problematieken aan te pakken en het echt anders te willen doen naar de toekomst toe om ervoor te zorgen dat er geen nieuwe misdrijven worden gepleegd. Dat blijkt uit volgende passage:

“Als iemand zegt van “ik ben helemaal verantwoordelijk voor wat er gebeurd is en ik heb daar vreselijk veel spijt van maar ik ga echt wel niet naar het CGG of ik ga echt wel geen burgerlijke partij afbetalen”, dan denk ik ja euhm. Ik heb graag dat je het ziet in het gedrag ook.” (respondent 3)

“Als ze echt zeggen van oké ik wil uit dat milieu geraken, ik wil mijn leven anders inrichten of ik heb spijt dat ik mij agressief heb opgesteld of dat er slachtoffers zijn gevallen. Ja willen ze daar iets mee doen hé? Willen ze een agressiebegeleiding gaan volgen? Willen ze een drugsbegeleiding volgen? Hoe staan ze daar allemaal tegenover? Ik denk dat dat ook wel belangrijk is om in te schatten hoe oprecht

menen ze het met het feit dat ze niet meer terug willen of dat ze er iets aan willen doen? Dan moeten ze ook wel een beetje laten zien dan daarin.” (respondent 8)

g) Verandering in het gedrag

246. Volgens bijna alle respondenten is een ander belangrijk aspect om de oprechtheid te beoordelen de verandering in het gedrag. Zo wordt er bijvoorbeeld gekeken naar het gedrag van de gedetineerde gedurende zijn detentie, zoals hoe hij zich verhoudt ten aanzien van penitentiaire beambten en medegedetineerden maar ook hoe hij zich gedroeg tijdens een eerdere uitgaansvergunning of een penitentiair verlof. Wanneer een gedetineerde veroordeeld is voor geweldsfeiten en zijn spijt heeft betuigd en beloofd heeft er alles aan te doen zodat dit niet opnieuw gebeurt om vervolgens de ene vechtpartij na de andere te hebben in de gevangenis, zal de oprechtheid van de spijtbetuigingen met een korrel zout worden genomen.

“Als je heel veel schuldinzicht toont, dan willen wij ook wel zien dat daar wat gedrag aan vasthangt hé want anders komt het niet meer oprecht over ook niet hé.” (respondent 2)

“Iemand kan wel zeggen ik heb spijt van wat ik gedaan heb, maar als wij dan zien dat die zijn detentiegedrag vreselijk slecht blijft: dat die zijn slachtoffer niet betaalt, dat die drugs mee naar binnen pakt na een uitgaansvergunning, dat die de boel hier op stelten zet. Ja, dan kan die wel zeggen ik heb spijt van wat ik gedaan heb en ik wil het anders doen, maar dan is de geloofwaardigheid van dat te zeggen wel, ja, nihil.” (respondent 5)

Door een aantal PSD-leden werd hierbij wel de nuance gemaakt dat het in de gevangenis niet eenvoudig is voor de gedetineerden, waardoor er geen al te grote stappen van hen verwacht mogen worden. Dit blijkt onder meer uit volgend citaat:

“Het is niet omdat je het hier niet zo heel gemakkelijk hebt, dat dat wil zeggen dat je geen spijt hebt. Denk ik hé. [...] Bijvoorbeeld: we zitten hier in een gevangenis, ze zitten hier met vier op cel. Euhm ja dat is niet evident hé. Allee ik bedoel dus u gedrag ja enerzijds wel, langs de andere kant is het soms ook sommige mannen kunnen het ook wel echt gewoon niet. [...] Je hebt geen een moment rust hé als je met vier op cel zit. Je zit continu euhm. Dus ja gedrag is een indicator, maar is zeker niet iets denk ik waar dat je u blind op mag staren.” (respondent 4)

h) Koppeling met persoonlijkheid

247. De grote meerderheid van de bevroegde PSD-leden maakte de reflectie dat ook niet elke gedetineerde de intellectuele, emotionele of cognitieve capaciteiten heeft om oprecht spijt te betuigen, berouw te voelen of zich in de situatie van het slachtoffer te verplaatsen. Sommige gedetineerden kunnen eenmaal niet veel verder komen dan de spijt die ze voor zichzelf hebben. Er dient met andere woorden een koppeling gemaakt te worden met de persoonlijkheid maar ook de voorgeschiedenis, opvoeding, ... van de gedetineerde. Het is niet steeds een geval van niet willen maar soms ook van niet kunnen, zoals naar voren komt in de volgende citaten:

“Mensen hebben ook wel een geschiedenis. Die zijn op een bepaalde manier opgevoed, die hebben bepaalde waarden meegekregen van thuis van hun omgeving. Sommige mannen, ja, zijn er zelfs niet toe in staat om zich te verplaatsen tot iemand anders.” (respondent 6)

“Je kan niet van een psychopaat of een antisociaal verwachten dat hij diep diep diep spijt heeft. [...] Ik vergelijk dat soms met je kan iemand zonder handen niet verwijten dat hij niet kan liften.” (respondent 10)

3.2.4.3 Moeilijkheden bij de inschatting van de oprechtheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen

248. De beoordeling van de oprechtheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen is geen sinecure. Zij gaat gepaard met enkele moeilijkheden die van deze inschatting een extra uitdaging maken. In wat volgt worden drie van deze moeilijkheden toegelicht. Het gaat om: a) het gebrek aan objectieve maatstaven waardoor de inschatting gedeeltelijk op gevoel is, b) de inschatting van oprechtheid bij anderstalige gedetineerden en c) de invloed van cultuurverschillen.

a) Inschatting oprechtheid gedeeltelijk op gevoel bij gebrek aan objectieve maatstaven

249. Zo goed als alle bevroegde PSD-leden erkennen dat de beoordeling van de oprechtheid van het schuldinzicht, berouw en de spijtbetuigingen een inschatting is die gedeeltelijk op gevoel wordt gemaakt. De bevroegde PSD-leden trachten dat gevoel zoveel mogelijk af te toetsen aan de informatie over de gedetineerde die beschikbaar is zoals het vonnis, de info over de gedetineerde afkomstig van de familie via de maatschappelijk enquête, informatie van de justitieassistent (bijvoorbeeld over het verloop van eerder toegekende uitgaansvergunningen en penitentiaire verloven), ... Desondanks is de beoordeling van de oprechtheid geen exacte wetenschap waar eveneens geen objectieve maatstaven voor bestaan. Om tegemoet te komen aan die subjectieve beoordeling wordt daarom bij de meeste

van de bevroagde gevangenissen samengewerkt aan één dossier door meerdere PSD-leden of wordt het dossier op een teamoverleg besproken om af te toetsen of ook de collega's eenzelfde indruk bij de betrokken gedetineerde hebben.

b) De inschatting van oprechtheid bij anderstalige gedetineerden

250. De inschatting van de oprechtheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen wordt volgens bijna alle respondenten een extra uitdaging wanneer het om anderstalige gedetineerden gaat. In dergelijk dossiers is er volgens enkele PSD-leden vaak minder informatie voorhanden. Het gebruik van een beëdigd tolk kost tevens veel geld. De financiële middelen zijn er niet om voor elk gesprek met een anderstalige gedetineerde beroep op een erkende tolk te doen. Als gevolg hiervan halen een aantal respondenten aan dat medegegetineerden regelmatig als tolk worden gebruikt. Dit is echter deontologisch gezien niet voor alle gesprekken mogelijk, zoals de feitenbespreking, waardoor er minder gesprekken met de gedetineerde zullen plaatsvinden. De gesprekken die plaatsvinden zijn volgens meerdere PSD-leden ook minder diepgaand. Een respondent haalt aan dat ook de gerechtelijk bundel meestal beperkter is bij anderstaligen door de taalbarrière. Bij het gebruik van een tolk, zij het een erkende, zij het een medegegetineerde, zullen er volgens de helft van de respondenten, steeds nuances verloren gaan, zoals de manier waarop iets gezegd wordt en de gevoelens die erbij gepaard gaan. Dit is eveneens het geval wanneer rechtstreeks met de gedetineerde wordt gecommuniceerd in een gemeenschappelijke taal, zoals het Engels of het Frans.

“Zelfs al heb je vertaaltoestellen of ga je hulp zoeken bij iemand die dat vertaalt. Het is veel moeilijker om over dat soort zaken [spijt, schuldinzicht, berouw] te communiceren. Dat gaat niet over wc-rollekes of over brood.” (respondent 2)

“Je weet inhoudelijk wel wat de man zegt. Maar ik heb soms ook het gevoel ja, ik zie iemand aan de overkant wat echt zo nerveus worden en zo kwaad worden zelfs maar de tolk gaat dat niet op die manier overbrengen aan mij. Die gaat gewoon echt louter zeggen de man zegt dat en dan denk ik, ja, is hij nu echt kwaad? Is dat in die cultuur dat ze zo van hun tak maken?” (respondent 9)

c) De impact van cultuurverschillen op de inschatting van de oprechtheid

251. Ten slotte kunnen ook cultuurverschillen de inschatting van de oprechtheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen volgens de meeste respondenten bemoeilijken. Spijtbetuigingen en berouw gaan over emoties, een onderwerp waar niet in alle culturen even openlijk over wordt gesproken. Dat kan ervoor zorgen dat gedetineerden met een andere culturele achtergrond niet snel

spijtbetuigingen zullen uiten. In bepaalde culturen primeert de groep op het individu. Dit kan tot gevolg hebben dat gedetineerden uit dergelijke culturen ondanks hun veroordeling feiten blijven ontkennen en aldus geen spijt betuigen om de familiale eer niet in discrediet te brengen. Dit wil echter niet zeggen dat de betrokken gedetineerde zich niet bewust is van zijn fouten, hij externaliseert zijn spijt, berouw en schuldinzicht gewoonweg niet.

In sommige gevallen verschillen de waarden en normen van de gedetineerde dermate met de Westerse waarden en normen waardoor de gedetineerde gewoon niet beter weet omdat hij zo opgevoed is en nooit anders gekend heeft.

“Ik heb ooit een man gehad en die smeed pilipili in de ogen van zijn kinderen als die stout waren. [...] Iemand die hier opgegroeid is en dat doet, dan zouden we dat al bijna sadistisch omschrijven, terwijl dat dat voor die man was dat niet per se vanuit een sadisme ofzo. Dat was gewoon bij hem als kind ook zo.” (respondent 4)

Een gebrek aan spijtbetuigingen en uitingen van schuldinzicht en berouw kan aldus volgens meer dan de helft van de respondenten het gevolg zijn van culturele verschillen. De meeste bevroegde PSD-leden zullen in dat geval trachten te kaderen wat de redenen voor dit gebrek kunnen zijn. Met het oog op de reclassering, in geval dat de gedetineerde een verblijfsrecht heeft, geven ook enkele respondenten aan in te zetten op de culturele bijscholing of minstens de Westerse waarden aan de gedetineerde uit te leggen.

“Dat is iets dat we ook wel meenemen in ons verslag en dan ook wel in de houding ten opzichte van de feiten of spijt naar slachtoffers, inzicht. Dat we dat wel eens kunnen beschrijven van ja binnen zijn cultuur, binnen zijn leefwereld is het niet de gewoonte om te spreken over emoties. Dus ja, dat zijn dingen die we wel merken en ook wel meenemen in de verslaggeving zonder daar oordelend over te zijn.” (respondent 7)

“Ik moet nu wel eerlijk toegeven dat we dan misschien wel sneller op zoek gaan naar een begeleiding rond dat culturele of al zelfs in de gevangenis om daar ja een beetje zo ja psycho-educatie te geven rond bepaalde thema's.” (respondent 6)

3.2.5 Invloed van tijd op schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen

252. In randnummer 241 werd reeds aangehaald dat enkele respondenten aangaven dat door het verstrijken van de tijd tussen het plegen van de feiten en het moment dat de betrokken PSD-leden de gedetineerde ontmoeten er reeds wat mentale processen hebben kunnen plaatsvinden. Hierdoor heeft de gedetineerde de feiten reeds een plaats kunnen geven waardoor hij niet langer de shock en de extreme emoties vertoont die er wel kunnen zijn kort na de feiten.

“Op zich is dat een gezond mechanisme als iemand vijf jaar na de feiten dat op zich een plaats heeft gegeven wat hij gedaan heeft. Hij kan dat wel verwoorden wat er allemaal gebeurd is, maar je ziet niet meer exact die emoties. Ja, dan vind ik niet dat je vijf jaar na de feiten zomaar kan concluderen dat de man geen spijt heeft. [...] Ik vergelijk dat een beetje met als er iemand overlijdt. Als mijn moeder overleed, ja dat is ondertussen tien jaar geleden. Ja ik heb daar nog altijd spijt van, maar emotioneel ga je dat aan mij minder merken natuurlijk. Ik toon niet meer die grote emoties en dat is iets dat wij in gevangenis X missen omdat de mensen meestal al een aantal jaren achter de rug hebben en dat op zich wel een plaats hebben gegeven.” (respondent 10)

253. Enkele respondenten geven echter aan dat niet iedereen in staat is om zelf tot dergelijke mentale processen te komen of niet verder geraakt dan het besef wat de gevolgen van de feiten voor zichzelf zijn. In het verlengde hiervan gaven enkele van de geïnterviewde PSD-leden aan het als hun taak te beschouwen om, ondanks dat ze geen therapeuten zijn, de spiegel voor te houden om zo de gedetineerde zijn processen op gang te laten komen om tot nader inzicht te komen.

“Waar dat wij in het kader van ons verslag en onze rol soms ook wel die kritische noot mogen stellen. Dit is ook wel de realiteit waarbij dat je, ja toch andere zaken belicht die mogelijks schuldinzicht of spijt die oprecht is of inzichten daarin kunnen teweegbrengen. We zijn geen therapeuten en we kunnen niks toveren dat er niet is maar we kunnen soms wel de andere kant belichten en dan zie je dat er bij sommigen ook wel dingen komen en een impact heeft en dingen beseffen waar dat dat in het begin bijvoorbeeld niet was.” (respondent 7)

Dergelijke processen komen niet van vandaag op morgen op gang, zeker niet in de context van een gevangenis:

“Niet iedereen wordt onmiddellijk na de feiten wakker met het diepste schuldinzicht of de grootste spijtbetuinging dus je moet iemand daar ook wel de kans in geven om daarin te ontwikkelen.” (respondent 5)

De bevroagde PSD-leden verwachten daarom ook geen grote stappen en zijn met kleine beetjes vooruitgang al zeer tevreden. Deze voortuitgang blijkt bijvoorbeeld door de evolutie van de houding ten aanzien van de feiten en het slachtoffer ten tijde van het gerechtelijk proces te vergelijken met het moment waarop de PSD de feiten met de gedetineerde bespreekt.

254. Door middel van mentale processen leert de gedetineerde aldus leven met het idee dat hij een misdrijf heeft gepleegd en kan hij mogelijks ook tot inzichten komen over welk schade hij anderen hiermee heeft aangedaan. Deze processen vragen echter tijd. Het verstrijken van de tijd kan er voor zorgen dat de emoties en de shock gaan liggen zodat er ruimte komt om verder na te denken en deze mentale processen te laten ontwikkelen.

3.2.6 De plaats waar schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in het PSD-verslag aan bod komen

255. Uit voorgaande titels in dit hoofdstuk is gebleken dat de geïnterviewde PSD-leden rekening houden met schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen bij het opmaken van de verslagen en het advies dat daarin wordt opgenomen, alsook hoe de aanwezigheid en oprechtheid van deze begrippen beoordeeld wordt. In deze titel zal toegelicht worden onder welke rubrieken van de verschillende soorten PSD-verslagen de concepten schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen kunnen worden opgenomen. Hiervoor wordt een onderscheid gemaakt tussen het standaardverslag (3.2.6.1), de re-integratienota (3.2.6.2) en het uitgebreid verslag (3.2.6.3).

3.2.6.1 Standaardverslag

256. Uit de interviews met de PSD-leden bleek dat volgens alle respondenten het inschatten van de risico's in het PSD-verslag centraal staat. Niet alleen met het oog op de toekenning van strafuitvoeringsmodaliteiten maar ook voor de uitwerking van het reclasseringsplan. De meeste respondenten haalden uitdrukkelijk aan dat de inschatting van de risico's in het standaardverslag gebeurt aan de hand van de acht criminogene domeinen.

“Wij moeten de criminogene domeinen bespreken hé. Die criminogene domeinen zijn eigenlijk bepalend naar risicoinschatting. Dus dat is op zich geen nattevingerwerk hé. Dat zijn wetenschappelijk onderbouwde rubrieken volgens het RNR-model.” (respondent 4)

257. In het standaardverslag kunnen schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen op verschillende plaatsen besproken worden, afhankelijk van de persoonlijke werkwijze van het betrokken PSD-lid die het verslag opstelt en het belang dat deze eraan hecht.

258. Eén respondent gaf aan in de voorstelling van de betrokkene (rubriek 2) te verwijzen naar de geuite spijt. Ook een andere respondent bespreekt (het gebrek aan) schuldinzicht berouw en spijtbetuigingen in de voorstelling van de betrokkene indien het erg opvallend is.

259. Alle geïnterviewde PSD-leden gaven aan dat schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen aan bod komen bij de delictbespreking (rubriek 3), waarin zowel de versie van de feiten van de gedetineerde als de feiten zoals deze in het vonnis/arrest staan besproken worden. Met name in het onderdeel over de houding ten aanzien van de feiten en het slachtoffer zal besproken worden of er in hoofde van de gedetineerde sprake is van schuldinzicht, berouw en spijt.

260. De meeste respondenten geven aan dat schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in de vierde rubriek met betrekking tot de criminogene domeinen, met name in de domeinen van de antisociale persoonlijkheid (bv. agressieproblematiek) en de antisociale cognities, vermeld kunnen worden. Antisociale cognities zijn denkfouten zoals een luxewagen stelen in de veronderstelling dat die omnium verzekerd is zodat de verzekering de benadeelden wel zal betalen of als mensen de drugs niet van de gedetineerde kopen, dan kopen ze die wel bij iemand anders. Sommige respondenten haalden ook de antisociale voorgeschiedenis (bv. al van jongs af aan antisociaal gedrag, spijbelen, 20 keer van school veranderen) aan als domein waarin schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in vervat kunnen zitten.

“We stellen eigenlijk onze verslagen op naar de criminogene domeinen. Euhm een onderdeel daarvan is dan, ja de antisociale persoonlijkheid. En daar valt dat wel een beetje in hé. Hebben ze inzicht in wat ze hebben misgedaan? Tonen ze schuldinzicht? Hoe kijken ze naar de slachtoffers? Nemen ze hun verantwoordelijkheid op voor hetgeen ze hebben gedaan?” (respondent 8)

Een aantal respondenten maakten echter wel een kanttekening dat, hoewel het ook bij de criminogene domeinen kan worden besproken, zij de begrippen persoonlijk eerder bij de houding ten aanzien van de feiten en het slachtoffer bespreken. Elk bevraagd PSD-lid heeft immers zijn eigen manier van werken. Waar de ene respondent het sneller bij de delictsbespreking zet, zal de andere schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen eerder onder de criminogene domeinen vermelden.

“Tenzij het echt persoonlijkheidskenmerken zijn, schrijven we het bij de criminogene domeinen maar anders is het wel bij de feiten dat dat uitgeschreven wordt.” (respondent 4)

Een andere mogelijkheid die door een aantal respondenten werd aangehaald is dat de begrippen zowel bij de delictsbespreking als de criminogene domeinen worden besproken.

“Eigenlijk worden ze wel beschreven bij houding ten aanzien van de feiten. Wat je waarneemt wordt daar beschreven maar hoe dat je het interpreteert gaat dan eerder terechtkomen bij de antisociale cognities en antisociale persoonlijkheid.” (respondent 2)

“Je hebt sowieso de delictsbespreking. Daar wordt sowieso de houding ten aanzien van de feiten en de houding ten aanzien van de slachtoffers besproken. Ik zal dan misschien minder de link maken naar of spijt oprecht is of niet. Ik zal dan verwijzen naar mijn criminogene domeinen. En daar heb je zo ja de antisociale persoonlijkheidsstijl, antisociale cognities. Daar wordt dat dan ook nog eens een keer besproken.” (respondent 6)

Waar de concepten aan bod komen, hangt aldus sterk af van de persoonlijke werkwijze van het betrokken PSD-lid.

261. Of (het gebrek aan) schuldinzicht berouw en spijtbetuigingen aan bod komen bij de vijfde rubriek over de evaluatie van het reclasseringsplan zal evenzeer van het concrete PSD-lid afhangen. Twee respondenten gaven aan dat schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen relevant konden zijn voor de evaluatie van het reclasseringsplan. Zo worden er bijvoorbeeld conclusies getrokken over het al dan niet aanwezig zijn van berouw, in de zin van financiële verantwoordelijkheid nemen voor de gepleegde feiten en zelf de burgerlijke partij betalen, in het kader van de reclasseringsperspectieven. Een andere respondent gaf daarentegen uitdrukkelijk aan dat schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen niet per se relevant zijn in de rubriek met betrekking tot de evaluatie van het reclasseringsplan. De overige bevraagde PSD-leden spraken niet over deze rubriek wanneer hen werd gevraagd op welke plaats in het verslag schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen aan bod komen.

262. Ook in de laatste rubriek van het standaardverslag, waarin de wettelijke tegenindicaties worden ingeschat en het advies wordt geformuleerd, achten alle respondenten op één na schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen relevant voor de inschatting van de tegenindicaties. Een respondent gaf aldus aan dat schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen niet in de tegenindicaties voorkomen.

De mate waarin schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen relevant zijn voor de inschatting van de tegenindicaties hangt echter af van om welke tegenindicatie het gaat. Wat de slachtoffer gerichte tegenindicaties betreft – voornamelijk het risico dat veroordeelde het slachtoffer gaat lastigvallen en de houding ten aanzien van het slachtoffer – zijn de negen respondenten het eens dat de begrippen een rol kunnen spelen bij de inschatting van deze tegenindicaties.

“Onze titel is de houding ten aanzien van het slachtoffer maar spijt is daar wel een onderdeel van. Ja dat wordt daar wel zeker in besproken, ja. [...] Daar moeten wij dan een paragraafje rond formuleren. Daar zullen wij bijvoorbeeld in schrijven: “betrokkene stelt dat hij spijt heeft van hetgeen er gebeurd is” en dan daar onze analyse over: “dit komt doorleefd over” of “op basis van dit en dit en dit kunnen we ons afvragen in hoeverre dat hetgeen wat betrokkene zegt wel echt effectief zo is.” (respondent 5)

“Als iemand continu zit te zeggen van ik ben onterecht veroordeeld en zich heel negatief en misschien zelfs wraakzuchtig gaat uiten ten aanzien van het slachtoffer, ja, dan gaat dat daarin [bij tegenindicatie houding ten aanzien van de slachtoffers of het risico dat iemand slachtoffers gaat lastigvallen] opgenomen worden hé want dan willen wij ook ons hand niet in het vuur steken dat die buiten komt en dat die het slachtoffer gaat lastigvallen als die zo wraakzuchtig is.” (respondent 9)

Voor de inschatting van het risico op recidive waren deze negen respondenten ook van mening dat het hebben van schuldinzicht, berouw en spijt in bepaalde mate mee in overweging wordt genomen.

“Als er op geen enkel vlak euh dat de man bereid is om verantwoordelijkheidszin te tonen voor hetgeen wat dat er is gebeurd en en op geen enkel vlak voeling heeft met met met euh de slachtoffers. Dan kan je u de vraag stellen wat gaat hem dan weerhouden om om diezelfde feiten opnieuw te plegen behalve het feit dat hij dan opnieuw het risico loopt om in de gevangenis terecht te komen. Euhm want dan is er intrinsiek helemaal niks dat hem tegenhoudt om dat eigenlijk opnieuw te doen he.” (respondent 1)

Echter meent ongeveer de helft van deze negen respondenten dat schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen slechts een onrechtstreekse invloed op de inschatting van het recidiverisico hebben. Volgens deze PSD-leden werd in de literatuur aangetoond dat ontkenning geen recidivebepalende factor is. Er kunnen namelijk verschillende redenen zijn om te ontkennen zoals schaamte, advies van de advocaat, ongeloof dat gedetineerde die feiten zelf heeft gepleegd, past niet bij zelfbeeld, bescherming familiale eer in groepsculturen, ...

“Onrechtstreeks. Ik denk dat antisociale cognities zeer belangrijk zijn voor het inschatten van die tegenindicaties en dat [schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen] hoort wat mij betreft ook wel bij antisociale cognities. Van leg ik de verantwoordelijkheid voor de zaken buiten mij of neem ik die bij mij? Rechtvaardig ik mijn gedrag, ja of nee? Hoe sta ik ten opzichte van het slachtoffer of andere zwakkere mensen? Allee dat is iets wat op zich wel heel relevant is voor die tegenindicatie. Het zegt ook, maar niet altijd, iets over de motivatie naar behandeling toe. Als iemand absoluut geen inzicht heeft in het feit dat hij iets verkeerd gedaan heeft, ja dan is er vaak ook geen enkele motivatie voor behandeling en die motivatie voor behandeling is natuurlijk wel belangrijk voor het risico op recidive.” (respondent 3)

Maar aangezien spijt, schuldinzicht en berouw volgens de meeste respondenten verweven zitten in de criminogene domeinen die volgens alle respondenten aan de basis liggen van de inschatting van het recidiverisico, zullen ze dus onrechtstreeks toch een rol spelen. Desondanks is er volgens deze PSD-leden een grotere rol weggelegd voor schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen bij de inschatting van de slachtoffergerichte tegenindicaties.

“Onderzoeker: speelt schuldinzicht, spijt en berouw ook een rol bij de inschatting van de tegenindicatie van het recidiverisico?”

Respondent: Nee niet rechtstreeks, denk ik. Maar dat zit natuurlijk wel weer verworven in die antisociale cognities en in die persoonlijkheidskenmerken die dat daar wel in zitten.” (Interview met respondent 4)

263. Voor het risico dat de veroordeelde zich aan de uitvoering van de straf zou onttrekken is schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen volgens één respondent niet relevant terwijl twee andere respondenten uitdrukkelijk stellen dat dit wel het geval is. De overige respondenten spraken niet over deze tegenindicatie wanneer het ging over de rol die schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen bij de inschatting van de tegenindicaties kunnen hebben.

264. Ook voor gedetineerden zonder recht op verblijf wordt een standaardverslag opgesteld wanneer zij een vrijheidsstraf van meer dan drie jaar hebben gekregen waarvoor geen gespecialiseerd verslag vereist is. Zoals reeds aangegeven bij de uitdagingen bij de beoordeling van de oprechtheid is er volgens enkele respondenten voor anderstalige gedetineerden zonder recht op verblijf vaak minder informatie voorhanden en belet de taalbarrière het om uitvoerig over de feiten te kunnen spreken. Hierdoor zal, aldus de helft van de respondenten, het verslag voor iemand zonder recht op verblijf vaak beknopter en minder diepgaand zijn en wordt er ook minder belang gehecht aan de aanwezigheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen.

“Dat zijn totaal geen diepgaande verslagen dat wij daarvoor [gedetineerden met vrijheidsstraf van minder dan drie jaar] schrijven ze. Nee. Euh dus dat gesprek zullen wij wel een keer aangaan maar het is echt op basis van één gesprek dat die man dan tegen ons zegt “ja ik heb spijt”. Dat wordt genoteerd en eigenlijk wordt daar heel weinig mee gedaan. Euhm hetzelfde voor mensen die geen recht hebben op verblijf. Dat is ook zeer beperkte verslaggeving, euhm zeer beperkt aantal gesprekken dat wij doen in functie van onze verslaggeving. Heel vaak in een andere taal met een tolk waar wij de finesses niet helemaal van gefinetuned krijgen dus ook daar is het een flue verhaal. Euh dus in elk verslag is het

[schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen] wel een onderdeel maar het is niet in elk verslag dat het zo diep besproken wordt. Nee.” (respondent 5)

Een respondent gaf echter uitdrukkelijk aan de feiten niet op een andere manier te bespreken met iemand die geen recht op verblijf heeft. Een andere respondent gaf aan dat bij gedetineerden zonder recht op verblijf er omwille van de tijd niet uitgebreid over de feiten kan worden gesproken. In dat geval kijkt deze respondent voornamelijk naar of de gedetineerde zonder recht op verblijf berouw heeft in de zin van financiële verantwoordelijkheid opnemen en boetedoening door de burgerlijke partij te betalen.

3.2.6.2 Re-integratienota

265. Voor veroordeelden met een vrijheidsstraf van minder dan drie jaar met recht op verblijf wordt geen verslag opgesteld maar een re-integratienota waarin de bevroegde PSD-leden aangeven geen advies te moeten geven maar wel de tegenindicaties in te schatten. In dat geval dient er volgens enkele van de respondenten enkel gekeken te worden naar het re-integratieperspectief van de gedetineerde zoals of de gedetineerde een onderdak en een inkomen heeft, beschrijving van het opvangmilieu en de noodzakelijkheid van een begeleiding.

Sommige respondenten gaven aan dat deze nota's vaak op zeer korte tijd opgesteld dienen te worden waardoor er minder tijd is om uitgebreid over de feiten te spreken. Schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen kunnen volgens deze respondenten in de nota wel relevant zijn voor een beknopte toelichting over de houding ten aanzien van de feiten of de inschatting van de tegenindicaties maar de concepten komen in dit document doorgaans minder uitgebreid aan bod, aldus een aantal respondenten.

Eén respondent gaf echter uitdrukkelijk aan de antisociale cognities te bevragen bij kort gestraften ondanks dat dit niet uitdrukkelijk in het sjabloon staat. Ook een andere respondent gaf aan dat zelfs in een re-integratienota de houding ten opzichte van de feiten en het inzicht in wat de gedetineerde heeft gedaan een belangrijk stuk is.

“Zelfs in een re-integratienota voor kort gestrafte vind ik de houding ten opzichte van de feiten en inzicht in wat heb ik gedaan een belangrijk stuk. [...] Fysiek is daar misschien minder ruimte toe in sommigen. Ik denk in de re-integratienota zit een klein stukje rond houding maar daar wordt niet veel van verwacht maar het kan er wel. Ik vind dat dat wel in elk verslag zou moeten thuishoren, ja.” (respondent 7)

Een derde respondent gaf aan dat schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in alle verslagen aan bod komen en ook niet noodzakelijk meer of minder diepgaand in de verschillende soorten verslagen.

3.2.6.3 Uitgebreid verslag

266. In bepaalde gevallen, zoals voor seksuele delicten en levensdelicten, stellen de bevroegde PSD-leden uitgebreide verslagen op. Wanneer een uitgebreid verslag dient te worden opgesteld wordt, zoals de term suggereert, een uitgebreider onderzoek gevoerd. Zo zullen in het uitgebreid verslag de resultaten van een uitgebreider persoonlijkheidsonderzoek, een formele risicotaxatie alsook een criminogenese worden besproken.

267. Aan de hand van de persoonlijkheidstesten zal bijvoorbeeld onderzocht worden hoe sociaal wenselijk een gedetineerde zich opstelt (bv. probeert die zichzelf in een goed daglicht te zetten) en hoe waarheidsgetrouw hij deze testen invult. Hierin kan (de oprechtheid van) schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen volgens sommige respondenten ook van belang zijn. Ook in de risicotaxatie kunnen volgens enkele geïnterviewden zaken als schuldinzicht, het openstaan voor begeleiding, de visie op de toekomst, het zelfmedelijden van de gedetineerde, ... een invloed hebben.

“Bij de uitgebreide verslagen doen we ook een risicotaxatie. Dus dat is ook echt een vast instrument dat we daarvoor gebruiken. Euhm en daar speelt dat [schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen] natuurlijk ook wel een beetje een rol in hé.” (respondent 8)

268. Met het oog op het opstellen van een uitgebreid verslag zullen doorgaans, volgens de meerderheid van de respondenten, meer gesprekken plaatsvinden dan bij een standaardverslag. Feiten zoals seksuele delicten, moord of doodslag hebben vaak geïdentificeerde slachtoffers waardoor de feiten zich er ook meer toe lenen om onderwerpen zoals schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen met de gedetineerde te bespreken.

269. Samenvattend komen schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen volgens alle respondenten in het uitgebreid verslag aan bod en volgens de meerderheid van de bevroegde PSD-leden ook effectief uitgebreider dan in een standaardverslag.

“In een uitgebreid verslag komt dat [schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen] echt heel uitgebreid ook aan bod” (respondent 1)

“Sowieso wordt bij beide [standaard- en uitgebreid verslag] het delict besproken. De houding ten aanzien van de slachtoffers, de houding ten aanzien van de feiten wordt sowieso bij alle verslagen

opgenomen. De tegenindicaties blijven hetzelfde los van of er nu een standaard wordt geschreven of niet omdat die tegenindicaties vasthangen aan welke modaliteit dat de man vraagt dus niet per se gelinkt aan het verslag. [...] Ik denk dat standaardverslagen rond de 14-15-16 pagina's zijn gemiddeld, terwijl die uitgebreide verslagen ja dat zijn soms echt halve papers. Aleja dus die zijn zeker dubbel zo lang. Daar staat wel heel veel meer informatie in. De basis gaat hetzelfde zijn, het uitgebreide gaat gewoon wat uitgebreider zijn.” (respondent 9)

270. Ter conclusie kan gesteld worden dat schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen geen prominente plaats in het PSD-verslag hebben. Zij zitten eerder impliciet verscholen in de verschillende rubrieken van de verschillende soorten PSD-verslagen waarin ze volgens de meerderheid, de ene keer uitgebreider dan de andere, aan bod komen.

3.2.7 De impact van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen op het uiteindelijke advies

271. Zo goed als alle geïnterviewde PSD-leden geven aan belang te hechten aan de aanwezigheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen. Een van de respondenten geeft zelfs aan dat de gevangenisstraf niet enkel als doel heeft de maatschappij te beschermen maar met name ook bedoeld is om de gedetineerde aan het denken te zetten en tot inzicht te laten komen over zijn gedrag. Hoewel bijna alle bevroegde PSD-leden het hebben van schuldinzicht, berouw en spijt belangrijk vinden, is de impact ervan op het uiteindelijke advies volgens alle respondenten beperkt. In deze titel wordt de impact van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen op het uiteindelijke PSD-advies besproken. Eerst zal worden ingegaan op a) welke impact de afwezigheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen op het advies hebben om vervolgens b) de aanwezigheid toe te lichten alsook c) enkele andere belangrijke factoren te bespreken die het uiteindelijke advies beïnvloeden.

a) De impact van de afwezigheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen op het PSD-advies

272. Wanneer de gedetineerde duidelijk nog wrok koestert naar het slachtoffer of bedreigingen uit ten aanzien aan het slachtoffer is de overgrote meerderheid van de bevroegde PSD-leden het erover eens dat dit een negatieve invloed op het advies zal hebben aangezien in dat geval de tegenindicatie “houding ten aanzien van het slachtoffer” of “het risico dat de veroordeelde het slachtoffer lastigvalt” aanwezig zal zijn. In het PSD-verslag staat immers de inschatting van de risico's en tegenindicaties volgens alle respondenten centraal.

“Als wij echt van mening zijn dat iemand geen schuldinzicht heeft en ook zeer, soms in bepaald gevallen een heel problematische houding heeft ten aanzien van de slachtoffers of van de nabestaanden en dat

een potentieel risico is dat die man het slachtoffer opnieuw gaat opzoeken [...] en wij het gevoel hebben dat dat slachtoffer nog altijd gevaar euh loopt om eigenlijk opnieuw gestalkt te worden, dan gaan wij uiteraard dat heel erg laten doorwegen in de adviesverlening ja.” (respondent 1)

“Als we denken die heeft echt nood aan een begeleiding en die ontkent volledig dat dat nodig is of dat er feiten zijn gepleegd of die toont helemaal niets van berouw, ja dan speelt dat natuurlijk wel mee. Want uiteindelijk moet je dus die risico’s gaan inschatten en als ge ziet van ja die persoon erkent niet dat er iets mis is of dat er, ja, dat hij schuldig is aan iets dan zijn die risico’s ook gewoon hoger.” (respondent 8)

De vaststelling dat er sprake is van een tegenindicatie door de negatieve houding van de gedetineerde ten aanzien van het slachtoffer zal volgens de meerderheid van de geïnterviewde PSD-leden tot een negatief advies kunnen leiden. Enkele respondenten gaven aan bij een negatieve houding van de gedetineerde niet noodzakelijk een negatief advies te geven maar eerder een positief advies gekoppeld aan voorwaarden, hoewel de concrete invloed op het advies zal afhangen van het specifieke dossier, de gepleegde feiten en de andere ingeschatte risico’s.

“Ja zeker als we inschatten van kijk het moment dat hij naar buiten zal gaan, gaat hij dat opnieuw doen of gaat hij mensen lastigvallen. Ja als die ontkenning of dat gebrek aan schuldinzicht daartoe leidt in onze ogen, dan gaat dat zeker tot een negatief advies komen.” (respondent 9)

“Als er heel veel kwaadheid is naar dat slachtoffer toe bijvoorbeeld, als hij zegt van ja zij is degene die mij liggen gehad heeft, zij heeft mij vals beschuldigd, ik ga ze wel terugpakken als ik buiten ben. Ja, goed dan moet je beginnen denken aan slachtoffergerichte voorwaarden. [...] Mijn advies gaat niet strikt zijn van iemand binnen te houden maar wel van te zorgen dat er voldoende voorwaarden opgelegd worden, dat begeleiding opgelegd wordt, bv. de eerste keer niet alleen naar buiten.” (respondent 3)

“Hier zitten echt mannen die louter voor verkeer zitten. Euhm en die zitten dan naast een verkrachter bij wijze van spreken. Als je dan die dossiers met twee op tafel legt. Ja dan ongeacht het feit dan voelt dat niet voor iedereen hetzelfde aan, snap je? Maar in se zijn dat wel dezelfde tegenindicaties en dezelfde dingen die dat je moet volgen dus. Maar waarschijnlijk zijn we wel wat milder dan in die dossiers dan dat als het over zedendelicten gaat.” (respondent 4)

273. In het geval dat het gebrek aan schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen niet tot gevolg heeft dat er sprake is van een tegenindicatie door een negatieve houding ten aanzien van het slachtoffer,

zijn zo goed als alle respondenten het erover eens dat de invloed op het advies beperkt is. Als het totaal plaatje klopt: de gedetineerde heeft reeds eerdere uitgangen gedaan, haalt geen tuchten en de risico's worden laag ingeschat, dan gaat de gedetineerde volgens de meeste respondenten geen negatief advies krijgen louter omwille van het feit dat hij geen schuldinzicht heeft.

“Ik zeg het dat [het gebrek aan schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen] wordt wel beschreven maar dat gaat denk ik niet doorwegen in het feit of die een vrijstelling of een strafuitvoeringsmaatregel gaat krijgen.” (respondent 2)

“Op het einde van de rit moeten wij gewoon kijken naar die tegenindicaties en zijn die in orde, oké dan kunnen we positief adviseren, zijn die nog niet in orde, dan is dat wel voorbarig. [...] Als je merkt van ja uw houding gaat daartegen toch nooit veranderen euhm en alle andere elementen zijn ondertussen wel in orde. Ja, dan denk ik dat je weinig hebt om te zeggen van dan houden we ze nog hier alleen puur omdat ze misschien geen schuldinzicht hebben of niet zoveel berouw tonen.” (respondent 8)

Enkele respondenten haalden uitdrukkelijk aan dat desgevallend er wel getracht kan worden om door middel van therapie te werken aan het gebrek aan schuldinzicht. Hierbij werd echter tegelijk door een aantal andere respondenten een kanttekening gemaakt dat gedetineerden zonder minimaal schuldinzicht niet de meest geliefde profielen zijn om mee te werken en aangezien de vraag groter is dan het aanbod, deze organisaties vaak de deur dicht doen voor dergelijke profielen. Bovendien gaf een respondent ook aan dat het doorlopen van wachtlijsten voor *intra muros* begeleiding zeer lang kan duren, met name tot wel vier jaar in de specifieke gevangenis waar de respondent werkzaam is.

“Het gebeurt dat wij schrijven dat het schuldinzicht niet aanwezig is maar dat wij de inschatting maken dat de man het slachtoffer niet zal verontrusten. [...] In dat geval gaan we eerder zeggen dat we het belangrijk vinden dat daar rond gewerkt wordt binnen therapie. Het is moeilijk om dat [schuldinzicht] af te dwingen allee binnen detentie. Dat je zegt van ja er moet eerst schuldinzicht aanwezig zijn vooraleer dat wij iets kunnen doen met die man want allee als je daarop zit te wachten, ja dan kan je soms tot strafeinde wachten. Dus je moet eigenlijk een beetje de dingen laten doorwegen van is die man klaar om stappen te zetten naar buiten en vinden we dat gebrek aan schuldinzicht heel verontrustend naar de toekomst toe.” (respondent 1)

“De hulpverleningsinstanties buiten als die mogen kiezen, dan zijn de gedetineerden die geen schuldinzicht hebben en die dat weinig aan hun problemen willen doen natuurlijk niet de meest geliefde categorie om mee te werken.” (respondent 5)

Een van de bevroegde PSD-leden gaf uitdrukkelijk aan dat de PSD ervan overtuigd is dat het beter is om iemand toch een kans te geven met voorwaarden dan om die te laten zitten tot strafeinde zonder omkadering.

274. Opnieuw dient volgens sommige respondenten ook de koppeling met de persoonlijkheid te worden gemaakt. Zoals reeds aangegeven in randnummer 247 is niet elke gedetineerde in staat om tot schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen te komen. De invloed op het advies zal ook dan beperkt zijn en afhangen van de inschatting van de risico's en de mogelijkheid om daaraan tegemoet te komen met voorwaarden of een gepaste begeleiding.

b) De impact van de aanwezigheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen op het PSD-advies

275. Hoewel de aanwezigheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen door de meeste respondenten als een positief aspect wordt gezien, heeft ook dat volgens zo goed als alle respondenten, geen doorslaggevende invloed op het advies. Een gedetineerde mag dan wel schuldinzicht vertonen en berouw en spijt betuigen maar als hij tijdens een modaliteit nieuwe feiten begaat, zich niet aan de afspraken kan houden, het slachtoffer lastigvalt, ... dan zijn bijna alle respondenten het erover eens dat het schuldinzicht, de spijt en het berouw een bijkomstigheid zijn die niet zal opwegen tegen de mogelijke risico's.

“Het kan iemand zijn die dat wel misschien van dag één zegt van ja, ik heb echt een stommitieit begaan. Ik erken dat allemaal. Dat en dat en dat is toen misgelopen waardoor ik die feiten heb gepleegd en daar wel gewoon eerlijk over is. Maar er is voor de rest niks in orde. Die heeft geen woonst of die kan nergens terecht. Ja, dan is dat ook een reden om te zeggen ja oké het is goed dat je dat allemaal erkent maar momenteel ben je ook nog niet klaar om terug naar buiten te gaan. Dus het is opnieuw een beetje dat pakketje van alles hé.” (respondent 8)

“Berouw, schuldinzicht en spijtbetuigingen gaan enkel een zeer positieve invloed hebben wanneer het effectief recidivebeperkend is. Want als dat niet recidivebeperkend is omdat er een drugsproblematiek is, omdat er een agressieproblematiek is, ja, dan wordt dat wel mee opgenomen in een verslag en dan zal ik altijd wel schrijven van het schuldinzicht is oprecht en de man heeft echt wel spijt. Maar ja, zolang hij niks doet aan zijn agressieprobleem of zijn drugsprobleem bestaat de kans dat hij opnieuw slachtoffers gaat maken en dan wordt die houding ten aanzien van de slachtoffers van secundair belang.” (respondent 10)

c) Andere belangrijke factoren voor het PSD-advies

276. Tijdens de interviews werd duidelijk dat volgens alle respondenten de kern van het advies de inschatting van de tegenindicaties is aan de hand van instrumenten zoals de criminogene domeinen of een formele risicotaxatie. Als deze tegenindicaties in orde zijn, kan er positief geadviseerd worden. Wanneer de tegenindicaties niet in orde zijn, zal moeten worden nagegaan hoe dat opgevangen kan worden. De bevroegde PSD-leden nemen hiervoor alle mogelijke informatie die ze kunnen bekomen in acht. Schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen vormen volgens de meerderheid van de geïnterviewden één aspect dat impliciet verscholen zit in verschillende rubrieken van de PSD-verslagen waardoor ze wel mee in acht worden genomen bij het opstellen van het advies. Toch zijn zij slechts één van de vele aspecten waarmee door de respondenten rekening wordt gehouden. Om die reden zijn de geïnterviewde PSD-leden het erover eens dat hun impact op het advies beperkt is. Het hebben van schuldinzicht, berouw en spijt leidt op zichzelf niet tot een positief advies en omgekeerd zorgt de afwezigheid ervan nog niet per definitie voor een negatief advies, aldus de meeste respondenten.

“Het gaat erover zijn er tegenaanwijzingen en is er iets wat we daaraan kunnen doen zodanig dat die risico’s beperkt kunnen worden.” (respondent 2)

“Als wij inschatten dat dat [het risico op nieuwe ernstige feiten plegen] torenhoog is, dan kan die man heel veel schuldinzicht hebben maar dan gaat die toch alsnog een negatief advies krijgen. Dus het is nooit één factor. Het is wel altijd een combinatie van verschillende factoren die bepalen dat wij positief of negatief adviseren.” (respondent 5)

“Het heeft een impact maar niet. Het is niet omdat iemand schuldinzicht, berouw en spijt toont dat hij een positief advies gaat krijgen en omgekeerd is het niet omdat iemand dat niet toont dat dat negatief gaat zijn.” (respondent 3)

277. Het PSD-verslag zou volgens enkele respondenten beschouwd kunnen worden als één grote puzzel waarin verschillende puzzelstukken afkomstig van verschillende bronnen bij elkaar worden gelegd. Daarbij draagt elk puzzelstukje bij aan het groter geheel dat zal bepalen hoe er geadviseerd zal worden. In die grote puzzel zijn schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen slechts één puzzelstukje dat in acht zal worden genomen naast vele andere stukjes. Dat ene puzzelstukje over schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen is niet dermate groot dat het een grote invloed op de uiteindelijke puzzel, het uiteindelijke advies zal hebben. Het zijn alle elementen samen die bepalen hoe de PSD zal adviseren.

“Ik vind het belangrijk euh [korte stilte] en het biedt voordeel als je het wel hebt. En sommigen kunnen het niet maar daardoor mag het hun niet euh tegenhouden. Allee ja, nee ja. Het is een van de puzzelstukken in een hele grote, belangrijke puzzel.” (respondent 7)

278. Een andere belangrijke factor die een impact op het advies zal hebben is volgens de meerderheid van de respondenten dat de onderliggende problematiek wordt aangepakt. Een gedetineerde met een agressieproblematiek kan wel schuldinzicht en spijt hebben maar als hij niets aan zijn agressieproblematiek doet dan blijft het risico bestaan dat hij in agressief gedrag gaat vervallen. Om die reden is het volgens de meeste respondenten belangrijk dat er aandacht wordt besteed aan die onderliggende problematiek en hiervoor omkadering wordt voorzien in een recidivebeperkend reclasseringsplan. Hierbij gaf een respondent aan dat het hebben van schuldinzicht, berouw en spijt er wel toe kan bijdragen dat de gedetineerde gemotiveerd is om het beter te doen, waardoor de slaagkans van het reclasseringsplan toeneemt.

“Als je met een borderline of een antisociale zit met een drugsprobleem, dan zeg je van ja oké dat drugsprobleem is nu wel weg, de man zegt wel dat hij slachtoffers heeft gemaakt en dat hij daar spijt van heeft maar daar zijn nog wel andere dingen nodig. Die man gaat veel meer structuur nodig hebben waarin hij kan functioneren, dat hij duidelijk weet wat hij met zijn leven moet, dat hij een dagbesteding heeft. Afijn dat hij structuur heeft. Kort samengevat om recidive te voorkomen. Dus opnieuw het is dat persoonlijkheidsprofiel dat toch een hele belangrijke factor is om mogelijke recidive in te schatten en te taxeren. En opnieuw de houding ten aanzien van de feiten speelt daar uiteraard een rol mee maar niet uitsluitend dat hé.” (respondent 10)

279. Enkele van de respondenten haalden ook de criminogene domeinen aan als belangrijke factoren die naast schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen een invloed op de inschatting van de tegenindicaties en op het uiteindelijke advies kunnen hebben. Het netwerk waarin de gedetineerde terecht komt, zijn antisociale geschiedenis (bv. iemand die één keer misstap doet of juist een heel lang strafregister), zijn antisociale persoonlijkheid (bv. impulsief en de (on)mogelijkheid om voorwaarden na te leven), zijn antisociale cognities (bv. dat de gedetineerde opkijkt naar andere mensen die gelijkaardig crimineel gedrag stellen), het hebben van een tewerkstelling en het middelengebruik van de veroordeelden werden in het bijzonder door enkele van de respondenten aangehaald.

3.3 Discussie

280. Het doel van bovenstaand onderzoek was om een beter beeld te krijgen van welke rol schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen spelen in de verslaggeving van de PSD. In het vorige hoofdstuk werden de belangrijkste bevindingen van het onderzoek uiteengezet. In dit laatste hoofdstuk van dit deel met betrekking tot het empirisch onderzoek zullen de meest merkwaardige resultaten getoetst worden aan de reeds bestaande informatie uit de literatuur en reeds eerder gevoerd empirisch onderzoek. Zo zal de invulling van de begrippen schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen door de respondenten (3.3.1) alsook de factoren op basis waarvan de respondenten de oprechtheid van deze begrippen beoordelen (3.3.2) getoetst worden aan de reeds bestaande literatuur en de resultaten van reeds eerder gevoerd onderzoek. Vervolgens zal worden ingegaan op de link tussen recidive enerzijds en schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen anderzijds (3.3.3) om te eindigen met een toelichting over hoe schuldinzicht zowel een voorwaarde als een doel van therapeutische begeleiding vormt (3.3.4).

3.3.1 Schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen of liever een verontschuldiging?

281. Uit de bespreking van de onderzoeksresultaten bleek dat schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen door één respondent als een en hetzelfde werden beschouwd. Alle andere respondenten beschouwden de begrippen als drie afzonderlijke termen met ieder hun eigen betekenis. Toch hadden ook enkele van deze respondenten moeite om het onderscheid tussen de drie begrippen onder woorden te brengen. Vooral het onderscheid tussen spijt en berouw werd niet eenvoudig geacht.

282. De respondenten omschreven schuldinzicht als het besef bij de gedetineerde dat wat hij gedaan heeft ontoelaatbaar is. Het gaat met andere woorden om het inzicht in de eigen gemaakte fouten, het eigen aandeel in de criminele feiten inzien of simpel gezegd weten dat je fout bent geweest. Een gelijkaardige invulling zien we evenzeer terug in de literatuur.³²¹

283. Spijtbetuigingen kunnen volgens de respondenten omschreven worden als uitingen van het jammer vinden wat er is gebeurd. Het gaat om het inzitten met wat er gebeurd is en dit ook

---

³²¹ BARETT K. C., 'A functionalist approach to shame and guilt' in TANGNEY J. P. en FISCHER K. W. (eds.), *Self-conscious emotions: the psychology of shame, guilt, embarrassment, and pride*, Guilford, 1995, 25; BAUMEISTER R., STILLWELL A. en HEATHERTON T. F., 'Guilt: an interpersonal approach', *Psychological Bulletin* 1994, vol. 115, nr. 2, 243; TANGNEY J. P., 'Moral affect: the good, the bad, and the ugly', *Journal of Personality and Social Psychology* 1991, vol. 61, nr. 4, 598.

externaliseren. Ook deze invulling strookt met de invulling die het begrip in de literatuur krijgt, met name het verlangen dat dingen anders waren, dat de tijd kon worden teruggedraaid, de wens om de fout te corrigeren, het verlangen naar een tweede kans.³²²

De emotie spijt leunt nauw aan bij de emotie schuld. Spijt kan van schuld onderscheiden worden doordat schuld voornamelijk wordt gevoeld in situaties van interpersoonlijke schade (de schade die iemand anders werd aangedaan), terwijl spijt gevoeld wordt bij zowel interpersoonlijke schade als schade aan zichzelf.³²³ Dit werd ook door de respondenten aangegeven. Zij meenden dat spijt betrekking kon hebben op verschillende niveaus zoals voor zichzelf, de naasten, het slachtoffer en/of de maatschappij.

284. Berouw werd door de respondenten gezien als een gevoel of emotie die verder gaat of dieper zit dan schuldinzicht en de loutere spijtbetuigingen. Berouw gaat volgens hen gepaard met de tendens om het goed te willen maken of te moeten boeten voor wat hij gedaan heeft om het in het vervolg beter te doen. Berouw zou gezien kunnen worden als een intense vorm van spijt die, zoals enkele respondenten aangaven, gepaard gaat met het verlangen voortaan beter te handelen.³²⁴ Het gaat om een vorm van rouw om zaken die gebeurd zijn en niet meer teruggedraaid kunnen worden.³²⁵ Alvorens een gedetineerde spijt of berouw kan hebben moet hij zich eerst realiseren dat hij iets verkeerd gedaan heeft en dus schuldinzicht hebben.

In de literatuur is er geen eenduidige definitie van het begrip berouw. Zo kan berouw omschreven worden als *“a pained bewildered realisation of what it means to wrong someone”*.³²⁶ Berouw zou eveneens benaderd kunnen worden vanuit verschillende gedragskenmerken die een berouwvolle persoon kan vertonen, zoals het erkennen dat hij een ander onrecht heeft aangedaan en schade heeft berokkend, accepteren dat hij verantwoordelijk was voor zijn vrijwillige daad, het gevoel dat het leven door de gebeurtenis is veranderd, innerlijke onrust ervaren, de wens om genoegdoening te geven door bijvoorbeeld het berouw te uiten of verontschuldigen aan te bieden, schade te vergoeden en/of ander gedrag te vertonen.³²⁷ Het probleem hierbij is dat in een strafrechtelijke context het vaak gaat

---

³²² PROEVE M., ‘Addressing the challenges of remorse in the criminal justice system’, *Psychiatry, Psychology and Law* 2023, vol. 30, nr. 1, (68) 74; ZEELBERG M., VAN DIJK W., MANSTEAD A. S. R. e.a., ‘The experience of regret and disappointment’, *Cognition and Emotion* 1998, vol. 12, nr. 2, (221) 227.

³²³ ZEELBERG M. en BREUGELMANS S. M., ‘The role of interpersonal harm in distinguishing regret from guilt’, *Emoticon* 2008, vol. 8, nr. 5, (589) 594.

³²⁴ VAN DAEL E. en VANHOECK K., *Herstel na een delict: in dialoog met plegers*, Pelckmans, 2023, 144.

³²⁵ *Ibid.*

³²⁶ GAITA R., *Good and evil: an absolute conception*, Routledge, 2004, 52.

³²⁷ PROEVE M., *Psychiatry, Psychology and Law* 2023, vol. 30, nr. 1, (68) 68-69.

om berouw bij iemand anders te herkennen. Het gaat om het vaststellen van iemand anders zijn of haar innerlijke ervaringen, wat geen eenvoudige opdracht is.

Om die reden wordt berouw soms ook benaderd vanuit de kenmerken die een succesvolle uiting van berouw inhouden. Zo zou iemand die als berouwvol wil worden gezien drie kenmerken moeten vertonen: het nemen van verantwoordelijkheid voor de eigen daden, het tonen van zichtbaar lijden in gevoelens, houding en gedrag, waarbij het lijden niet zelfgericht maar empathisch moet zijn, en het tonen van bewijs van persoonlijke verandering.³²⁸ Een andere, toch zeer gelijkaardige benadering ziet berouw als het vertonen van verantwoordelijkheid, het ondergaan van persoonlijke verandering en het aanvaarden van de straf zonder te protesteren.³²⁹

Deze beschrijvingen van berouw hebben alle gemeen dat berouw zich lijkt te richten tot anderen, het betrekking heeft op verantwoordelijkheid nemen voor de eigen daad en gepaard gaat met persoonlijke verandering.³³⁰ Het is aan de betrokkene om aan te tonen dat hij stappen onderneemt of ondernomen heeft om afstand te doen van het deel van zichzelf dat tot het wangedrag heeft geleid zodat dergelijke gedragingen niet langer mogelijk zijn.³³¹ Hierbij kan aangehaald worden dat naarmate de feiten ernstiger zijn, er hogere verwachtingen worden gesteld opdat van berouw gesproken kan worden.³³²

285. Berouw als emotie is verwand aan en niet duidelijk te onderscheiden van de emoties schaamte, schuld en spijt.³³³ Het is dan ook begrijpelijk dat de respondenten moeite hadden om het onderscheid tussen spijt en berouw te duiden.

286. In de (rechts)psychologische literatuur wordt eveneens de term verontschuldigingen regelmatig gebruikt. Wat is het verschil en waarom wordt hier in dit onderzoek niets over gezegd? Een spijtbetuiging is niet hetzelfde als een verontschuldiging.³³⁴ Net zoals voor berouw bestaat er ook voor

---

³²⁸ WEISMAN R., 'Being and doing: the judicial use of remorse to construct character and community', *Social and Legal Studies* 2009, vol. 18, nr. 1, 47.

³²⁹ VAN OORSCHOT I., MASCINI P. en WEENINK D., 'Remorse in context(s): a qualitative exploration of the negotiation of remorse and its consequences', *Social and Legal Studies* 2017, vol. 26, nr. 3, 359.

³³⁰ PROEVE M., *Psychiatry, Psychology and Law* 2023, vol. 30, nr. 1, (68) 69.

³³¹ WEISMAN R., *Social and Legal Studies* 2009, vol. 18, nr. 1, (47) 59.

³³² *Ibid.*, 65.

³³³ PROEVE M., *Psychiatry, Psychology and Law* 2023, vol. 30, nr. 1, (68) 75.

³³⁴ VANDENBUSSCHE W., 'Wannes Vandenbussche over het verschil tussen een spijtbetuiging en een verontschuldiging', *Leuven Blog for Public Law* 29 juli 2020, <https://www.law.kuleuven.be/pub/nl/nieuws-publiekrecht/wannes-vandenbussche-over-het-verschil-tussen-een-spijtbetuiging-en-een-verontschuldiging> (geraadpleegd op 8 augustus 2025).

verontschuldigen geen eenduidige definitie.³³⁵ Een veel voorkomende definitie beschrijft verontschuldiging aan de hand van een aantal kenmerken. Zo zou een verontschuldiging de erkenning van de legitimiteit van de overtreden regel, het toegeven van schuld en verantwoordelijkheid voor de overtreding en het uiten van oprechte spijt en berouw voor de aangerichte schade inhouden.³³⁶ Met andere woorden zijn schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen essentiële bouwstenen om van een verontschuldiging te kunnen spreken.

Er is echter een reden waarom eerder wordt gesproken van berouw – wat het gevolg is van of vaak gepaard gaat met schuldinzicht en spijt – in plaats van verontschuldigen. Verontschuldigen vinden vaak plaats als interactie tussen slachtoffer en overtreder die elkaar ontmoeten als vrije actoren.³³⁷ De dynamiek is echter helemaal anders wanneer de interactie niet gebeurt met het slachtoffer maar met de overheid in het kader van een strafprocedure of de uitvoering van een straf.³³⁸ De morele uitingen worden beïnvloed door het feit dat rechtbanken de betrokkene voordelen kunnen toekennen of straffen kunnen opleggen. Omdat er veel op het spel staat, bestaat de kans dat de verontschuldigen eerder strategisch dan authentiek zijn. Om die reden lijkt er meer belang te worden gehecht aan berouw. De uitdrukking “berouw tonen” geeft ook al aan dat berouw duidelijk wordt via gedragingen, affectieve uitingen en andere non-verbale gedragingen.³³⁹ Bij berouw ligt de nadruk immers sterker op de gevoelens die de woorden begeleiden dan op de woorden zelf. Daarnaast worden gevoelens van berouw als pijnlijk en ongewenst gezien. Doordat deze gevoelens onvrijwillig en dus spontaan zijn, zouden ze minder vatbaar voor manipulatie zijn.³⁴⁰

287. Het feit dat de respondenten voor de beoordeling of er sprake is van schuldinzicht, berouw en spijt rekening houden met of de gedetineerde verantwoordelijkheid neemt voor zijn daden, de feiten niet minimaliseert, de schuld niet bij een ander legt maar op zich neemt, de wensen van het slachtoffer respecteert, niet louter met de gevolgen voor zichzelf bezig is maar ook oog heeft voor de invloed van de feiten op het slachtoffer en de maatschappij heeft lijkt in lijn te liggen met wat in de literatuur als uitingen van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen wordt beschouwd. Daar waar de respondenten voor de oprechtheid van deze begrippen rekening houden met de emoties en de manier waarop het

---

³³⁵ ALLAN A. en CARROLL R., ‘Apologies in a legal setting: insights from research into injured parties’ experiences of apologies after an adverse event’, *Psychiatry, Psychology and Law* 2017, vol. 24, nr. 1, (10) 11; SLOCUM D., ALLAN A. en ALLAN M. M., ‘An emerging theory of apology’, *Australian Journal of Psychology* 2020, vol. 63, nr. 2, (83) 84.

³³⁶ TAVUCHIS N., *Mea Culpa: a sociology of apology and reconciliation*, Stanford University Press, 1993, 3.

³³⁷ LAZARE A., *On Apology*, Oxford University Press, 2004.

³³⁸ WEISMAN R., *Social and Legal Studies* 2009, vol. 18, nr. 1, (47) 51.

³³⁹ *Ibid.*

³⁴⁰ *Ibid.*

schuldinzicht, berouw of de spijt geuit worden, lijkt dit op basis van bovenstaande toelichting evenzeer een belangrijke factor om te oordelen of er überhaupt sprake is van berouw. Waarschijnlijk zal het onderscheid tussen de beoordeling van de aanwezigheid en de oprechtheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in de praktijk niet opgedeeld worden maar eerder gelijktijdig geschieden, waardoor de emoties voor beide in acht kunnen worden genomen.

3.3.2 Tussen woorden en waarheid: de beoordeling van de oprechtheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen door de respondenten getoetst aan empirisch onderzoek

288. Eerder werd besproken dat een aantal van de bevroegde respondenten rekening houdt met non-verbale uitingen uitgaand van de gedetineerde om de oprechtheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen te beoordelen (*supra* nr. 240). Dit is niet abnormaal aangezien het vermijden van oogcontact, friemelen, rusteloze bewegingen van voeten en benen en regelmatige veranderingen van lichaamshouding veelal geassocieerd worden met signalen van liegen.³⁴¹ Desondanks heeft empirisch onderzoek uitgewezen dat deze non-verbale signalen waarvan geacht wordt leugens van waarheden te kunnen onderscheiden in realiteit minder betrouwbare kenmerken zijn dan gedacht om de oprechtheid te beoordelen.³⁴² Leugenaars zouden juist hun armen, handen, vingers, voeten en benen minder bewegen dan diegenen die de waarheid spreken. Dit zou verklaard kunnen worden omdat bedriegers harder moeten nadenken over wat ze zeggen waardoor ze vergeten te bewegen.³⁴³ Een andere mogelijke verklaring is dat bedriegers juist proberen heel oprecht over te komen en daardoor de non-verbale uitingen waarvan traditioneel gedacht wordt dat ze op bedrog duiden niet te willen stellen waardoor ze een uitzonderlijk stijve houding aannemen.³⁴⁴ De non-verbale uitingen zoals het vermijden van oogcontact, sneller spreken, onrustige lichaamshouding, verhogen van de stem, ... hoeven niet noodzakelijk het gevolg te zijn van onoprechtheid of bedrog. Zij kunnen ook andere oorzaken hebben zoals angst of stress.³⁴⁵

---

³⁴¹ BRENNEN T. en MAGNUSSEN S., 'Research on non-verbal signs of lies and deceit: a blind alley', *Frontiers in Psychology* 2020, vol. 11, nr. 613410, (1) 1; NORTJE A. en TREDoux C., *South African Journal of Psychology* 2019, vol. 49, nr. 4, (491) 496.

³⁴² VRIJ A., *Detecting lies and deceit: the psychology of lying and the implications for professional practice*, Wiley, 2004; VRIJ A., HARTWIG M. en GRANHAG P. A., 'Reading lies: nonverbal communication and deception', *The Annual Review of Psychology* 2019/70, 295; MANN S., VRIJ A., LEAL S. e.a., 'Windows to the soul? Deliberate eye contact as a cue to deceit', *Journal of Nonverbal Behavior* 2012, vol. 36, nr. 3, 205.

³⁴³ VRIJ A., 2004, 38.

³⁴⁴ *Ibid.*

³⁴⁵ NORTJE A. en TREDoux C., 'How good are we at detecting deception? A review of current techniques and theories', *South African Journal of Psychology* 2019, vol. 49, nr. 4, (491) 492.

Daarnaast zal het misleidende gedrag afhangen van verschillende factoren zoals de complexiteit van de leugen, de motivatie van de leugenaar (wat er op het spel staat), de emoties tijdens het liegen, de achterdocht van de waarnemer en individuele kenmerken van de leugenaar zoals zijn persoonlijkheid en intelligentie.³⁴⁶

289. In de resultatenbespreking werden enkele moeilijkheden aangehaald die van het beoordelen van de aanwezigheid en oprechtheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen een grotere uitdaging maken (*supra* nr. 248 e.v.). Deze moeilijkheden zijn taal- en cultuur gebonden. Zo is het niet in elke cultuur gangbaar om open over emoties te spreken en kunnen personen die deel uitmaken van een groepscultuur ontkennen om de familiale eer te beschermen. Personen uit verschillende culturen kunnen ook anders denken over wanneer het gepast is bepaald non-verbaal gedrag te gebruiken en hoe dit gedrag geïnterpreteerd moet worden.³⁴⁷ Deze verschillen in het gebruik van non-verbaal gedrag kunnen leiden tot verschillen in waargenomen geloofwaardigheid tijdens interculturele interacties.³⁴⁸ Niet alleen lijken non-verbale uitingen niet de meest betrouwbare indicatoren om de oprechtheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen te beoordelen, ze worden daarnaast dus ook nog eens cultureel beïnvloed.³⁴⁹ Zo wordt in de Westerse cultuur het in de ogen van de gesprekspartner kijken gezien als een vorm van beleefdheid terwijl dit in andere culturen ongepast wordt geacht, zeker ten aanzien van autoritaire figuren.³⁵⁰

290. In tegenstelling tot non-verbale uitingen zouden verbale uitingen betrouwbaarder worden geacht om de waarheid te achterhalen.³⁵¹ Zo zouden leugenaars juist eerder gebruik maken van verbale strategieën zoals de verklaring helder maar eenvoudig houden, een geloofwaardig verhaal vertellen, vermijden of vaag zijn over details en de leugen inbedden in een verder waarheidsgetrouw verhaal.³⁵² Leugenaars zouden eveneens meer negatief geformuleerde uitspraken doen, minder naar zichzelf refereren alsook korter, meer indirect en minder geloofwaardig antwoorden.³⁵³

---

³⁴⁶ VRIJ A., 2004, 41-54.

³⁴⁷ EKMAN P. en WALLACE F. V., 'The repertoire of nonverbal behavior: categories, origins, usage and coding', *Semiotica* 1969, vol. 1, nr. 1, 49.

³⁴⁸ CASTILLO P. A. en MALLARD D., 'Preventing cross-cultural bias in deception judgments: the role of expectancies about nonverbal behavior', *Journal of Cross-Cultural Psychology* 2012, vol. 43, nr. 6, (967) 968.

³⁴⁹ VRIJ A., 2004, 88-91.

³⁵⁰ *Ibid.*

³⁵¹ VERIGIN B. L., MEIJER E. H., BOGAARD G. en VRIJ A., 'Lie prevalence, lie characteristics and strategies of self-reported good liars', *PLOS ONE* 2019, vol. 14, nr. 12, 1; SPORER S. L., MASIP J. en CRAMER M., 'Judgment scales: are verbal content cues useful to detect false accusations?', *The American Journal of Psychology* 2017, vol. 127, nr. 1, 43.

³⁵² VERIGIN B. L., MEIJER E. H., BOGAARD G. en VRIJ A., *PLOS ONE* 2019, vol. 14, nr. 12, 6-8 en 11.

³⁵³ VRIJ A., 2004, 106.

Het gevaar van verbale uitingen is echter dat de inhoud van wat gezegd wordt getoetst kan worden aan de informatie die voorhanden is. De inhoud van verbale uitingen wordt immers geacht eenvoudiger te kunnen worden gecontroleerd dan non-verbale uitingen.³⁵⁴ Dit is echter niet steeds het geval. Of de gedetineerde oprecht spijt en berouw heeft kan echter alleen hijzelf met zekerheid zeggen.

291. De emoties waarmee spijtbetuigingen gepaard gaan, kunnen wel een relevante indicator voor de oprechtheid zijn. Wanneer gedetineerden oprecht hun spijt betuigen, is de emotionele betrokkenheid in de uitspraak vaak duidelijk zichtbaar.³⁵⁵ Deze emotionele betrokkenheid is moeilijk te imiteren door iemand die slechts doet alsof hij oprecht spijt heeft.³⁵⁶ Echter toont onderzoek ook aan dat leugenaars schuldgevoelens of angst kunnen ervaren als gevolg van het feit dat ze liegen of als gevolg van het onderwerp waarover ze liegen.³⁵⁷ Wanneer door de bevraagde PSD-leden naar de emoties wordt gekeken om de oprechtheid te beoordelen zal dus een onderscheid moeten worden gemaakt of het gaat om oprechte emoties als gevolg van spijt of eerder om negatieve emoties die gepaard gaan met de oneerlijkheid.

292. Enkele respondenten gaven ook nog aan dat voor de oprechtheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen ook wordt gekeken naar hoe diepgaand de betrokkene over de feiten en zijn spijt hiervoor kan spreken. Aangezien mensen die zich anders voordoen dan ze werkelijk zijn meer mentale ballast ervaren tijdens het uiten van geveinsd spijt is het inderdaad mogelijk dat zij hierdoor minder gedetailleerde antwoorden kunnen geven op de bijkomende vragen van de PSD-leden.³⁵⁸

3.3.3 Schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in relatie met recidive

293. Uit het theoretisch kader bleek dat het vermijden van recidive een rode draad vormt doorheen het gehele strafrecht. Zij is niet alleen een strafdoel maar eveneens een wettelijke tegenindicatie die beoordeeld moet worden bij de toekenning van strafuitvoeringsmodaliteiten. Het plegen van nieuwe ernstige strafbare feiten is een tegenindicatie voor het toekennen van een UV (art. 5, 2° WER) en het PV (art. 7, 2° WER). Ook bij de toekenning van de strafuitvoeringsmodaliteit van de BD, het ET, de VI en VILO aan veroordeelden van een vrijheidsstraf met een uitvoerbaar gedeelte van meer dan drie jaar

---

³⁵⁴ VRIJ A., 2004, 21-22.

³⁵⁵ DEPAULO B., LINDSAY J. J., MALONE B. E. e.a., 'Cues to deception', *Psychological Bulletin* 2009, Vol. 129, nr. 1, (74) 77.

³⁵⁶ *Ibid.*, 102.

³⁵⁷ VRIJ A., 2004, 104-105 en 214-215.

³⁵⁸ *Ibid.*, 78 en 91-92; VRIJ A., 2004, 106 e.v.

is het recidiverisico een belangrijke tegenindicatie (art. 47, § 1, 2° WER). Voor veroordeelden van een vrijheidsstraf van drie jaar of minder lijkt de tegenindicatie “manifest risico voor de fysieke integriteit van derden” (art. 28, § 1, 2° WER) eveneens een weerspiegeling van het recidiverisico te zijn.³⁵⁹ Het belang van het recidiverisico kan eveneens afgeleid worden uit het feit dat het verbod om strafbare feiten te plegen een van de algemene voorwaarden is bij de toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit (art. 55, 1° WER).

294. In de WER wordt van “nieuwe ernstige strafbare feiten” gesproken aangezien de notie “gevaar voor recidive” niet zou volstaan.³⁶⁰ Het gevaar moet immers betrekking hebben op ernstige feiten die strafrechtelijk strafbaar zijn. Lichte inbreuken volstaan niet om de toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit af te wijzen.³⁶¹ In ministeriële omzendbrief nr. 1794 wordt verduidelijkt dat beoordeeld moet worden of de veroordeelde een objectief risico vertoont nieuwe misdrijven te plegen die belangrijke maatschappelijke onrust teweegbrengen of misdrijven van hetzelfde type als die waarover de straf wordt uitgevoerd. Om te oordelen of er sprake is van een objectief risico wordt naar de gerechtelijke antecedenten, de persoonlijkheid van de veroordeelde en het mislukken van eerder opgelegde gerechtelijke maatregelen gekeken.³⁶² De SURB kan voor de beoordeling van dit risico volgens het Hof van Cassatie hiervoor steunen op de psychosociale expertise.³⁶³ Zoals reeds uitvoerig besproken werd in het theoretisch kader, blijkt het PSD-verslag in de praktijk een belangrijke informatiebron te zijn.³⁶⁴

295. Dat het PSD-verslag relevante informatie bevat voor de beslissingnemers om het risico op nieuwe ernstige strafbare feiten in te schatten kan eveneens uit de resultatenanalyse van het in deze meesterproef beschreven empirisch onderzoek worden afgeleid. In het PSD-verslag staat immers het inschatten van de risico’s op basis van de acht criminogene domeinen gebaseerd op het RNR-model of een formele risicotaxatie centraal. Op basis van de inschatting van deze risico’s worden vervolgens de wettelijke tegenindicaties beoordeeld.³⁶⁵ Op het einde van het PSD-verslag schrijven de PSD-leden een advies met betrekking tot de toekenning van de verzochte strafuitvoeringsmodaliteit. De acht

---

³⁵⁹ ROZIE J., ‘Het toetsingscriterium van het recidiverisico in het straf(proces)recht’, 2017, (75) 118.

³⁶⁰ MvT bij Wetsontwerp betreffende de externe rechtspositie van gedetineerden, SENAAT, 2004-2005, 20 april 2005, nr. 3-1128/1, 60.

³⁶¹ *Ibid.*

³⁶² Min. Omzendbrief nr. 1794 7 februari 2007 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelde tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van strafuitvoeringsmodaliteiten; ROZIE J., ‘Het toetsingscriterium van het recidiverisico in het straf(proces)recht’, 2017, (75) 119; VAN DEN BERGE Y., *C.A.B.G.* 2009/5, (1) 30.

³⁶³ Cass. 7 augustus 2007, P.07.1059.F; Cass. 7 augustus 2007, P.07.1062.F.

³⁶⁴ ROZIE J., ‘Het toetsingscriterium van het recidiverisico in het straf(proces)recht’, 2017, (75) 120.

³⁶⁵ CASSIERS R., 2024, 165, nr. 477 en 478.

criminogene domeinen hebben betrekking op een antisociale voorgeschiedenis, het antisociaal persoonlijkheidspatroon of -stijl, antisociale cognities, antisociaal netwerk, familiale en intiem-relatieve context, problemen op school of werk, vrijetijdsbesteding en middelenmisbruik.³⁶⁶

In de dienstinstructies van de PSD wordt verduidelijkt wat onder deze criminogene domeinen kan worden begrepen. Zo zal bij het domein van de antisociale voorgeschiedenis gekeken worden naar of er in het verleden reeds gebeurtenissen zijn geweest zoals maatregelen van de jeugdrechtbank, strafrechtelijke antecedenten (aard, frequentie, evolutie), naleving voorwaarden en antisociaal gedrag in andere levensgebieden zoals spijbelen, weglopen en opstandig gedrag.³⁶⁷ Voor het antisociaal persoonlijkheidspatroon wordt gekeken naar de gewoonten of routines op het vlak van handelen zoals de mate van impulsiviteit in het gedrag, mate van zelfcontrole, sensatie zoeken, agressief of ruw gedrag ten aanzien van derden, lage frustratietolerantie, woede uitbarstingen, gebrek aan empathie, enzovoort.³⁶⁸

Tijdens de interviews werd eveneens duidelijk dat de respondenten bij het inschatten van de risico's en tegenindicaties rekening houden met de persoonlijkheid van de gedetineerden, wat tevens ook bevestigd wordt in de literatuur.³⁶⁹ Daarnaast werden ook de lengte van het strafregister en het verloop van eerdere modaliteiten door enkele respondenten aangehaald als relevante bronnen voor het opstellen van hun verslag. Op één respondent na gaven ook alle respondenten aan schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen rechtstreeks of onrechtstreeks in acht te nemen bij de inschatting van de tegenindicatie met betrekking tot het plegen van nieuwe ernstige strafbare feiten. Dat schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen relevant kunnen zijn voor de inschatting van het recidiverisico wordt evenzeer in de literatuur bevestigd.³⁷⁰ Echter toont onderzoek naar voorspellers van seksuele recidive, zoals door de helft van de respondenten tijdens de interviews aangegeven, inderdaad aan dat

---

³⁶⁶ Directoraat-generaal Penitentiaire inrichtingen, *Dienstinstructies PSD. Beheer gedetineerden en externe rechtspositie*, FOD Justitie, 2017, 24 e.v.

³⁶⁷ *Ibid.*

³⁶⁸ *Ibid.*, 25.

³⁶⁹ CASSIERS R., 2024, 154, nr. 442.

³⁷⁰ PROEVE M., *Psychiatry, Psychology and Law* 2023, vol. 30, nr. 1, (68) 70 en 75; TANGNEY J. P., MARTINEZ A. en STUEWIG J., 'Two faces of shame: the roles of shame and guilt in predicting recidivism', *Psychological Science* 2014, vol; 25, nr. 3, (799) 802-803; HOSSER D., WINDZIO M. en GREVE W., 'Guilt and shame as predictors of recidivism: a longitudinal study with young prisoners', *Criminal Justice and Behavior* 2008, vol. 35, nr. 1, (138) 148-150;

variabelen zoals gebrek aan empathie voor de slachtoffers, ontkenning en lage motivatie voor behandeling weinig tot geen relatie met recidive vertonen.³⁷¹

Aangezien voor de inschatting van het objectief risico gekeken wordt naar de gerechtelijke antecedenten, de persoonlijkheid van de veroordeelde en het mislukken van gerechtelijke maatregelen, wat informatie is die in het PSD-verslag wordt opgenomen, kan dat verslag inderdaad een belangrijke informatiebron uitmaken.

296. In de literatuur wordt de vraag gesteld of het wel aanvaardbaar is om beslissingen die een enorme impact hebben te baseren op een niet-zekere toekomstvoorspelling gebaseerd op het verleden.³⁷² Door toekomstvoorspellingen uitsluitend te baseren op gedrag uit het verleden wordt de menselijke mogelijkheid tot verandering namelijk ontkend.³⁷³ Het Mensenrechtencomité van de Verenigde Naties is in ieder geval van mening dat het concept van gevreesde of voorspelde gevaarlijkheid voor de samenleving problematisch is aangezien het niet op feitelijk bewijs maar op meningen is gebaseerd.³⁷⁴

Zowel het Mensenrechtencomité als het EHRM³⁷⁵ erkennen dat rechtsgevolgen gebaseerd kunnen zijn op toekomstvoorspellingen mits naleving van strikte voorwaarden. Een van deze voorwaarden is dat de betrokkene steeds als een dynamisch persoon moet worden behandeld die aan verandering onderhevig kan zijn.³⁷⁶

297. De kritische bedenkingen bij de toekomstvoorspellingen op grond van crimineel gedrag uit verleden om het recidiverisico in te schatten krijgen des te meer gewicht nu uit bovenstaand empirisch

---

³⁷¹ HANSON R. K. en MORTON-BOURGON K. E., 'The characteristics of persistent sexual offenders: a meta-analysis of recidivism studies', *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 2005, vol. 73, nr. 6, 1154.

³⁷² ROZIE J., 'Het toetsingscriterium van het recidiverisico in het straf(proces)recht', 2017, (75) 143; HARTE J., 'Een beoordeling ter beoordeling. Opbrengsten en beperkingen van instrumenten voor risicotaxatie in de forensische psychiatrie en mogelijkheden voor wetenschappelijk onderzoek' in KOENRAADT F. en WEIJERS I. (eds.), *Vrijheid en verlangen. Liber amicorum prof.dr. Antoine Mooij*, Boom, 2009, (233) 238.

³⁷³ HARTE J., 'Een beoordeling ter beoordeling. Opbrengsten en beperkingen van instrumenten voor risicotaxatie in de forensische psychiatrie en mogelijkheden voor wetenschappelijk onderzoek', 2009, (233) 238; BURUMA Y., 'Risico-inschatting: het smalle pad tussen sciëntisme en kwakzalverij', *Delikt en Delikwent* 2007/4, nr. 26, (350) 351

³⁷⁴ UNHRC 18 maart 2010, *Fardon/Australië*, CCPR/C/98/D/1629/2007; UNHRC 18 maart 2010, *Tillman/Australië*, CCPR/C/98/D/1635/2007.

³⁷⁵ EHRM 17 december 2009, nr. 19359/04, *M/Duitsland*, ECLI:CE:ECHR:2009:1217JUD001935904; EHRM 13 januari 2011, nr. 27360/04 en 42225/07, *Schummer/Duitsland*, ECLI:CE:ECHR:2011:0113JUD002736004.

³⁷⁶ FEEST J., 'Dealing with high risk offenders – general synthesis and conclusions' in VAN KEMPEN P.H.P.H.M.C. en YOUNG W. (eds.), *Prevention of reoffending: the value of rehabilitation and the management of high risk offenders*, Intersentia, 2014, (323) 327.

onderzoek blijkt dat het komen tot schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen mentale processen vereist die gelet op de context van de gevangenis een zekere tijd in beslag kunnen nemen.³⁷⁷ Het feit dat in het verleden reeds crimineel gedrag werd gesteld wil bijgevolg niet zeggen dat de betrokkene niet in staat is om te veranderen en per definitie gelijkaardige feiten opnieuw zal plegen. Berouw is immers gericht op de toekomst, het beter willen doen en voorkomen dat eenzelfde crimineel gedrag opnieuw wordt gesteld.³⁷⁸ Het komen tot inzichten over de gepleegde feiten, de impact ervan en desgevallend de wil om zijn leven te verbeteren na het komen tot deze inzichten vereist tijd.³⁷⁹ Het gebrek aan schuldinzicht, berouw en spijt kan gezien worden als een onderdeel van de persoonlijkheid van de gedetineerde. Deze persoonlijkheid wordt niet voor niets als een dynamische predictor van recidive beschouwd en is dus per definitie voor verandering vatbaar mits adequate vorming en hulpverlening.³⁸⁰

3.3.4 De therapeutische paradox: schuldinzicht als voorwaarde én doel

298. Tijdens de interviews gaven enkele respondenten aan dat wanneer een gebrek aan schuldinzicht, berouw en spijt wordt vastgesteld er tijdens detentie kan worden ingezet op pretherapie met het oog op het bekomen van meer schuldinzicht en motivatie voor een latere begeleiding.³⁸¹ Aan de hand van deze begeleiding kan getracht worden de mentale processen van de gedetineerde om tot schuldinzicht, berouw en spijt te komen maar ook het formuleren van een hulpvraag een duwtje in de rug te geven. Hierbij werd echter door een respondent aangehaald dat de wachtlijsten voor *intra muros* begeleiding zeer lang zijn, waardoor het doorlopen ervan tot wel vier jaar kan oplopen in sommige gevangenissen. Hierdoor gebeurt het dat gedetineerden reeds in tijdsvoorwaarden zijn om strafuitvoeringsmodaliteiten te krijgen alvorens ze de wachtlijst hebben kunnen doorlopen en er dus geen tijd is om op de *intra muros* begeleiding te wachten. Hier doet zich aldus het eerste probleem voor.

299. Indien het niet mogelijk is om (tijdig) *intra muros* begeleiding te ontvangen om aan het gebrek aan schuldinzicht, berouw en spijt te werken kan getracht worden om buiten de gevangensmuren op

---

³⁷⁷ NEYS A., 'Over "De herstelgerichtheid" van het gevangenispastoraat' in DUPONT L. en HUTSEBAUT F. (eds.), *Herstelrecht tussen toekomst en verleden: Liber Amicorum Tony Peters*, Universitaire Pers Leuven, 2000, (399) 404-407; PROEVE M., 'Addressing the challenges of remorse in the criminal justice system', *Psychiatry, Psychology and Law* 2023, vol. 30, nr. 1, (68) 72.

³⁷⁸ BANDES S. A., 'Remorse and judging' in TUDOR S., WEISMAN R., PROEVE M. e.a. (eds.), *Remorse and criminal justice: multi-disciplinary perspectives*, Routledge, 2022, 19.

³⁷⁹ *Ibid.*

³⁸⁰ GOETHALS J., 'Recidive en (on)welzijn: dynamische predictoren van recidive', 2000, (291) 293 en 300.

³⁸¹ CASSIERS R., 2024, 157 nr. 450.

zoek te gaan naar begeleiding. Het is daar waar de volgende problemen zich voordoen. Ten eerste geven enkele respondenten aan dat de hulpverleningsinstanties een minimale hoeveelheid van schuldinzicht vereisen, wat ook kan worden teruggevonden in de literatuur.³⁸² Daarnaast werd door verschillende respondenten van dit onderzoek aangehaald dat wanneer de hulpverleningsinstanties mogen kiezen tussen iemand die van buiten komt en die echt gemotiveerd is of een gedetineerde die de begeleiding volgt omdat hij gewoon buiten wil, de keuze voor hen snel gemaakt is. De gedetineerden zonder schuldinzicht zijn immers niet de meest geliefde profielen van de hulpverleningsinstanties. Ook in de literatuur is te lezen dat hulpvoorzieningen niet altijd bereid zijn om met (ex-)gedetineerden te werken.³⁸³ Uit de antwoorden van de respondenten kan afgeleid worden dat, doordat de vraag naar begeleiding groter is dan het aanbod, de hulpverleningsinstanties selectiever zijn in hun aanwervingsprocedure, waardoor de gedetineerden met nauwelijks schuldinzicht en uitsluitend extrinsieke motivatie achteraan de rij staan.³⁸⁴ Om die reden meen ik dat van een therapeutische paradox kan worden gesproken. De gedetineerde met een gebrek aan schuldinzicht heeft nood aan begeleiding om tot dit schuldinzicht te komen. Echter verkiezen de hulpverleningsinstanties de profielen mét schuldinzicht en niet loutere extrinsieke motivatie om aan zichzelf te werken, waardoor de gedetineerden in de kou blijven staan. Het hebben van schuldinzicht is met andere woorden niet alleen het doel van de begeleiding maar evenzeer een voorwaarde.

Daarnaast is het zo dat voor de pretherapeutische begeleiding buiten de gevangensmuren de gedetineerde uitgaansvergunningen zal moeten toegekend krijgen. Om deze strafuitvoeringsmodaliteit te kunnen bekomen worden de wettelijke tegenindicaties ingeschat. Aangezien uit de resultaten van het onderzoek is gebleken dat volgens op één na alle respondenten schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen een rol kunnen spelen bij de inschatting van deze tegenindicaties, lijkt deze paradox opnieuw versterkt te worden. Dit is wellicht eerder een overschatting van een theoretisch probleem. Het gebrek aan schuldinzicht, berouw en spijt heeft volgens de resultaten van het onderzoek immers geen doorslaggevende invloed op het advies. Zij zullen enkel een grote impact hebben wanneer er een overduidelijke negatieve houding is ten aanzien van het slachtoffer. Het loutere gebrek aan schuldinzicht, berouw en spijt zal bijgevolg, naar mijn aanvoelen, niet van die aard zijn om de toekenning van de uitgaansvergunning die juist gericht is op pretherapeutische begeleiding te ontzeggen. Dit strookt eveneens met de visie die door een van de respondenten werd aangehaald dat het beter is om iemand toch een strafuitvoeringsmodaliteit te

---

³⁸² *Ibid.* en SCHEIRS V., 'De strafuitvoeringsrechtbank en het moeilijke evenwicht tussen het streven naar re-integratie en het inschatten van het risico op recidive', 2014, (133) 142.

³⁸³ *Ibid.*

³⁸⁴ *Ibid.*

geven met voorwaarden dan deze in de gevangenis te laten tot strafeinde. Uit de literatuur blijkt eveneens dat zowel de PSD als de SURB trachten te vermijden een gedetineerde bij strafeinde zonder begeleiding en/of bijkomende controle in vrijheid te stellen.³⁸⁵

300. Het probleem van het vinden van gepaste begeleiding doet zich helaas niet alleen voor in het kader van pretherapie maar eveneens bij het samenstellen van het reclasseringsplan.³⁸⁶ Naast de adviserende functie heeft de PSD, zoals bleek uit randnummer 142 e.v., eveneens als taak om het reclasseringsplan van de gedetineerde te evalueren. Dat begeleiding een van de belangrijkste peilers is naast woonst en werk of opleiding voor de evaluatie van het reclasseringsplan werd eveneens duidelijk in het theoretisch kader. Opnieuw lijkt het vinden van een gepaste begeleiding geen sinecure. Het probleem van overbevraging, beperkte toegang en het feit dat gedetineerden niet met open armen worden ontvangen bij hulpverleningsinstanties blijft zich voor doen tijdens het gehele re-integratie- en reclasseringstraject.³⁸⁷ Deze structurele problemen bij het uitwerken van een reclasseringsplan hebben meer dan eens tot gevolg dat bij afwezigheid van een geconcretiseerde behandeling de SURB het verzoek tot het toekennen van een strafuitvoeringsmodaliteit afwijst.³⁸⁸ Dit gebrek aan hulpverlening kan ertoe leiden dat de gedetineerden hun perceptie van en de binding met de samenleving negatief blijft of wordt wat contraproductief is voor een op herstel en re-integratie gerichte vrijheidssanctie.³⁸⁹

---

³⁸⁵ *Ibid.*

³⁸⁶ *Ibid.*

³⁸⁷ *Ibid.*, PROEVE M., *Psychiatry, Psychology and Law* 2023, vol. 30, nr. 1, (68) 72.

³⁸⁸ SCHEIRS V., 'De strafuitvoeringsrechtbank en het moeilijke evenwicht tussen het streven naar re-integratie en het inschatten van het risico op recidive', 2014, (133) 142.

³⁸⁹ MEYVIS W., 'Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden: Vlaams beleid' in DUPONT L. en HUTSEBAUT F. (eds.), *Herstelrecht tussen toekomst en verleden: Liber Amicorum Tony Peters*, Universitaire Pers Leuven, 2000, (383) 392.

4 Besluit

301. De gedetineerde kan gedurende de uitvoering van zijn gevangenisstraf om strafuitvoeringsmodaliteiten verzoeken. Deze modaliteiten laten hem toe de gevangenis voor een bepaalde duur en mits naleving van bepaalde voorwaarden te verlaten. Afhankelijk van de modaliteit zal de DDB, de SUR of de SURB bevoegd zijn om over de toekenning van de strafuitvoeringsmodaliteit te oordelen. Zo zal de DDB in de regel oordelen over de toekenning van een UV en een PV. De SUR is bevoegd voor de beslissing over de BD, het ET, de VI of de VILO in geval van vrijheidsstraffen waarvan het uitvoerbaar gedeelte niet meer dan drie jaar bedraagt. De SURB is bevoegd voor de toekenning van de BD, het ET, de VI of de VILO voor vrijheidsstraffen met een uitvoerbaar gedeelte van meer dan drie jaar.

302. De WER voorziet een aantal wettelijke tegenindicaties die beoordeeld moeten worden alvorens een strafuitvoeringsmodaliteit kan worden toegekend. Deze tegenindicaties hebben betrekking op het risico dat de veroordeelde zich aan de uitvoering van zijn straf zou onttrekken, het risico dat de veroordeelde nieuwe ernstige strafbare feiten pleegt, een manifest risico voor de fysieke integriteit van derden, het risico dat de veroordeelde de slachtoffers zou lastigvallen, de houding van de veroordeelde ten aanzien van de slachtoffers, de door de veroordeelde geleverde inspanning om de burgerlijke partij te betalen, de onmogelijkheid van de veroordeelde om in zijn behoeften te voorzien en de afwezigheid van vooruitzichten op sociale reclassering van de veroordeelde. Enkele van de strafdoelstellingen die het opleggen van de straf door de strafrechter in de straftoemingsfase sturen, vinden hun weerspiegeling in deze wettelijke tegenindicaties. Voor de inschatting van deze wettelijke tegenindicaties kunnen schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen als onderdeel van de persoonlijkheid van de gedetineerde mogelijk een belangrijk element zijn.

303. Wanneer de gedetineerde om de toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit verzoekt, zal de gevangenisdirectie een dossier opstellen. Aan dit dossier zal door de gevangenisdirecteur een verslag worden toegevoegd waarin hij de persoonlijke situatie van de veroordeelde analyseert. Deze analyse heeft onder meer betrekking op de tijdsvoorwaarden, de inhoudelijke voorwaarden, de wettelijke tegenindicaties die aan de modaliteit verbonden zijn alsook de bijzondere voorwaarden die deze tegenindicaties kunnen tegengaan. Op het einde van het verslag zal de gevangenisdirecteur een met redenen omkleed advies opstellen met betrekking tot de toekenning of afwijzing van de gevorderde strafuitvoeringsmodaliteit. Uit de literatuur blijkt dat in de praktijk deze analyse niet door de gevangenisdirectie gebeurt maar door de PSD, die hierover een verslag opmaakt. Dit PSD-verslag

zal vervolgens dienen als belangrijke informatiebron voor het opstellen van de nodige documenten door de gevangenisdirectie.

304. Aan het PSD-verslag wordt niet alleen door de gevangenisdirectie veel belang gehecht. Ook de beslissingnemende instanties (DDB en SUR(B)) lijken het PSD-verslag als belangrijke informatiebron bij de besluitvorming over de toekenning van de strafuitvoeringsmodaliteit te beschouwen.

305. Er is echter weinig geweten over de PSD. De PSD maakt deel uit van het DGEPI dat instaat voor de uitbating en aansturing van alle Belgische gevangenissen. In elke strafinrichting is een lokale PSD gevestigd met als kerntaak het verlenen van advies aan beslissingnemers opdat zij met kennis van zaken kunnen beslissen over de toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit. Het is onduidelijk wat volgens de PSD onder schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen wordt begrepen, of zij hiermee in het verslag rekening houdt, hoe gepeild wordt of schuldinzicht, berouw en spijt aanwezig zijn, hoe de oprechtheid ervan wordt beoordeeld, waar deze begrippen in het verslag aan bod komen alsook welke impact ze op het uiteindelijke advies kunnen hebben.

306. Aangezien al deze vragen onopgelost bleven na een bestudering van de juridische literatuur, werd getracht aan de hand van empirisch onderzoek, meer bepaald door het afnemen van semigestructureerde interviews bij tien Vlaamse PSD-leden werkzaam bij zes verschillende Vlaamse gevangenissen, een antwoord op deze onderzoeksvragen te vinden. In wat volgt worden de verschillende sub-onderzoeksvragen van deze meesterproef één voor één beantwoord om vervolgens een antwoord op de centrale onderzoeksvraag te formuleren.

4.1 Subvraag 1: De begripsinvulling

307. Uit de resultatenanalyse van de interviews blijkt dat op één na alle respondenten de begrippen schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen als drie afzonderlijke begrippen met een eigen betekenis beschouwen. Volgens de respondenten kan schuldinzicht worden omschreven als het besef bij de gedetineerde dat hij weet dat wat hij gedaan heeft ontoelaatbaar is. Het gaat om inzicht in de eigen gemaakte fouten, het eigen aandeel in de feiten erkennen of simpel gezegd weten dat je fout bent geweest. Het begrip spijtbetuigingen betekent volgens hen de uiting van het jammer vinden wat er is gebeurd. Het betreft het inzitten met wat je gedaan hebt en dat ook externaliseren. Deze spijt kan betrekking hebben op spijt voor zichzelf, zijn familie en naasten maar ook voor het slachtoffer en de maatschappij. Berouw wordt door de respondenten geacht een gevoel, een emotie te zijn die verder gaat of dieper zit dan schuldinzicht en loutere spijtbetuigingen. Berouw gaat volgens hen gepaard met

de tendens om het goed te willen maken, te moeten boeten voor wat de gedetineerde gedaan heeft om het vervolgens in de toekomst beter te doen.

4.2 Subvraag 2: het gebruik van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in het PSD-verslag

308. Schuldinzicht en spijt(betuigingen) zijn begrippen die door de meeste respondenten frequent in het verslag worden gebruikt. De respondenten geven althans minstens een beschrijving van gedragingen en uitspraken van de gedetineerde die de lading van de begrippen dekt. Het begrip berouw wordt bijna door geen enkele respondent in het PSD-verslag gebruikt. Toch blijkt ook berouw niet compleet irrelevant te zijn voor het PSD-verslag aangezien de gedragingen en uitspraken die het gevolg van berouw kunnen zijn wel degelijk door de respondenten in acht worden genomen, zonder de term berouw erop te kleven of omdat de gedragingen onder de noemer van spijt worden meegenomen.

4.3 Subvraag 3: de beoordeling van de aanwezigheid en oprechtheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen

309. Om te oordelen of er in hoofde van de gedetineerde sprake is van schuldinzicht, berouw en spijt zullen de bevroegde PSD-leden kijken of de gedetineerde zijn verantwoordelijkheid opneemt voor zijn daden, of hij de feiten niet minimaliseert, hij de schuld niet bij iemand anders legt, of de gedetineerde de wensen van het slachtoffer respecteert en hij niet louter bezig is met de gevolgen die zijn veroordeling voor zichzelf heeft maar ook oog heeft voor de impact van de feiten op het slachtoffer en de maatschappij.

310. Meer dan de helft van de respondenten zijn zich ervan bewust dat gedetineerden soms sociaal wenselijk gedrag stellen, zoals het betuigen van spijt, in de hoop op een positief advies. Om te beoordelen of het schuldinzicht, het berouw en de spijtbetuigingen ook daadwerkelijk oprecht zijn wordt door de bevroegde PSD-leden met verschillende factoren rekening gehouden. Zo blijkt naast wat de gedetineerden verbaal uiten, ook non-verbale uitingen van belang om de oprechtheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen te beoordelen. Daarnaast kunnen de emoties, de krop in de keel die met de betuiging van spijt en berouw gepaard gaat een indicatie over de oprechtheid ervan geven. Hierbij maakten enkele respondenten een kanttekening. Gedetineerden maken namelijk mentale processen door waardoor zij leren leven met wat ze gedaan hebben. Doordat zij de feiten een plaats hebben kunnen geven, kan het zijn dat gedetineerden jaren na de feiten niet meer dezelfde emoties tonen wanneer zij over de feiten spreken in vergelijking met kort nadat de feiten werden

gepleegd. Wanneer de gedetineerde zonder al te veel zichtbare emoties over de feiten en zijn spijt hiervoor kan spreken, wil dit bijgevolg niet noodzakelijk zeggen dat deze spijtbetuiging niet oprecht is.

Ook de consistentie in de manier waarop de gedetineerde zich opstelt en de uitspraken die hij doet, de diepgang waarmee hij over zijn spijt en berouw voor de feiten spreekt, de motivatie om het in de toekomst beter te doen en de verandering in het gedrag kunnen relevant zijn voor de beoordeling van de oprechtheid. De gedetineerde kan namelijk wel menen dat hij spijt heeft maar als hij vervolgens zich niet wil laten begeleiden, zich in de gevangenis misdraagt, zich niet aan de voorwaarden houdt of opnieuw feiten pleegt zal deze spijtbetuiging minder geloofwaardig worden geacht.

311. Volgens de grote meerderheid van de respondenten is echter niet elke gedetineerde in staat om tot schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen te komen. Sommigen hebben er niet de intellectuele, emotionele of cognitieve capaciteiten voor of hebben nooit aangeleerd zich in de situatie van een ander te verplaatsen. Daarom is het volgens de respondenten van belang steeds de persoonlijkheid van de gedetineerde maar ook zijn achtergrond en opvoeding voor ogen te houden.

312. De beoordeling van de oprechtheid van het schuldinzicht, berouw en de spijtbetuigingen wordt volgens de respondenten als gevolg van enkele moeilijkheden een extra uitdaging. Aangezien er geen objectieve maatstaven bestaan op basis waarvan de oprechtheid beoordeeld kan worden, gebeurt deze inschatting door de respondenten gedeeltelijk op gevoel. Een andere uitdaging is de oprechtheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen beoordelen bij anderstaligen. In dossiers van anderstalige gedetineerden is vaak minder informatie voorhanden als gevolg van de taalbarrière. Door het gebruik van een tolk gaan er bovendien belangrijke nuances verloren die van belang kunnen zijn bij de beoordeling van de oprechtheid. Daarnaast kan of de gedetineerde tot het betuigen van spijt of berouw overgaat beïnvloed worden door zijn cultuur. In sommige culturen is het immers niet gangbaar om met eender wie over emoties te spreken of wordt de groep belangrijker dan het individu geacht waardoor de gedetineerde uit bescherming van de familiale eer geen schuldinzicht vertoont en geen berouw en spijt betuigt.

4.4 Subvraag 4: de plaats waar schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in het PSD-verslag aan bod komen

313. De PSD maakt verschillende soorten verslagen op afhankelijk van de aard en de ernst van de feiten alsook de duur van de gevangenisstraf. Schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen hebben geen prominente plaats in de PSD-verslagen. Ze zitten eerder impliciet verscholen in de rubrieken van de verschillende soorten verslagen. Volgens de meerderheid van de respondenten komen schuldinzicht,

berouw en spijtbetuigingen afhankelijk van het soort verslag, de ene keer uitgebreider dan de andere, aan bod. Zo zullen schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen volgens de meerderheid van de respondenten uitgebreider aan bod komen in een uitgebreid verslag dan in een standaardverslag. In de re-integratienota zullen de begrippen volgens een aantal respondenten minder uitgebreid aan bod komen, gelet op de beperkte tijd waarin de nota opgesteld moet worden

314. In het standaardverslag komen schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen voornamelijk bij de houding ten aanzien van de feiten en het slachtoffer aan bod (rubriek 2). De meeste respondenten waren het erover eens dat ze ook bij de beoordeling van de criminogene domeinen, met name in het domein van de antisociale persoonlijkheid (bv. agressieproblematiek, impulsiviteit, gebrek aan empathie) en de antisociale cognities (gedachten die normoverschrijdend gedrag vergemakkelijken en/of goedpraten) van belang kunnen zijn. Voor de inschatting van de wettelijke tegenindicaties kunnen volgens op één na alle respondenten schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen eveneens van belang zijn. Vooral bij de inschatting van de slachtoffergerichte tegenindicaties zullen zij een rol spelen. Voor de inschatting van het risico op recidive zijn de negen respondenten het erover eens dat schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in bepaalde mate in overweging worden genomen. Ongeveer de helft van deze respondenten gaf echter aan dat schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen slechts een onrechtstreekse invloed op het recidiverisico hebben. Onderzoek heeft immers aangetoond dat ontkenning van de feiten geen recidivebepalende factor is. Aangezien schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in de criminogene domeinen vervat zitten en deze domeinen aan de basis van de inschatting van het recidiverisico liggen, zullen schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen onrechtstreeks toch een rol spelen bij de inschatting van deze tegenindicatie.

315. Voor gedetineerden zonder recht op verblijf wordt eveneens een uitgebreid verslag opgemaakt wanneer ze veroordeeld worden tot een vrijheidsstraf van meer dan drie jaar. Omwille van de taalbarrière en de beperktere hoeveelheid beschikbare informatie zal volgens de helft van de respondenten het verslag voor mensen zonder recht op verblijf doorgaans beknopter zijn.

4.5 Subvraag 5: de impact van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen op het uiteindelijke advies

316. Hoewel dat bijna alle geïnterviewden aangeven belang te hechten aan schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen is de impact ervan op het uiteindelijke advies beperkt. Enkel wanneer de gedetineerde een duidelijk negatieve houding ten aanzien van het slachtoffer heeft, zal het gebrek aan schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen een duidelijk negatieve invloed op het advies hebben. Wanneer het gebrek aan schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen niet tot gevolg heeft dat er sprake van een

tegenindicatie is en de risico's hoog worden ingeschat, zal het loutere gebrek aan schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen niet tot een negatief advies leiden.

317. Omgekeerd wordt de aanwezigheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen positief ervaren. Desondanks heeft ook de aanwezigheid ervan geen doorslaggevende invloed op het advies. Wanneer de risico's hoog worden ingeschat, de gedetineerde afspraken niet nakomt, het slachtoffer lastigvalt wordt het schuldinzicht, het berouw en de spijtbetuigingen van secundair belang en zullen zij niet opwegen tegen de mogelijke risico's.

318. Het uiteindelijke advies van de bevroegde PSD-leden hangt af van de inschatting van de tegenindicaties aan de hand van de criminogene domeinen of een formele risicotaxatie. Schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen worden mee in acht genomen bij het opstellen van het advies, toch zijn zij slechts één van de vele aspecten waarmee door de respondenten rekening wordt gehouden. Om die reden zijn de geïnterviewde PSD-leden het erover eens dat hun impact op het advies niet doorslaggevend is.

319. De meerderheid van de respondenten vindt het voornamelijk belangrijk dat de onderliggende problematiek van de gedetineerde wordt aangepakt door hiervoor omkadering te voorzien in een recidivebeperkend reclasseringsplan. Wel kan het hebben van schuldinzicht, berouw en spijt volgens een van de respondenten de motivatie van de gedetineerde verhogen waardoor het reclasseringsplan meer kans op slagen heeft. De criminogene domeinen werden eveneens door de meerderheid van de respondenten aangehaald als andere belangrijke factoren naast schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen die de inschatting van de tegenindicaties en het uiteindelijke advies kunnen beïnvloeden.

4.6 Centrale onderzoeksvraag: de rol van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen

320. Ter conclusie kan worden gesteld dat uit de interviews blijkt dat de respondenten schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in rekening nemen bij de opmaak van hun verslag. Zo goed als alle respondenten geven aan er belang aan te hechten. Toch hebben de begrippen geen pertinente plaats in het verslag en zitten ze eerder impliciet verscholen in de verschillende rubrieken van de verschillende soorten PSD-verslagen. Tijdens de interviews werd ook duidelijk dat volgens alle respondenten de kern van het advies de inschatting van de risico's en de tegenindicaties is. Als deze tegenindicaties in orde zijn, kan er positief geadviseerd worden – uiteraard als alle andere wettelijke

voorwaarden voldaan zijn – indien zij niet in orde zijn, zal moeten worden nagegaan hoe hieraan tegemoet kan worden gekomen.

321. Het PSD-verslag kan volgens enkele respondenten als een grote puzzel worden beschouwd waarin alle mogelijke informatie waarover de PSD-leden beschikken in acht wordt genomen. Schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen zijn slechts één puzzelstuk, één element waar, naast vele andere elementen, rekening mee wordt gehouden. Vandaar dat hun impact op het uiteindelijke advies niet doorslaggevend is maar eerder beperkt. Het hebben van schuldinzicht, berouw en spijt gaat op zichzelf niet tot een positief advies leiden en omgekeerd zal het gebrek eraan niet onmiddellijk een negatief advies tot gevolg hebben. Het is het geheel, het samenleggen van alle verschillende puzzelstukken dat uiteindelijk zal bepalen hoe geadviseerd zal worden.

322. Er is met andere woorden in het PSD-verslag geen grote rol voor schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen weggelegd. Toch is het hebben van schuldinzicht, berouw en spijt niet geheel irrelevant bij de opmaak van het verslag. Uit het onderzoek blijkt dat de bevroegde PSD-leden voornamelijk bij de houding van de gedetineerde ten aanzien van het slachtoffer en de feiten, maar ook bij de beoordeling van de criminogene domeinen en de inschatting van de tegenindicaties wel degelijk met schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen rekening houden als een van de vele elementen die door de bevroegde PSD-leden in acht worden genomen.

5 Bibliografie

5.1 Wetgeving

EVRM

Wetboek 28 juni 1984 van de Belgische nationaliteit, *BS* 12 juli 1984.

Wet 5 maart 1998 betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling en tot wijziging van de wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormale en de gewoontemisdadigers, *BS* 2 april 1998.

Basiswet 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerde, *BS* 1 februari 2005.

Wet 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten, *BS* 15 juni 2006.

Wet 17 mei 2006 houdende de oprichting van de strafuitvoeringsrechtbanken, *BS* 15 juni 2006.

KB 29 januari 2007 tot bepaling van de inhoud van het verslag van de directeur, *BS* 1 februari 2007.

Wetsontwerp betreffende de externe rechtspositie van gedetineerden, SENAAT, 2004-2005, 20 april 2005, nr. 3-1128/1.

Wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van de Belgische Nationaliteit teneinde het verkrijgen van de Belgische nationaliteit migratieneutraal te maken, KAMER, 2010-2011, 27 oktober 2010, nr. 53-0476/001.

Wetsvoorstel tot invoering van een nieuw Strafwetboek – Boek 1 en Boek 2, KAMER, 2019-20, 24 september 2019, nr. 55-0417/001.

MvT bij Wetsontwerp tot invoering van het Boek 1 van het Strafwetboek, KAMER 2022-2023, 23 mei 2023, nr. 55-3374/001.

Wetsvoorstel tot instelling van een nieuw Strafwetboek – Boek 1 en Boek 2, KAMER 2019-20, nr. 55-1011/001.

Wetsontwerp tot invoering van het Boek 1 van het Strafwetboek, KAMER 2022-2023, 23 mei 2023, nr. 55-3374/001.

Verslag namens de Commissie voor de Justitie m.b.t. de hervorming van het Strafwetboek – het nut van de straf, KAMER, 2017-18, nr. 54-3721/001.

5.2 Rechtspraak

UNHRC 18 maart 2010, *Fardon/Australië*, CCPR/C/98/D/1629/2007.

UNHRC 18 maart 2010, *Tillman/Australië*, CCPR/C/98/D/1635/2007.

EHRM 2 maart 1987, nr. 9787/82, ECLI:CE:ECHR:1987:0302JUD000978782, 'Weeks/Verenigd Koninkrijk'.

EHRM 24 oktober 2002, nr. 37703/97, ECLI:CE:ECHR:2002:1024JUD003770397, 'Mastromatteo/Italië'.

EHRM 17 december 2009, nr. 19359/04, *M/Duitsland*, ECLI:CE:ECHR:2009:1217JUD001935904.

EHRM 13 januari 2011, nr. 27360/04 en 42225/07, *Schummer/Duitsland*, ECLI:CE:ECHR:2011:0113JUD002736004.

EHRM 26 april 2016, nr. 10511/10, ECLI:CE:ECHR:2016:0426JUD001051110, 'Murray/Nederland'.

EHRM 13 juni 2019, nr. 77633/16, ECLI:CE:ECHR:2019:0613JUD007763316, 'Marcello Viola/Italië'.

Cass. 13 juni 2007, AR P.07.0704.F.

Cass. 7 augustus 2007, P.07.1059.F.

Cass. 7 augustus 2007, P.07.1062.F.

Cass. 13 september 2011, AR P.11.1510.N.

Cass. 15 november 2013, AR C.12.0291.F.

Cass. 16 maart 2021, AR P.20.1123.N.

Cass. 21 december 2021, AR P.21.0858.N.

Cass. 28 juni 2022, AR P.21.1449.N.

Cass. 20 december 2022, AR P.22.0514.N.

Cass. 13 augustus 2024, AR P.24.1186.N.

5.3 Rechtsleer

ADEOYE-OLATUNDE O.A. en OLENIK N.L., 'Research and scholarly methods: Semi-structured interviews', *Journal of the American College of Clinical Pharmacy* 2021, 1358.

ALLAN A. en CARROLL R., 'Apologies in a legal setting: insights from research into injured parties' experiences of apologies after an adverse event', *Psychiatry, Psychology and Law* 2017, vol. 24, nr. 1, 10.

ALSHENQEETI H., 'Interviewing as a data collection method: a critical review', *English Linguistics Research* 2014, vol. 3, nr. 1, 39.

ALVESSON M., 'Methodology for close up studies – struggling with closeness and closure', *Higher Education* 2003, vol. 46, 167.

ANDREWS D.A, BONTA J. en HOGE R.D., 'Classification for effective rehabilitation: rediscovering psychology', *Criminal Justice and Behavior* 1990, vol. 17, nr. 1, 19.

ANDREWS D.A., BONTA J. en WORMITH S.J., 'The risk-need-responsivity (RNR) model. Does adding the good lives model contribute to effective crime prevention?', *Criminal Justice and Behavior* 2011, vol. 38, nr. 7, 735.

BAARDA B., *Dit is onderzoek!*, Noordhoff Uitgevers, 2019.

BANDES S. A., 'Remorse and judging' in TUDOR S., WEISMAN R., PROEVE M. e.a. (eds.), *Remorse and criminal justice: multi-disciplinary perspectives*, Routledge, 2022, 19.

BARETT K. C., 'A functionalist approach to shame and guilt' in TANGNEY J. P. en FISCHER K. W. (eds.), *Self-conscious emotions: the psychology of shame, guilt, embarrassment, and pride*, Guilford, 1995, 25.

BAUMEISTER R., STILLWELL A. en HEATHERTON T. F., 'Guilt: an interpersonal approach', *Psychological Bulletin* 1994, vol. 115, nr. 2, 243.

BAZELEY P., *Qualitative data analysis: Practical Strategies*, Sage, 2021.

BEAUDRY G., YU R., PERRY A. E. en FAZEL S., 'Effectiveness of psychological interventions in prison to reduce recidivism: a systematic review and meta-analysis of randomised controlled trials', *Lancet Psychiatry* 2021, vol. 8, nr. 9, 759.

BERGS E. en GREVEN T., 'Penitentiair verlof: behouden mits bijsturing', *Juristenkrant* 2019/393, 15.

BOEIJE H. en BLEIJENBERGH I., *Analyseren in kwalitatief onderzoek*, Boom, 2023.

BOEIJE H. 'T HART H. en HOX J., *Onderzoeksmethoden*, Boom, 2009.

BOELAERT A. en BRASPENNING N., 'Risicotaxatie met de focus op gewelddadig extremisme in penitentiaire context' in KERKHOF J., SCHOTSAERT A. en VAN LINTHOUT P. (eds.), *Contra-terrorisme: De gerechtelijke aanpak van terrorisme in België*, Intersentia, 2018, 313.

BOGAERTS S., BOUVERNE-DE BIE M., CLAEYS A. e.a., 'Onderzoek naar criteria voor voorwaardelijke invrijheidstelling', *Panopticon* 2000/4, 356.

BOLLEN P., 'De celdeur op een kier gezet. Over de toekenning van penitentiair verlof en uitgaansvergunningen' in MINE B. en ROBERT L. (eds.), *Uitgaansvergunningen en penitentiair verlof: de deur op een kier*, Maklu, 2014, 157.

BRAUN V. en CLARKE V., 'Using thematic analysis in psychology', *Qualitative Research in Psychology* 2006, vol. 3, nr. 2, 77.

BRAUN V. en CLARCKE V., 'Can I use TA? Should I use TA? Should I not use TA? Comparing reflexive thematic analysis and other pattern-based qualitative analytic approaches', *Counselling and Psychotherapy Research* 2021, vol. 21, nr. 1, 37.

BRAUN V. en CLARKE V., 'To saturate or not to saturate? Questioning data saturation as a useful concept for thematic analysis and sample-size rationales', *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health* 2021, vol. 13, nr. 2, 201.

BRAUN V. en CLARKE V., *Thematic analysis. A practical guide*, Sage, 2022.

BRAUN V. en CLARKE V., 'Toward good practice in thematic analysis: avoiding common problems and be(com)ing a knowing researcher', *International Journal of Transgender Health* 2023, Vol. 24, nr. 1, 1.

BRENNEN T. en MAGNUSSEN S., 'Research on non-verbal signs of lies and deceit: a blind alley', *Frontiers in Psychology* 2020, vol. 11, nr. 613410, 1.

BURUMA Y., 'Risico-inschatting: het smalle pad tussen sciëntisme en kwakzalverij', *Delikt en Delikwent* 2007/4, (350) 351.

CAPLAN J.M., 'What factors affect parole: a review of empirical research', *Federal Probation* 2007, vol. 71, nr. 1, 16.

CASSIERS R., *Strafuitvoeringsrechtbank*, Wolters Kluwer, 2024.

CASTILLO P. A. en MALLARD D., 'Preventing cross-cultural bias in deception judgments: the role of expectancies about nonverbal behavior', *Journal of Cross-Cultural Psychology* 2012, vol. 43, nr. 6, 967.

CHARMAZ K., *Constructing grounded theory*, Sage, 2014.

DECOENE S., 'De Psychosociale Dienst. Op zoek naar een rehabilitatief project' in BEYENS K. en SNACKEN S. (eds.), *Straffen. Een penologisch perspectief*, Maklu, 2017, 583.

DELEERSNYDER E., 'De vergelding en de preventie als strafdoelstellingen: Cassatie spreekt zich opnieuw uit (noot onder Cass. 28 juni 2022, AR P.21.1449.N)', *T.Strafr.* 2023/2, 95.

DELEERSNYDER E., 'De sanctie van het verval van nationaliteit: een lege doos?', *T.Strafr.* 2024/2, 75.

DELVAUX A., RIGO B. en VANDER BEKEN T., 'Het voorstel tot invoering van een nieuw strafwetboek. Een (eerste) sprong vooruit. Afdeling 3. Boek 1' in CLAEYS I. (ed.), *Recente wetgevende hervormingen: nieuw en beter? XLVe Postuniversitaire Cyclus Willy Delva*, Wolters Kluwer, 2021, 42.

DEPAULO B., LINDSAY J. J., MALONE B. E. e.a., 'Cues to deception', *Psychological Bulletin* 2009, Vol. 129, nr. 1, 74.

DE SWAEF M. en TRAEEST M., 'Een jaar strafuitvoeringsrechtbanken: overzicht van cassatierechtspraak', *RW* 2007-08/38, 1570.

DE SWAEF M. en TRAEEST M., 'Overzicht van cassatierechtspraak in strafuitvoeringszaken (1 januari 2011 – 31 december 2012)', *RW* 2012-13/37, 1442.

DIEFENBACH T., 'Are case studies more than sophisticated storytelling?: Methodological problems of qualitative empirical research mainly based on semi-structured interviews', *Quality & Quantity* 2008, 875.

DOWLING M., 'Reflexivity' in GIVEN L.M. (ed.), *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods volume 2*, Sage, 2008, 748.

EKMAN P. en WALLACE F. V., 'The repertoire of nonverbal behavior: categories, origins, usage and coding', *Semiotica* 1969, vol. 1, nr. 1, 49.

ELFFERS H., 'Afschrikking en het aanleren van normen; de theorie van Kelman toegepast op het strafrecht' in BERGHUIS A.C., SUURMOND G., VAN VELTHOVEN B.C.J. e.a., *Afschrikking en generale preventie – Justitiële Verkenningen*, 2008/2, 82.

FEEST J., 'Dealing with high risk offenders – general synthesis and conclusions' in VAN KEMPEN P.H.P.H.M.C. en YOUNG W. (eds.), *Prevention of reoffending: the value of rehabilitation and the management of high risk offenders*, Intersentia, 2014, 323.

FINLAY L., 'Thematic Analysis: 'The 'Good', the 'Bad' and the 'Ugly'', *European Journal of Qualitative Research in Psychotherapy* 2021, vol. 11, 103.

GAITA R., *Good and evil: an absolute conception*, Routledge, 2004.

GOETHALS J., 'Recidive en (on)welzijn: dynamische predictoren van recidive' in DUPONT L. en HUTSEBAUT F. (eds.), *Herstelrecht tussen toekomst en verleden: Liber Amicorum Tony Peters*, Universitaire Pers Leuven, 2000, 291.

GOETHALS J. en BOUVERNE-DE BIE, *Voorwaardelijke invrijheidstelling: wetgeving, predictie en begeleiding*, Academia Press, 2000.

GOETHALS J. en MAES E., 'Voorwaardelijke invrijheidstelling. Nederland en België door een criminologische bril', *Tijdschrift voor criminologie*, 2004, 30.

GROOTAERT B., 'Hink, stap, re-integratie? Stand van zaken met betrekking tot het 'recht op re-integratie' voor veroordeelden tot vrijheidsberovende straffen na Potpurri II', *NC* 2016/4, 287.

GUBRIUM J.F. en HOLSTEIN J., *Handbook of interview research: context & method*, Sage, 2002.

HALCOMB E. en DAVIDSON P.M., 'Is verbatim transcription of interview data always necessary?', *Applied Nursing Research* 2006, vol. 19, nr. 1, 38.

HANNON S., 'JWW – Trajectbegeleiding in verhouding tot uitgaansvergunningen en penitentiaire verlopen' in MINE B. en ROBERT L. (eds.), *Uitgaansvergunningen en penitentiair verlof: de deur op een kier*, Maklu, 2014, 47.

- HANSON R. K. en MORTON-BOURGON K. E., 'The characteristics of persistent sexual offenders: a meta-analysis of recidivism studies', *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 2005, vol. 73, nr. 6, 1154.
- HARTE J., 'Een beoordeling ter beoordeling. Opbrengsten en beperkingen van instrumenten voor risicotaxatie in de forensische psychiatrie en mogelijkheden voor wetenschappelijk onderzoek' in KOENRAADT F. en WEIJERS I. (eds.), *Vrijheid en verlangen. Liber amicorum prof.dr. Antoine Mooij*, Boom, 2009, 233.
- HOSSER D., WINDZIO M. en GREVE W., 'Guilt and shame as predictors of recidivism: a longitudinal study with young prisoners', *Criminal Justice and Behavior* 2008, vol. 35, nr. 1, 138.
- JONES R., 'Why do qualitative research?', *BMJ* 1995, vol. 311, (2) 2.
- JOY E., BRAUN V. en CLARKE V., 'Doing reflexive thematic analysis: A reflective account' in MEYER F. en MEISSEL K. (eds.), *Research methods in education, social work, and counselling*, New Zealand Council for Educational Research Press, 2023, 155.
- KARATSAREAS P., 'Semi-structured Interviews' in KIRCHER R. en ZIPP L. (eds.), *Research methods in language attitudes*, 2022, 99.
- KVALE S., 'The psychoanalytic interview as inspiration for qualitative research' in CAMIC P.M., RHODES J.E. en YARDLEY L. (eds.), *Qualitative research in psychology*, American Psychological Association, 2003, 275.
- LAZARE A., *On Apology*, Oxford University Press, 2004.
- LEESTMANS D., 'Voorwaardelijke invrijheidstelling: Tijd om systeem fundamenteel in vraag te stellen (interview met Luc Robert)', *Juristenkrant* 2018/363, 8.
- LUYS E. en BIELEN S., 'De effectiviteit van het strafrechtelijk en arbeidsmarktbeleid. Een rechtseconomische analyse van crimineel gedrag', *RW* 2018-19, 1283.
- MACLEAN L.M., MEYER M. en ESTABLE A., 'Improving accuracy of transcripts in qualitative research', *Qualitative Health Research* 2004, vol. 14, nr. 1, 113.
- MAES E., 'De externe rechtspositie van (veroordeelde) gedetineerden', *Ad Rem* 2004 themanummer gevangeniswezen, 12.
- MAES E., *Van gevangenisstraf naar vrijheidsstraf. 200 jaar Belgisch gevangeniswezen*, Maklu, 2009.
- MANN S., VRIJ A., LEAL S. e.a., 'Windows to the soul? Deliberate eye contact as a cue to deceit', *Journal of Nonverbal Behavior* 2012, vol. 36, nr. 3, 205.
- MARTIN S.E., SECHREST L. en REDNDER R., *New directions in the rehabilitation of criminal offenders*, National Academy Press, 1981.
- MARUNA S. en IMMARIGEON R., *After crime and punishment: pathways to offender reintegration*, Willan Publishing, 2004.

- MEYVIS W., 'Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden: Vlaams beleid' in DUPONT L. en HUTSEBAUT F. (eds.), *Herstelrecht tussen toekomst en verleden: Liber Amicorum Tony Peters*, Universitaire Pers Leuven, 2000, 383.
- MULDER D., 'De motiveringsplicht van de strafrechter bij het weigeren van een werkstraf: inhoud primeert over vorm (noot onder Cass. 8 november 2023, P.23.0992.F)', *T.Strafr.* 2024/1, 58.
- MORTELMANS D., *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*, Acco, 2020.
- MORTELMANS D., *Doing Qualitative Data Analysis with NVivo*, Springer, 2025.
- MOSER A. en KORSTJENS I., 'Series: practical guidance to qualitative research. Part 1: Introduction', *European Journal of General Practice* 2017, vol. 23, nr. 1, (271) 271.
- NELISSEN P., *Resocialisatie en detentie: een onderzoek naar de houdingen van gedetineerden en gevangenispersoneel ten aanzien van de voorbereiding van de terugkeer in de samenleving*, doctoraat Universiteit Maastricht, 2000.
- NEYS A., 'Over "De herstelgerichtheid" van het gevangenisbestuur' in DUPONT L. en HUTSEBAUT F. (eds.), *Herstelrecht tussen toekomst en verleden: Liber Amicorum Tony Peters*, Universitaire Pers Leuven, 2000, 399.
- NORTJE A. en TREDoux C., 'How good are we at detecting deception? A review of current techniques and theories', *South African Journal of Psychology* 2019, vol. 49, nr. 4, 491.
- OLIVER D.G., SEROVICH J. en MASON T.L., 'Constraints and opportunities with interview transcription: towards reflection in qualitative research', *Social Forces* 2005, vol. 84, nr. 2, 1273.
- OP DE BEECK T., 'Hoofdstuk 3. uitvoering van de vrijheidsstraf' in BEKAERT P., MOONS N., TERSAGO P. e.a., *Handboek voor de advocaat-stagair strafprocesrecht 2023-2024*, Wolters Kluwer, 2023, 275.
- PERRIENS R., 'Wie is er bang van de strafuitvoeringsrechtbank?', *Orde van de dag* 2005/32, 7.
- PLOCHG T. en VAN ZWIETEN M.C.B., 'Kwalitatief onderzoek' in PLOCHG T. en JUTTMANN R.E. (eds.), *Handboek gezondheidszorgonderzoek*, Bohn Stafleu van Loghum, 2006, 77.
- PROEVE M., 'Addressing the challenges of remorse in the criminal justice system', *Psychiatry, Psychology and Law* 2023, vol. 30, nr. 1, 68.
- RAATS S., *Consistente straftoemeting*, Intersentia, 2016.
- REYNAERTS B., 'Wet 17 mei 2006 – Wet strafuitvoering' in DECAIGNY T., MEESE J., VAN DEN BERGE Y. e.a. (eds.), *Strafuitvoering duiding 2014*, Larcier, 2014, 91.
- ROBERT L. EN MINE B., 'Toekenning uitgaansvergunningen en penitentiair verlof onder de loep', *Juristenkrant* 2013/268, 7.
- ROBERT L. en MINE B., 'Kijken in de zwarte doos. Een onderzoek naar beslissingsprocessen betreffende uitgaansvergunningen en penitentiair verlof' in BEYENS K., DAEMS T. en MAES E. (eds.), *Exit gevangenis? De werking van de strafuitvoeringsrechtbanken en de wet op de externe rechtspositie van veroordeelden tot een vrijheidsstraf*, Maklu, 2014, 75.

ROBERT L., MINE B., MAES E. en JONCKHEERE A., 'Structuring discretion among Belgium's prison leave decisionmakers', *European Journal on Criminal Policy and Research* 2020, vol. 26, nr. 2, 265.

ROZIE J. en VANDERMEERSCH D. m.m.v. DE HERDT J., DEBAUCHE M. en TAEYMANS M., *Commissie voor de hervorming van het strafrecht. Voorstel van voorontwerp van Boek I van het Strafwetboek*, die Keure, 2016.

ROZIE J. en VANDERMEERSCH D. m.m.v. DE HERDT J., DEBAUCHE M. en TAEYMANS M., *Naar een nieuw Strafwetboek? Het voorstel van de Commissie tot hervorming van het strafrecht*, die Keure, 2019.

ROZIE J., 'Naar de vrijheidsstraf als *ultimum remedium*: een weg bezaaid met wolfijzers en schietgeweren', *NC* 2015/1, 1.

ROZIE J., 'Het toetsingscriterium van het recidiverisico in het straf(proces)recht' in TRAEST P., VERHAGE A. en VERMEULEN G. (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht: doel of middel in een veranderde samenleving?*, Wolters Kluwer, 2017, 75.

ROZIE J., 'De strafdoelstellingen in het licht van de gewijzigde rechtspraak van het Hof van Cassatie (noot onder Cass. 16 maart 2021, AR P.20.1123.N)', *NC* 2022/2, 119.

SCHEIRS, V., *De strafuitvoeringsrechtbank aan het werk*, Maklu, 2014.

SCHEIRS V., 'De strafuitvoeringsrechtbank en het moeilijke evenwicht tussen het streven naar re-integratie en het inschatten van het risico op recidive' in BEYENS K., DAEMS T. en MAES E. (eds.), *Exit gevangenis? De werking van de strafuitvoeringsrechtbanken en de wet op de externe rechtspositie van veroordeelden tot een vrijheidsstraf*, Maklu, 2014, 133.

SCHEIRS V. en DECOENE S., 'De (on)macht van de psychosociale dienst. Enkele reflecties bij de (mogelijke) impact van het psychosociaal verslag in het beslissingsproces van de strafuitvoeringsrechtbanken', *Panopticon* 2016/5, 393.

SCHEIRS V., 'Van binnen naar buiten. De externe rechtspositie van veroordeelde gedetineerden' in BEYENS K. en SNACKEN S. (eds.), *Straffen. Een penologisch perspectief*, Maklu, 2017, 663.

SCHUTE S., 'Does Parole work? Empirical evidence from England and Wales', *Ohio State Journal of Criminal Law* 2004, vol. 2, nr. 1, 315.

SLOCUM D., ALLAN A. en ALLAN M. M., 'An emerging theory of apology', *Australian Journal of Psychology* 2020, vol. 63, nr. 2, 83.

SNACKEN S., 'De commissie Holsters dan toch buitenspel?' in BEYENS K., DAEMS T. en MAES E. (eds.), *Exit gevangenis? De werking van de strafuitvoeringsrechtbanken en de wet op de externe rechtspositie van veroordeelden tot een vrijheidsstraf*, Maklu, 2014, 155.

SNACKEN S. en KENNES P., 'De interne rechtspositie van gedetineerden' in BEYENS K. en SNACKEN S. (eds.), *Straffen: een penologisch perspectief*, Maklu, 2017, 425.

STUCKEY H.L., 'The first step in data analysis: transcribing and managing qualitative research data', *Journal of Social Health and Diabetes* 2014, vol. 2, nr. 1, 6.

TANGNEY J. P., 'Moral affect: the good, the bad, and the ugly', *Journal of Personality and Social Psychology* 1991, vol. 61, nr. 4, 598.

- TANGNEY J. P., MARTINEZ A. en STUEWIG J., 'Two faces of shame: the roles of shame and guilt in predicting recidivism', *Psychological Science* 2014, vol; 25, nr. 3, 799.
- TAVUCHIS N., *Mea Culpa: a sociology of apology and reconciliation*, Stanford University Press, 1993.
- TEN VOORDE J.M., 'Strafrechtstheoretische bespiegelingen over afschrikking en generale preventie', in BERGHUIS A.C., SUURMOND G., VAN VELTHOVEN B.C.J. e.a., *Afschrikking en generale preventie – Justitiële Verkenningen*, 2008/2, 57.
- TERRY G. en HAYFIELD N., 'Reflexive thematic analysis and men's embodiment following injury or illness: a worked example', *Anatomical Sciences Education* 2025, 1, DOI: 10.1002/ase.70058.
- VAN AERSCHOT G. en GYSEN R., 'Het adviesverlenend proces inzake uitgaansvergunningen en penitentiair verlof: beschouwingen vanuit het standpunt van de gevangenisdirecteur' in MINE B. en ROBERT L. (eds.), *Uitgaansvergunningen en penitentiair verlof: de deur op een kier*, Maklu, 2014, 99.
- VAN DAEL E. en VANHOECK K., *Herstel na een delict: in dialoog met plegers*, Pelckmans, 2023.
- VAN DEN BERGE Y., 'De uitvoering van vrijheidsstraffen', *C.A.B.G.* 2009/5, 1.
- VAN DEN BERGE Y., 'Voorwaardelijke invrijheidstelling en geïndividualiseerde bijzondere voorwaarden opgelegd door de strafuitvoeringsrechtbank (noot onder Cass. 28 augustus 2012, AR P.12.1454.F)', *T.Strafr.* 2012/6, 463.
- VAN DEN BERGE Y. en VERBRUGGEN F., 'Langzaam maar onzeker: het wettelijk kader voor een geleidelijk terugkeer naar de maatschappij' in BEYENS K., DAEMS T. en MAES E. (eds.), *Exit gevangenis? De werking van de strafuitvoeringsrechtbanken en de wet op de externe rechtspositie van veroordeelden tot een vrijheidsstraf*, Maklu, 2014, 31.
- VAN DE KERCHOVE M., 'La motivation des peines et la pluralité de leurs objectifs', *RDPC* 2006, 1039.
- VAN GARSSE L., 'Herstelrecht en bemiddeling: wapens in de strijd tegen punitivisme?', *Orde van de dag* 2013/61, 56.
- VANHOUT W., 'De werking van de psychosociale dienst bij het toekennen van strafuitvoeringsmodaliteiten' in MINE B. en ROBERT L. (eds.), *Uitgaansvergunningen en penitentiair verlof: de deur op een kier*, Maklu, 2014, 143.
- VAN OORSCHOT I., MASCINI P. en WEENINK D., 'Remorse in context(s): a qualitative exploration of the negotiation of remorse and its consequences', *Social and Legal Studies* 2017, vol. 26, nr. 3, 359.
- VAN VYVE C., 'Noot onder (EHRM 26 april 2016, nr. 10511/10)', *RW* 2017-18/3, 118.
- VERIGIN B.L., MEIJER E.H., BOGAARD G. en VRIJ A., 'Lie prevalence, lie characteristics and strategies of self-reported good liars', *PLOS ONE* 2019, vol. 14, nr. 12, 1.
- VERHELST S., 'Beslissingen aangaande de strafuitvoering, een zaak van publieke instanties (noot onder Cass. 28 augustus 2012)', *NC* 2013/4, 309.
- VERSELE S.C., 'De vergelding in het strafrecht', *RW* 1951, 1441.

VERHOEVEN N., *Wat is onderzoek?*, Boom, 2022.

VERHOEVEN N., *Thematische analyse: patronen vinden bij kwalitatief onderzoek*, Boom, 2023.

VON HIRSCH A., *Doing justice: the choice of punishments*, Northeastern University Press, 1976.

VRIJ A., *Detecting lies and deceit: the psychology of lying and the implications for professional practice*, Wiley, 2004.

VRIJ A., HARTWIG M. en GRANHAG P. A., 'Reading lies: nonverbal communication and deception', *The Annual Review of Psychology* 2019/70, 295.

WEISMAN R., 'Being and doing: the judicial use of remorse to construct character and community', *Social and Legal Studies* 2009, vol. 18, nr. 1, 47.

WENGRAF T., *Qualitative Research Interviewing*, Sage, 2001.

WERMINK H., BLOKLAND A., NIEUWBEERTA P. en TOLLENAAR N., 'Recidive na werkstraffen en gevangenisstraffen. Een gematchte vergelijking.', *T.Crim* 2009, 211.

WERMINK H., RAMAKERS A., NIEUWBEERTA P. e.a., 'Recidive na een korte of langere periode in detentie', *T. Crim.* 2017, 30.

WEST-SMITH M., POGREBIN M.R. en POOLE E.D., 'Denial of parole: an inmate perspective', *Federal Probation* 2000, vol. 64, nr. 2, 3.

WIDODO H.P., 'Methodological considerations in interview data transcription', *International Journal of Innovation in English Language* 2014, vol. 3, nr. 2, 101.

X, 'De strafuitvoering' in VANDERHEIDEN K., VAN VOLSEM, F., DE WOLF T. en LINERS A. (eds.), *Zakboekje strafprocesrecht*, Wolters Kluwer, 2023, 247.

ZEELENBERG M. en BREUGELMANS S. M., 'The role of interpersonal harm in distinguishing regret from guilt', *Emoticon* 2008, vol. 8, nr. 5, 589.

ZEELENBERG M., VAN DIJK W., MANSTEAD A. S. R. e.a., 'The experience of regret and disappointment', *Cognition and Emotion* 1998, vol. 12, nr. 2, 221.

5.4 Beleidsdocumenten

COMMITTEE OF MINISTERS, Recommendation to member states on the European Prison Rules, 11 januari 2006, Rec(2006)2, <https://rm.coe.int/european-prison-rules-978-92-871-5982-3/16806ab9ae> (geraadpleegd op 3 januari 2025).

Commissie strafuitvoeringsrechtbanken, externe rechtspositie van gedetineerden en straftoemeting, *Eindverslag*, Fod Justitie, 2003.

Directoraat-generaal Penitentiaire inrichtingen, *Dienstinstructies PSD. Beheer gedetineerden en externe rechtspositie*, FOD Justitie, 2017.

5.5 Media

VANDENBUSSCHE W., 'Wannes Vandenbussche over het verschil tussen een spijtbetuiging en een verontschuldiging', *Leuven Blog for Public Law* 29 juli 2020, <https://www.law.kuleuven.be/pub/nl/nieuws-publiekrecht/wannes-vandenbussche-over-het-verschil-tussen-een-spijtbetuiging-en-een-verontschuldiging> (geraadpleegd op 8 augustus 2025).

5.6 Verkorte bronnen

5.6.1 Wetgeving

Bron	Afkorting
Wetsontwerp betreffende de externe rechtspositie van gedetineerden, SENAAT, 2004-2005, 20 april 2005, nr. 3-1128/1.	Wetsontwerp, nr. 3-1128/1.
Wetsvoorstel tot invoering van een nieuw Strafwetboek – Boek 1 en Boek 2, KAMER, 2019-20, 24 september 2019, nr. 55-0417/001.	Wetsvoorstel, nr. 55-0417/001.
Wetsontwerp tot invoering van het Boek 1 van het Strafwetboek, KAMER 2022-2023, 23 mei 2023, nr. 55-3374/001.	Wetsontwerp, nr. 55-3374/001.

5.6.2 Rechtspraak

Bron	Afkorting
EHRM 26 april 2016, nr. 10511/10, ECLI:CE:ECHR:2016:0426JUD001051110, 'Murray/Nederland'.	EHRM 26 april 2016, nr. 10511/10.

5.6.3 Rechtsleer

Bron	Afkorting
ALSHENQEETI H., 'Interviewing as a data collection method: a critical review', <i>English Linguistics Research</i> 2014, vol. 3, nr. 1, 39.	ALSHENQEETI H., <i>English Linguistics Research</i> 2014, vol. 3, nr. 1, 39.

BAZELEY P., <i>Qualitative data analysis: Practical Strategies</i> , Sage, 2021.	BAZELEY P., 2021.
BERGS E. en GREVEN T., 'Penitentiair verlof: behouden mits bijsturing', <i>Juristenkrant</i> 2019/393, 15.	BERGS E. en GREVEN T., <i>Juristenkrant</i> 2019/393, 15.
BOEIJE H. en BLEIJENBERGH I., <i>Analyseren in kwalitatief onderzoek</i> , Boom, 2023.	BOEIJE H. en BLEIJENBERGH I., 2023.
BOELAERT A. en BRASPENNING N., 'Risicotaxatie met de focus op gewelddadig extremisme in penitentiaire context' in KERKHOF J., SCHOTSAERT A. en VAN LINTHOUT P. (eds.), <i>Contra-terrorisme: De gerechtelijke aanpak van terrorisme in België</i> , Intersentia, 2018, 313.	BOELAERT A. en BRASPENNING N., 'Risicotaxatie met de focus op gewelddadig extremisme in penitentiaire context', 2018, 313.
BOLLEN P., 'De celdeur op een kier gezet. Over de toekenning van penitentiair verlof en uitgaansvergunningen' in MINE B. en ROBERT L. (eds.), <i>Uitgaansvergunningen en penitentiair verlof: de deur op een kier</i> , Maklu, 2014, 157.	BOLLEN P., 'De celdeur op een kier gezet. Over de toekenning van penitentiair verlof en uitgaansvergunningen', 2014, 157.
BRAUN V. en CLARKE V., 'Using thematic analysis in psychology', <i>Qualitative Research in Psychology</i> 2006, vol. 3, nr. 2, 77.	BRAUN V. en CLARKE V., <i>Qualitative Research in Psychology</i> 2006, vol. 3, nr. 2, 77.
BRAUN V. en CLARKE V., <i>Thematic analysis. A practical guide</i> , Sage, 2022.	BRAUN V. en CLARKE V., 2022.
BRAUN V. en CLARKE V., 'Toward good practice in thematic analysis: avoiding common problems and be(com)ing a knowing researcher', <i>International Journal of Transgender Health</i> 2023, Vol. 24, nr. 1, 1.	BRAUN V. en CLARKE V., <i>International Journal of Transgender Health</i> 2023, Vol. 24, nr. 1, 1.
CASSIERS R., <i>Strafuitvoeringsrechtbank</i> , Wolters Kluwer, 2024.	CASSIERS R., 2024.
DECOENE S., 'De Psychosociale Dienst. Op zoek naar een rehabilitatief project' in BEYENS K. en SNACKEN S. (eds.), <i>Straffen: een penologisch perspectief</i> , Maklu, 2017, 583.	DECOENE S., 'De Psychosociale Dienst. Op zoek naar een rehabilitatief project', 2017, 583.
DELEERSNYDER E., 'De vergelding en de preventie als strafdoelstellingen: Cassatie spreekt zich opnieuw uit (noot onder Cass. 28 juni 2022, AR P.21.1449.N)', <i>T.Strafr.</i> 2023/2, 95.	DELEERSNYDER E., <i>T.Strafr.</i> 2023/2, 95.
EVERS J., <i>Kwalitatief interviewen: kunst én kunde</i> , Boom uitgeverij, 2023.	EVERS J., 2023.
GOETHALS J., 'Recidive en (on)welzijn: dynamische predictoren van recidive' in DUPONT L. en HUTSEBAUT F. (eds.), <i>Herstelrecht tussen toekomst en verleden: Liber Amicorum Tony Peters</i> , Universitaire Pers Leuven, 2000, 291.	GOETHALS J., 'Recidive en (on)welzijn: dynamische predictoren van recidive', 2000, 291.

GUBRIUM J.F. en HOLSTEIN J., <i>Handbook of interview research: context & method</i> , Sage, 2002.	GUBRIUM J.F. en HOLSTEIN J., 2002.
HALCOMB E. en DAVIDSON P.M., 'Is verbatim transcription of interview data always necessary?', <i>Applied Nursing Research</i> 2006, vol. 19, nr. 1, 38.	HALCOMB E. en DAVIDSON P.M., <i>Applied Nursing Research</i> 2006, vol. 19, nr. 1, (38) 38-39
HARTE J., 'Een beoordeling ter beoordeling. Opbrengsten en beperkingen van instrumenten voor risicotaxatie in de forensische psychiatrie en mogelijkheden voor wetenschappelijk onderzoek' in KOENRAADT F. en WEIJERS I. (eds.), <i>Vrijheid en verlangen. Liber amicorum prof.dr. Antoine Mooij</i> , Boom, 2009, 233.	HARTE J., 'Een beoordeling ter beoordeling. Opbrengsten en beperkingen van instrumenten voor risicotaxatie in de forensische psychiatrie en mogelijkheden voor wetenschappelijk onderzoek', 2009, 233.
JOY E., BRAUN V. en CLARKE V., 'Doing reflexive thematic analysis: A reflective account' in MEYER F. en MEISSEL K. (eds.), <i>Research methods in education, social work, and counselling</i> , New Zealand Council for Educational Research Press, 2023, 155.	JOY E., BRAUN V. en CLARKE V., 'Doing reflexive thematic analysis: A reflective account', 2023, 155.
KARATSAREAS P., 'Semi-structured Interviews' in KIRCHER R. en ZIPP L. (eds.), <i>Research methods in language attitudes</i> , 2022, 99.	KARATSAREAS P., 'Semi-structured Interviews', 2022, 99.
MARUNA S. en IMMARIGEON R., <i>After crime and punishment: pathways to offender reintegration</i> , Willan Publishing, 2004.	MARUNA S. en IMMARIGEON R., 2004.
MORTELMANS D., <i>Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden</i> , Acco, 2020.	MORTELMANS D., 2020.
MORTELMANS D., <i>Doing Qualitative Data Analysis with NVivo</i> , Springer, 2025.	MORTELMANS D., 2025.
NELISSEN P., <i>Resocialisatie en detentie: een onderzoek naar de houdingen van gedetineerden en gevangenispersoneel ten aanzien van de voorbereiding van de terugkeer in de samenleving</i> , doctoraat Universiteit Maastricht, 2000.	NELISSEN P., 2000.
NORTJE A. en TREDoux C., 'How good are we at detecting deception? A review of current techniques and theories', <i>South African Journal of Psychology</i> 2019, vol. 49, nr. 4, 491.	NORTJE A. en TREDoux C., <i>South African Journal of Psychology</i> 2019, vol. 49, nr. 4, 491.
OP DE BEECK T., 'Hoofdstuk 3. uitvoering van de vrijheidsstraf' in BEKAERT P., MOONS N., TERSAGO P. e.a., <i>Handboek voor de advocaat-stagair strafprocesrecht 2023-2024</i> , Wolters Kluwer, 2023, 275.	OP DE BEECK T., 'Hoofdstuk 3. uitvoering van de vrijheidsstraf', 2023, 275.

PLOCHG T. en VAN ZWIETEN M.C.B., 'Kwalitatief onderzoek' in PLOCHG T. en JUTTMANN R.E. (eds.), <i>Handboek gezondheidszorgonderzoek</i> , Bohn Stafleu van Loghum, 2006, 77.	PLOCHG T. en VAN ZWIETEN M.C.B., 'Kwalitatief onderzoek', 2006, 77.
PROEVE M., 'Addressing the challenges of remorse in the criminal justice system', <i>Psychiatry, Psychology and Law</i> 2023, vol. 30, nr. 1, 68.	PROEVE M., <i>Psychiatry, Psychology and Law</i> 2023, vol. 30, nr. 1, 68.
RAATS S., <i>Consistente straftoemeting</i> , Intersentia, 2016.	RAATS S., 2016.
ROBERT L. en MINE B., 'Kijken in de zwarte doos. Een onderzoek naar beslissingsprocessen betreffende uitgaansvergunningen en penitentiair verlof' in BEYENS K., DAEMS T. en MAES E. (eds.), <i>Exit gevangenis? De werking van de strafuitvoeringsrechtbanken en de wet op de externe rechtspositie van veroordeelden tot een vrijheidsstraf</i> , Maklu, 2014, 75.	ROBERT L. en MINE B., 'Kijken in de zwarte doos. Een onderzoek naar beslissingsprocessen betreffende uitgaansvergunningen en penitentiair verlof', 2014, 75.
ROZIE J. en VANDERMEERSCH D. m.m.v. DE HERDT J., DEBAUCHE M. en TAEYMANS M., <i>Commissie voor de hervorming van het strafrecht. Voorstel van voorontwerp van Boek I van het Strafwetboek</i> , die Keure, 2016.	ROZIE J. en VANDERMEERSCH D. m.m.v. DE HERDT J., DEBAUCHE M. en TAEYMANS M., 2016.
ROZIE J., 'Het toetsingscriterium van het recidiverisico in het straf(proces)recht' in TRAEST P., VERHAGE A. en VERMEULEN G. (eds.), <i>Strafrecht en strafprocesrecht: doel of middel in een veranderde samenleving?</i> , Wolters Kluwer, 2017, 75.	ROZIE J., 'Het toetsingscriterium van het recidiverisico in het straf(proces)recht', 2017, 75.
ROZIE J., 'De strafdoelstellingen in het licht van de gewijzigde rechtspraak van het Hof van Cassatie (noot onder Cass. 16 maart 2021, AR P.20.1123.N)', <i>NC 2022/2</i> , 119.	ROZIE J., <i>NC 2022/2</i> , 119.
SCHEIRS, V., <i>De strafuitvoeringsrechtbank aan het werk</i> , Maklu, 2014.	SCHEIRS, V., 2014.
SCHEIRS V., 'De strafuitvoeringsrechtbank en het moeilijke evenwicht tussen het streven naar re-integratie en het inschatten van het risico op recidive' in BEYENS K., DAEMS T. en MAES E. (eds.), <i>Exit gevangenis? De werking van de strafuitvoeringsrechtbanken en de wet op de externe rechtspositie van veroordeelden tot een vrijheidsstraf</i> , Maklu, 2014, 133.	SCHEIRS V., 'De strafuitvoeringsrechtbank en het moeilijke evenwicht tussen het streven naar re-integratie en het inschatten van het risico op recidive', 2014, 133.

SCHEIRS V. en DECOENE S., 'De (on)macht van de psychosociale dienst. Enkele reflecties bij de (mogelijke) impact van het psychosociaal verslag in het beslissingsproces van de strafuitvoeringsrechtbanken', <i>Panopticon</i> 2016/5, 393.	SCHEIRS V. en DECOENE S., <i>Panopticon</i> 2016/5, 393.
SCHEIRS V., 'Van binnen naar buiten. De externe rechtspositie van veroordeelde gedetineerden' in BEYENS K. en SNACKEN S. (eds.), <i>Straffen. Een penologisch perspectief</i> , Maklu, 2017, 663.	SCHEIRS V., 'Van binnen naar buiten. De externe rechtspositie van veroordeelde gedetineerden', 2017, 663.
VAN AERSCHOT G. en GYSEN R., 'Het adviesverlenend proces inzake uitgaansvergunningen en penitentiair verlof: beschouwingen vanuit het standpunt van de gevangenisdirecteur' in MINE B. en ROBERT L. (eds.), <i>Uitgaansvergunningen en penitentiair verlof: de deur op een kier</i> , Maklu, 2014, 99.	VAN AERSCHOT G. en GYSEN R., 'Het adviesverlenend proces inzake uitgaansvergunningen en penitentiair verlof: beschouwingen vanuit het standpunt van de gevangenisdirecteur', 2014, 99.
VAN DEN BERGE Y., 'De uitvoering van vrijheidsstraffen', <i>C.A.B.G.</i> 2009/5, 1.	VAN DEN BERGE Y., <i>C.A.B.G.</i> 2009/5, 1.
VAN DEN BERGE Y. en VERBRUGGEN, F., 'Langzaam maar onzeker: het wettelijk kader voor een geleidelijke terugkeer naar de maatschappij' in BEYENS K., DAEMS T. en MAES E. (eds.), <i>Exit gevangenis? De werking van de strafuitvoeringsrechtbanken en de wet op de externe rechtspositie van veroordeelden tot een vrijheidsstraf</i> , Maklu, 2014, 31.	VAN DEN BERGE Y. en VERBRUGGEN, F., 'Langzaam maar onzeker: het wettelijk kader voor een geleidelijke terugkeer naar de maatschappij', 2014, 31.
VANHOUT W., 'De werking van de psychosociale dienst bij het toekennen van strafuitvoeringsmodaliteiten' in MINE B. en ROBERT L. (eds.), <i>Uitgaansvergunningen en penitentiair verlof: de deur op een kier</i> , Maklu, 2014, 143.	VANHOUT W., 'De werking van de psychosociale dienst bij het toekennen van strafuitvoeringsmodaliteiten', 2014, 143.
VERHOEVEN N., <i>Wat is onderzoek?</i> , Boom, 2022.	VERHOEVEN N., 2022.
VERHOEVEN N., <i>Thematische analyse: patronen vinden bij kwalitatief onderzoek</i> , Boom, 2023.	VERHOEVEN N., 2023.
VERIGIN B. L., MEIJER E. H., BOGAARD G. en VRIJ A., 'Lie prevalence, lie characteristics and strategies of self-reported good liars', <i>PLOS ONE</i> 2019, vol. 14, nr. 12, 1.	VERIGIN B. L., MEIJER E. H., BOGAARD G. en VRIJ A., <i>PLOS ONE</i> 2019, vol. 14, nr. 12, 1.
VRIJ A., <i>Detecting lies and deceit: the psychology of lying and the implications for professional practice</i> , Wiley, 2004.	VRIJ A., 2004.

WEISMAN R., 'Being and doing: the judicial use of remorse to construct character and community', <i>Social and Legal Studies</i> 2009, vol. 18, nr. 1, 47.	WEISMAN R., <i>Social and Legal Studies</i> 2009, vol. 18, nr. 1, 47.
WEST-SMITH M., POGREBIN M.R. en POOLE E.D., 'Denial of parole: an inmate perspective', <i>Federal Probation</i> 2000, vol. 64, nr. 2, 3.	WEST-SMITH M., POGREBIN M.R. en POOLE E.D., <i>Federal Probation</i> 2000, vol. 64, nr. 2, 3.
WIDODO H.P., 'Methodological considerations in interview data transcription', <i>International Journal of Innovation in English Language</i> 2014, vol. 3, nr. 2, 101.	WIDODO H.P., <i>International Journal of Innovation in English Language</i> 2014, vol. 3, nr. 2, 101.

6 Lijst met afkortingen

1. Psychosociale dienst – PSD
2. Strafvueroeringsrechter – SUR
3. Strafvueroeringsrechtbank – SURB
4. Directie Detentiebeheer – DDB
5. Wet externe rechtspositie – WER
6. Directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen – DGEPI
7. Federale Overheidsdienst Justitie – FOD Justitie
8. Basiswet 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerde, BS 1 februari 2005 – Basiswet
9. De voorwaardelijke invrijheidstelling – VI
10. De voorlopige invrijheidstelling met het oog op verwijdering van het grondgebied of met het oog op overlevering (kortweg voorlopige invrijheidstelling) – VILO
11. Penitentiair verlof – PV
12. Uitgaansvergunning – UV
13. Beperkte detentie – BD
14. Elektronisch toezicht – ET
15. Openbaar Ministerie – OM

7 Beknopte samenvatting

323. In deze meesterproef wordt de rol van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in de verslaggeving van de PSD van de gevangenis onderzocht in het kader van de toekenning van strafuitvoeringsmodaliteiten aan veroordeelde gedetineerden. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van een combinatie van klassiek juridisch en empirisch onderzoek.

324. Uit de bestudering van de juridische literatuur blijkt dat wanneer de gedetineerde een verzoek tot de toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit instelt, de bevoegde beslissingnemende instantie (DDB, SUR of SURB) een inschatting van de wettelijke tegenindicaties moet maken alvorens deze over de toekenning van de strafuitvoeringsmodaliteit kan beslissen.³⁹⁰ Om te kunnen beoordelen of deze tegenindicaties al dan niet aanwezig zijn dienen de beslissingnemers een goed beeld over de persoon van de veroordeelde te hebben. De WER voorziet daarom voor de gevangenisdirectie de verplichting om een met redenen omkleed advies op te stellen met betrekking tot de toekenning of afwijzing van de gevorderde strafuitvoeringsmodaliteit wanneer de gedetineerde om een modaliteit verzoekt.³⁹¹ In de praktijk blijken de gevangenisdirecteurs voor de opmaak van dit advies zich sterk te laten inspireren door het PSD-verslag. Ook de beslissingnemende instanties zelf lijken bij de besluitvorming over de toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit veel belang aan het PSD-verslag te hechten.

325. De PSD maakt deel uit van het DGEPI dat instaat voor de uitbating en aansturing van de Belgische strafinrichtingen. Elke Belgische strafinrichting heeft een lokale PSD-equipe met als kerntaak het verlenen van advies aan de verschillende beslissingnemers opdat zij met kennis van zaken over de toekenning van de strafuitvoeringsmodaliteit kunnen beslissen. Naast de gevangenisdirectie blijken ook de DDB en de SUR(B) bij de besluitvorming over de toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit belang aan het PSD-verslag te hechten. Ondanks het belang dat aan het PSD-verslag wordt gehecht is er weinig geweten over hoe de PSD concreet te werk gaat en welke informatie allemaal in het PSD-verslag wordt opgenomen. Schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen zijn mogelijks belangrijke elementen voor de inschatting van de wettelijke tegenindicaties. Het is tot op heden echter onduidelijk of de PSD schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in haar verslaggeving betreft, hoe zij deze begrippen invult, hoe zij peilt naar de aanwezigheid en oprechtheid ervan, waar mogelijks deze

---

³⁹⁰ Zie hiervoor artt. 5, 2°; 7, 2°; 28 en 47 WER.

³⁹¹ Art. 8, laatste lid; 10, § 1; 30, § 2, 31 en 32 WER.

begrippen in het PSD-verslag aan bod komen en welke impact ze op het uiteindelijke advies kunnen hebben.

326. Aangezien op deze vragen geen antwoord kon worden gevonden op grond van de bestudering van de juridische literatuur, werd getracht aan de hand van semigestructureerde interviews die werden afgenomen bij tien Vlaamse PSD-leden werkzaam bij zes verschillende Vlaamse gevangenissen een antwoord op bovenstaande vragen te vinden.

327. Uit deze interviews blijkt dat de bevroegde PSD-leden schuldinzicht invullen als het besef dat wat je gedaan hebt ontoelaatbaar is. Het begrip spijtbetuigingen kan volgens hen worden omschreven als de uiting van het jammer vinden wat er is gebeurd. Berouw werd door de respondenten omschreven als een emotie, een gevoel dat verder gaat of dieper zit dan schuldinzicht en loutere spijtbetuigingen. Dit gevoel gaat gepaard met de tendens om het goed te willen maken, te moeten boeten voor wat de maatschappij en het slachtoffer werd aangedaan om het vervolgens in de toekomst beter te doen. Schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen of minstens een beschrijving van gedragingen en uitspraken die de lading van deze begrippen dekken worden volgens de meeste respondenten frequent in het PSD-verslag gebruikt.

328. Om te beoordelen of er sprake is van schuldinzicht, berouw en spijt kijken de bevroegde PSD-leden voornamelijk naar of de gedetineerden zijn verantwoordelijkheid opneemt en empathie naar de slachtoffers toont. Zo zal door de respondenten worden gekeken naar of de gedetineerde de feiten niet minimaliseert, hij inspanningen doet om zelf de burgerlijke partij te betalen, hij de wensen van het slachtoffer respecteert en niet uitsluitend met de gevolgen voor zichzelf bezig is maar ook oog heeft voor de gevolgen die de feiten op het slachtoffer en de maatschappij hebben gehad.

Voor de beoordeling of het schuldinzicht, het berouw en de spijtbetuigingen ook daadwerkelijk oprecht zijn geven de verschillende respondenten aan rekening te houden met zowel verbale als non-verbale uitingen, de emoties die met de betuiging van spijt en berouw gepaard gaan, de consistentie in de manier waarop de gedetineerde zich opstelt en de uitspraken die hij doet, de diepgang waarmee hij over zijn spijt en berouw met betrekking tot de feiten spreekt, de motivatie om het in de toekomst beter te doen en de verandering in het gedrag van de gedetineerde. Bij de beoordeling van de oprechtheid kunnen zich echter moeilijkheden voordoen bij gebrek aan objectieve maatstaven zal de beoordeling van de oprechtheid gedeeltelijk op gevoel gebeuren. Daarnaast kunnen ook de taalbarrière en cultuurverschillen de beoordeling van de oprechtheid bemoeilijken.

Ook niet elke gedetineerde is in staat schuldinzicht te vertonen en berouw en spijt te betuigen. Sommige gedetineerden beschikken niet over de intellectuele, emotionele of cognitieve capaciteiten of hebben nooit aangeleerd zich te verplaatsen in de situatie van anderen. Om die reden is het volgens de meerderheid van de respondenten van belang steeds de persoonlijkheid van de gedetineerde alsook zijn achtergrond en geschiedenis voor ogen te houden.

329. Schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen hebben in geen van de verschillende soorten PSD-verslagen een prominente plaats. Zij zitten impliciet verscholen in de verschillende rubrieken van de verschillende soorten PSD-verslagen zonder dat er een aparte titel of tussentitel aan deze begrippen wordt gewijd. Afhankelijk van het soort verslag kunnen de begrippen, volgens de meeste respondenten, uitgebreider of minder uitgebreid aan bod komen. Zo zullen volgens de meerderheid van de respondenten schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen uitgebreider aan bod komen in het uitgebreid verslag in vergelijking met het standaardverslag. In de re-integratienota zullen de begrippen volgens een aantal respondenten minder uitgebreid aan bod komen gelet op de beperkte tijd die de PSD-leden krijgen om de nota op te stellen.

In het standaardverslag zullen schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen volgens alle respondenten in acht worden genomen bij de houding ten aanzien van de feiten en het slachtoffer in de rubriek van de delictbespreking. Daarnaast kunnen zij eveneens van belang zijn bij de beoordeling van de criminogene domeinen, met name de antisociale persoonlijkheid (bv. agressieproblematiek, gebrek aan empathie) en de antisociale cognities (gedachten die het normoverschrijdend gedrag vergemakkelijken en/of rechtvaardigen). Op één na menen alle respondenten schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen mee te nemen in de inschatting van de tegenindicaties. Vooral bij de slachtoffergerichte tegenindicaties lijken ze een belangrijk element te zijn. Voor het risico op het plegen van nieuwe ernstige strafbare feiten geven negen respondenten eveneens aan dat schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen een rol kunnen spelen. De helft van deze negen respondenten geeft echter aan slechts onrechtstreeks met schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen rekening te houden bij de inschatting van deze tegenindicatie. De ontkenning van de feiten is immers geen recidivebepalende factor. Aangezien schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in de criminogene domeinen verweven zitten, die de basis voor de inschatting van het recidiverisico vormen, zullen zij onrechtstreeks toch een rol kunnen spelen bij de inschatting van deze tegenindicatie.

330. Hoewel zo goed als alle respondenten aangeven belang te hechten aan schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen is de impact ervan op het uiteindelijke advies beperkt. Enkel wanneer de gedetineerde een duidelijk negatieve houding ten aanzien van het slachtoffer heeft, zal het gebrek aan

schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen volgens de meeste respondenten een duidelijk negatieve invloed op het advies hebben. In andere gevallen hebben schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen geen doorslaggevende invloed op het uiteindelijke advies.

Het advies van de bevroagde PSD-leden hangt sterk af van de inschatting van de tegenindicaties. Wanneer deze in orde zijn, zal positief geadviseerd kunnen worden. Wanneer deze niet in orde zijn, zal moeten worden nagegaan hoe hieraan tegemoet kan worden gekomen. Schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen vormen volgens de meerderheid van de respondenten slechts één aspect waarmee naast vele andere bij het opstellen van het advies rekening wordt gehouden. Om die reden zijn de respondenten het erover eens dat de impact ervan op het uiteindelijke advies niet doorslaggevend is. Het hebben van schuldinzicht, berouw en spijt op zichzelf is niet voldoende om tot een positief advies te komen. Omgekeerd zorgt de afwezigheid ervan nog niet onmiddellijk tot een negatief advies.

De meerderheid van de respondenten vinden het voornamelijk belangrijk een omkadering te voorzien voor de onderliggende problematiek van de gedetineerde in een recidivebeperkend reclasseringsplan. Ook de criminogene domeinen worden door de meerderheid van de geïnterviewden aangehaald als andere belangrijke factoren naast schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen die de inschatting van de tegenindicaties en het uiteindelijke advies kunnen beïnvloeden. In het PSD-verslag staat immers de inschatting van de risico's en tegenindicaties centraal.

Bijlagen

I. Informatiebrief

Informatieformulier deelnemers interview

Onderzoek: "De rol van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in het kader van de adviesverlening van de psychosociale dienst van de gevangenis."

U wordt uitgenodigd om vrijwillig deel te nemen aan een onderzoeksproject inzake de rol van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in het kader van de adviesverlening van de PSD. Vooraleer u toestemt om aan deze studie deel te nemen, is het belangrijk dat u dit formulier aandachtig leest. In dit informatieformulier worden het doel, de studie, de voordelen, risico's en ongemakken gepaard gaande met de studie beschreven. Ook het recht om op elk ogenblik de studie te verlaten, staat hieronder beschreven. Er kunnen geen beloften gedaan worden noch waarborgen gegeven worden betreffende de resultaten van het onderzoeksproject.

Doel en beschrijving van de studie

De studie heeft tot doel om meer inzicht te verwerven in de rol van de concepten "schuldinzicht", "berouw" en "spijtbetuigingen" in de adviesverlening van de PSD bij het toekennen van strafuitvoeringsmodaliteiten. Dit kadert binnen een onderzoek als aspirant-onderzoeker dat op zijn beurt aanleunt bij een doctoraatsonderzoek dat de mogelijke rol van deze concepten in de besluitvorming van rechters bij de straftoemeting en de toekenning van strafuitvoeringsmodaliteiten onderzoekt.

De studie naar de adviesverlening van de PSD vindt plaats in de vorm van een online interview. Volgende topics zullen aan bod komen: de betekenis van de concepten, welke rol ze spelen in de adviesverlening en hoe ze zich verhouden tot andere elementen in het PSD-advies. Er zijn hierbij geen goede of foute antwoorden mogelijk aangezien het gaat om uw mening en ervaringen.

U wordt uitgenodigd om deel te nemen aan deze studie omdat u door uw (jarenlange) ervaring als lid van de PSD interessante inzichten kan leveren over deze concepten.

Opdrachtgever van de studie

De opdrachtgever van de studie is Universiteit Antwerpen.

Marijke D'haeseleer van het Directoraat-generaal Penitentiaire inrichtingen gaf in opdracht van Els De Cat de toelating tot uitvoering van het onderzoek. Het onderzoek werd eveneens goedgekeurd door de Centrale PSD.

Verloop van de studie

Vooraf aan het interview wordt gevraagd een korte vragenlijst in te vullen over een aantal achtergrondkenmerken zoals geslacht, diploma, functie, ... In de voorafgaande vragenlijst en het toestemmingsformulier zal naam en e-mailadres van de deelnemer gevraagd worden. Deze informatie wordt echter niet geregistreerd en dient louter voor het maken van een afspraak alsook om te kunnen nagaan of desbetreffende deelnemer het toestemmingsformulier heeft ondertekend. De onderzoeksdata worden volledig anoniem verwerkt.

Het interview wordt afgenomen via Teams en zal ongeveer 45 minuten duren.

Vrijwillige deelname

U neemt geheel vrijwillig deel aan deze studie.

U hebt het recht om uw deelname aan de studie op elk ogenblik stop te zetten, zelfs nadat u het toestemmingsformulier ondertekend heeft. U hoeft geen reden te geven voor het intrekken van uw toestemming tot deelname.

Voordelen

Met uw deelname levert u een belangrijke bijdrage aan dit onderzoek. De daaruit verkregen inzichten kunnen nuttig zijn voor de strafuitvoeringspraktijk. Dit onderzoek kan immers bijdragen tot een betere kennis over hoe de rol van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen van de veroordeelde beoordeeld wordt door de leden van de PSD en de invloed daarvan op de al dan niet toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit. Deze kennis kan de consistentie in de rechtspraak, de rechtszekerheid en de rechtvaardigheid ten goede komen.

Vergoeding

Deelname aan de studie wordt niet vergoed.

Bescherming van de persoonlijke levenssfeer

Uw identiteit en uw deelname aan deze studie worden strikt vertrouwelijk behandeld. Het online interview zal opgenomen en getranscribeerd worden aan de hand van het programma Microsoft Teams. De data zullen in eerste instantie op de computer van de onderzoeker bewaard worden. Na de transcriptie zullen deze gegevens verwijderd worden op de computer van de onderzoeker en veilig bewaard worden op de server van de Universiteit Antwerpen.

U zult niet bij naam of op een andere herkenbare wijze geïdentificeerd worden in dossiers, resultaten of publicaties in verband met de studie. Uw identiteit blijft geheim aangezien informatie over uw persoon enkel aan de hand van een uniek participantnummer (dus gecodeerd) zal worden aangeduid.

Mogelijk gebruikt de opdrachtgever de informatie over u voor andere onderzoeksdoeleinden. Enkel de gecodeerde informatie zal voor dit doel worden gebruikt

De informatie over u zal elektronisch verwerkt en geanalyseerd worden om de resultaten van deze studie te bepalen. U hebt het recht aan de uitvoerende onderzoeker te vragen welke gegevens er over u worden verzameld in het kader van de studie. U hebt ook het recht om te vragen u inzage in uw persoonlijke informatie te verlenen en er eventueel de nodige verbeteringen in te laten aanbrengen. De bescherming van de persoonlijke gegevens is wettelijk bepaald door de wet van 8 december 1992 betreffende de bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

Alvast bedankt om de tijd te nemen dit informatieformulier te hebben doorgenomen.

Handtekening uitvoerende onderzoeker:

A handwritten signature in blue ink, reading "VAN OPSTAL", enclosed within a blue oval shape.

Contactgegevens:

Claudie.VanOpstal@student.uantwerpen.be

+32 492 70 50 36

II. Toestemmingsformulier

Toestemmingsformulier deelname onderzoek

Onderzoek: *“De rol van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in het kader van de adviesverlening van de psychosociale dienst van de gevangenis.”*

Hierbij bevestig ik, ondergetekende (naam en voornaam) ..... dat ik over de studie ben ingelicht en een kopie van het “Informatieformulier” heb ontvangen. Ik heb de informatie gelezen en begrepen. De uitvoerder van het onderzoek heeft mij voldoende informatie gegeven met betrekking tot de voorwaarden en het effect van de studie. Bovendien werd mij voldoende tijd gegeven om de informatie te overwegen en om vragen te stellen, waarop ik bevredigende antwoorden gekregen heb.

De volgende stellingen zijn van toepassing:

- Ik stem geheel vrijwillig toe om deel te nemen aan deze studie. Ik ben bereid informatie te verstrekken i.v.m. mijn achtergrond;
- Ik ga akkoord met het auditief opnemen van de studie indien de opname na transcriptie wordt verwijderd;
- Ik ben mij bewust van het doel waarvoor de door mij aangeleverde gegevens verzameld, verwerkt en gebruikt worden in het kader van deze studie. Deze gegevens zullen strikt vertrouwelijk behandeld worden in de vorm van gecodeerde gegevens;
- Ik geef toestemming aan de verantwoordelijken van de opdrachtgever (Universiteit Antwerpen) en aan regulerende overheden om inzage te hebben in de gecodeerde gegevens, teneinde te verzekeren dat de informatie nauwkeurig is (overeenkomstig de richtlijnen van goede onderzoekspraktijk);
- Ik ga akkoord met de verzameling, de verwerking en het gebruik van de door mij aangeleverde gegevens, zoals beschreven in het “Informatieformulier”. Dit betekent dat ik akkoord ga met het eventuele gebruik door de opdrachtgever van deze gecodeerde gegevens voor andere onderzoeken en/of andere onderzoeksdoeleinden. Ik ga eveneens akkoord met de eventuele overdracht en verwerking van deze gegevens in andere landen dan België;
- Ik heb begrepen dat ik mijn deelname aan deze studie op elk ogenblik mag stopzetten nadat ik de uitvoerende onderzoeker hierover heb ingelicht.

Datum: .....

Handtekening deelnemer:

III. Vragenlijst achtergrondkenmerken respondenten

Voorafgaande vragenlijst deelnemers onderzoek

Onderzoek: "De rol van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in het kader van de adviesverlening van de psychosociale dienst van de gevangenis."

Naam en voornaam¹:

.....

Wat is uw geslacht?

- Man
- Vrouw
- X
- Zeg ik liever niet

In welke gevangenis bent u momenteel actief?

.....

Welke studies heeft u gevolgd?

.....

Wat houdt uw functie/takenpakket in? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- Onthaal van gedetineerde
- Begeleiding van gedetineerde
- Re-integratie van gedetineerde
- PSD-Coördinator
- Andere: .....

---

¹ Uw naam en e-mailadres zullen niet geregistreerd worden. Zij dienen uitsluitend om contact met u te kunnen opnemen met het oog op het maken van een afspraak alsook om na te gaan of u het toestemmingsformulier heeft ondertekend.

Hoeveel ervaring heeft u in deze functie ?

.....

Indien u een exemplaar van de meesterproef wenst te ontvangen: wat is uw e-mailadres?

.....

IV. Topiclijst

Topiclijst interviews:

Introductie

Goede morgen/middag. Ik zal mij heel kort even voorstellen. Mijn naam is Claudie Van Opstal, ik zit in het laatste jaar van de Master in de Rechten. In het kader van mijn thesisonderzoek dat gaat over de rol van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen in de adviesverlening van de PSD, neem ik interviews af met PSD-leden van verschillende Vlaamse gevangnissen waarvan u er één bent. Ik wil u dan ook alvast bedanken voor uw bereidheid om deel te nemen aan het onderzoek.

Ik zie dat ik van u de toestemmingsbrief en de vragenlijst netjes op voorhand heb ontvangen, waarvoor dank!

Of;

Ik zie dat ik van u nog geen ondertekend toestemmingsformulier en een ingevulde vragenlijst heb ontvangen. Gaat u akkoord met de deelname aan het onderzoek door het afnemen van een interview dat auditief zal worden opgenomen? De aangeleverde gegevens zullen strikt vertrouwelijk worden verwerkt en gebruikt in het kader van deze studie in de vorm van gecodeerde gegevens.

Graag overloop ik met u ook even de vragenlijst die ik meestuurde. Het gaat concreet over enkele achtergrondkenmerken:

- Wat is uw geslacht: man/vrouw/X?
- In welke gevangenis werkt u?
- Welke studies heeft u gevolgd?
- Wat is uw functie/takenpakket?
- Hoeveel jaar ervaring heeft u in deze functie?
- Wenst u een exemplaar van mijn thesis te ontvangen?

Het doel van het interview is om een beter beeld te krijgen van wat de begrippen schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen betekenen en wat de rol is van deze begrippen in het PSD-advies. Aangezien het tot op heden nog onduidelijk is wat deze begrippen precies inhouden en welke rol zij spelen binnen het PSD-advies, ben ik geïnteresseerd naar uw ervaringen, meningen en ideeën. Er zijn hierbij geen juiste of foute antwoorden mogelijk.

Het interview bestaat uit 3 delen: het eerste deel gaat over de begripsbepaling van schuldinzicht, berouw en spijtbetuiging, het tweede deel zal gaan over hoe deze begrippen beoordeeld worden en het derde deel gaat over de rol die deze begrippen in het advies spelen. Na elk deel vat ik kort even samen wat er gezegd is om na te kijken of ik het goed begrepen heb.

Het interview zal worden opgenomen zodat ik dit achteraf kan transcriberen en de vergaarde informatie kan verwerken. De informatie uit het interview zal gecodeerd worden zodat deze niet gelinkt kan worden aan u.

Heeft u hierover nog vragen? Oké dan kunnen we nu van start gaan met de vragen.

Topics

1. Begripsbepaling schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen

- Ik wil met u even kijken naar de betekenis van de begrippen schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen. Hebben deze volgens u dezelfde of een verschillende betekenis?
  - o Afhankelijk van antwoord de algemene betekenis bevragen en anders de afzonderlijke betekenissen.
  - o Gebruikt u één of meer van deze begrippen in uw advies of gebruikt u een andere term?

SAMENVATTING

2. De beoordeling van het begrip/de begrippen

- Hoe beoordeelt u de aanwezigheid van... (afhankelijk van wat ze hierboven gezegd hebben: 1 of meerdere termen of een eigen term)
- Hoe peilt u of iemand hierin oprecht is?
- Welke factoren kunnen relevant zijn om te bepalen of het oprecht is?
- Waar halen ze de informatie, hoe vaak zien jullie gedetineerde? Op basis van welke informatie schrijven jullie het advies?
- Welke moeilijkheden doen zich voor om die informatie te vergaren (bv. taal, ...?)
- Bij tegenindicatie recidive ook van belang?

SAMENVATTING

3. De rol/invloed van deze begrippen

- Welke rol spelen schuldinzicht, berouw en spijtbetuiging (of een andere term die de respondent gebruikt) in het advies?
  - o Hoe komt/komen schuldinzicht, berouw en spijtbetuiging (of een andere term) aan bod in het verslag? Wordt er een afzonderlijk onderdeel aan besteed of maken zij deel uit van een ander onderdeel (onder welk titeltje)?

- Er zijn verschillende soorten verslagen, komt schuldinzicht, berouw en spijtbetuiging in alle soorten verslagen van de PSD terug?
- Wat is het effect van de afwezigheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuiging (of een andere term) op het advies?
- Heeft de aanwezigheid van schuldinzicht eenzelfde impact op het advies als de afwezigheid ervan?
  - Indien ja: dus er is een geen grotere impact op het advies wanneer er afwezigheid is van schuldinzicht, berouw en spijtbetuiging dan wanneer dit wel aanwezig is?
- Hoe belangrijk is de aanwezigheid van schuldinzicht, berouw en spijtbetuiging op het uiteindelijk advies?
- Welke factoren zijn meer doorslaggevend op de adviesverlening dan schuldinzicht, berouw en spijtbetuiging?
- Welke factoren zijn eerder van ondergeschikt belang in de adviesverlening ten opzichte van schuldinzicht, berouw en spijtbetuiging?

SAMENVATTING

Te gebruiken:

- “Hoe bedoelt u?” & “Kan u een voorbeeld geven van?”, “Kan u dat expliciteren/verduidelijken?”
- Steeds terugkoppelen in eigen woorden en vragen of je correct begrepen hebt
- Herhalen van de laatste woorden/zin van de respondent in vraagvorm
- Doorvragen
- Actief luisteren: hummen, knikken, ...
- Tegenstrijdigheden bevragen

Afsluiting:

Ik zie dat het tijd is om af te ronden. Is er nog iets belangrijk over de rol van schuldinzicht, berouw en spijtbetuigingen dat nog niet aan bod is gekomen? ..... **Indien** u later nog denkt aan iets mag u mij dit altijd nog telefonisch of via mail doorgeven.

Ik wil u nogmaals heel erg bedanken voor uw deelname aan het onderzoek en al uw interessante inzichten die u zonet met mij gedeeld heeft. U heeft mij en het onderzoek hiermee vooruitgeholpen. **Indien** u in de vragenlijst heeft aangeduid dat u een exemplaar van mijn thesis wenst te ontvangen zal u dat vermoedelijk in de loop van de maand juni ontvangen.

Dans wens ik u nog een fijne dag en tot ziens!